

ЧАСОПИС ЦИВІЛЬНОГО І КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Науково-практичний юридичний журнал

Офіційний друкований орган Вищого спеціалізованого суду
України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Журнал засновано у 2011 році
Видається шість разів на рік

Засновник: Вищий спеціалізований суд України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
Передплатний індекс УДППЗ «Укрпошта»
89265

Реєстраційне свідоцтво Серія КВ № 17620-6470Р
Видавець: Видавничий Дім «Ін Юре»

Адреса засновника: 01043, м. Київ,
вул. Пилипа Орлика, 4а
Веб-сайт: <http://sc.gov.ua>
E-mail: inbox@sc.gov.ua
Тел.: 0(44) 363-41-77
Адреса видавця: 04107, м. Київ,
вул. Багговутівська, 17–21
E-mail: peredplata@inyure.kiev.ua
Тел.: 0(44) 537-51-00

© Вищий спеціалізований суд України
з розгляду цивільних і кримінальних справ

2(11).2013

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Міщенко Станіслав Миколайович** — виконуючий обов'язки Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслужений юрист України;
- Вільгушинський Михайло Йосипович** — кандидат юридичних наук, заступник Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслужений юрист України;
- Пшонка Микола Павлович** — суддя Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у відставці, заслужений юрист України;
- Андрушко Петро Петрович** — кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та кримінології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
- Безклубий Ігор Анатолійович** — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
- Британчук Володимир Васильович** — суддя судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;
- Вернидубов Іван Васильович** — кандидат юридичних наук, народний депутат України, заслужений юрист України;
- Глушков Валерій Олександрович** — доктор юридичних наук, професор, завідувач спец. кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України;
- Глущенко Світлана Володимирівна** — кандидат юридичних наук, начальник управління забезпечення діяльності судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;
- Городовенко Віктор Валентинович** — кандидат юридичних наук, голова Апеляційного суду Запорізької області, заслужений юрист України;
- Дзера Олександр Васильович** — доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, професор кафедри цивільного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академік АН вищої школи України, заслужений юрист України;
- Долежан Валентин Володимирович** — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету «Одеська юридична академія»;
- Дьоміна Ольга Олександрівна** — кандидат юридичних наук, суддя Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, секретар судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;
- Капліна Оксана Володимирівна** — доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального процесу Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»;
- Капустинський Віктор Анатолійович** — кандидат юридичних наук, керівник апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслужений юрист України;

-
- Комаров В'ячеслав Васильович** — кандидат юридичних наук, професор, академік НАПрН України, проректор з навчально-методичної роботи Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»;
- Кузнецова Наталія Семенівна** — доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, професор кафедри цивільного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України;
- Луспеник Дмитро Дмитрович** — кандидат юридичних наук, доцент, суддя судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, секретар пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслужений юрист України;
- Маляренко Василь Тимофійович** — доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, ректор Національної школи суддів України, заслужений юрист України;
- Музика Анатолій Ананійович** — доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України;
- Нор Василь Тимофійович** — доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики правничого факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;
- Орлова Світлана Олександрівна** — суддя Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, секретар судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслужений юрист України;
- Святоцький Олександр Дмитрович** — доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, головний редактор юридичного журналу «Право України», заслужений юрист України;
- Сердюк Валентин Васильович** — доктор юридичних наук, професор, заступник керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслужений юрист України;
- Сіроткіна Марія В'ячеславівна** — кандидат юридичних наук, начальник відділу забезпечення діяльності заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;
- Слуцька Тетяна Іванівна** — кандидат юридичних наук, начальник відділу забезпечення діяльності заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслужений юрист України;
- Стефанчук Руслан Олексійович** — доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, завідувач відділу проблем розвитку національного законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України;
- Ткачук Олег Степанович** — кандидат юридичних наук, доцент, суддя судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, вчений секретар Науково-консультативної ради Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;
- Шибіко Василь Петрович** — кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслужений юрист України;
- Фесенко Леонід Іванович** — кандидат юридичних наук, суддя Верховного Суду України, заслужений юрист України.

ЗМІСТ

Постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Resolutions of the Plenary Session of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases

Постанова від 08 лютого 2013 р. № 1 «Про внесення змін до складу Науково-консультативної ради Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ» Resolution No. 1 of 08 February 2013 «On changes in composition of the Scientific and Consultative Board of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases»	8
Постанова від 08 лютого 2013 р. № 2 «Про стан здійснення правосуддя Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2012 році та завдання на 2013 рік» Resolution No. 2 of 08 February 2013 «On justice administering by the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases»	9
Постанова від 01 березня 2013 р. № 3 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» Resolution No. 3 of 01 March 2013 «On some issues of jurisdiction of general courts and determination of civil cases judicature»	12
Постанова від 01 березня 2013 р. № 4 «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки» Resolution No. 4 of 01 March 2013 «On some issues of legislation application by courts during solution of disputes concerning compensation of damage from source of increased danger»	30
Постанова від 01 березня 2013 р. № 5 «Про узагальнення судової практики розгляду цивільних справ з іноземним елементом» Resolution No. 5 of 01 March 2013 «On generalization of court practice of cases with foreign element consideration»	44
Постанова від 01 березня 2013 р. № 6 «Про узагальнення судової практики розгляду цивільних справ про спадкування» Resolution No. 6 of 01 March 2013 «On generalization of court practice of civil cases on inheritance consideration»	44
Постанова від 01 березня 2013 р. № 7 «Про підсумки роботи судів цивільної і кримінальної юрисдикції у 2012 році та завдання на 2013 рік» Resolution No. 7 of 01 March 2013 «On results of civil and criminal jurisdiction judges' activity in 2012 and tasks for 2013»	45

Інформаційні листи Information Letters

- Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про окремі питання застосування строків позовної давності від 16 січня 2013 р. № 10-70/0/4-13
Information letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on some issues of application of norms of the Land Code of Ukraine No. 10-70/0/4-13 of 16 January 2013 50
- Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про деякі питання застосування норм Земельного кодексу України від 16 січня 2013 р. № 10-71/0/4-13
Information letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on some issues of application of norms of the Land Code of Ukraine No. 10-71/0/4-13 of 16 January 2013 51
- Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про деякі питання застосування норм ЦПК від 16 січня 2013 р. № 10-72/0/4-13
Information letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on some issues of application of norms of the Civil Procedure Code No. 10-72/0/4-13 of 16 January 2013 53
- Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про деякі питання застосування статті 625 ЦК від 16 січня 2013 р. № 10-74/0/4-13
Information letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on some issues of application of article 625 of the Civil Code of Ukraine No. 10-74/0/4-13 of 16 January 2013 58
- Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про окремі питання застосування статті 370 ЦПК від 16 січня 2013 р. № 10-76/0/4-13
Information letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on some issues of application of article 370 of the Civil Procedure Code of Ukraine No. 10-76/0/4-13 of 16 January 2013 59
- Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про практику застосування судами окремих норм матеріального права щодо кваліфікації розбою, поєданого з проникненням у приміщення від 29 січня 2013 р. № 223-161/0/4-13
Information letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on judicial application of separate

norms of substantial law concerning qualification of robbery connected with entering into house No. 223-161/0/4-13 of 29 January 2013	61
Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про практику застосування судами при розгляді справ окремих норм матеріального права щодо кваліфікації хуліганства від 30 січня 2013 р. № 223-192/0/4-13 Information letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on judicial application of separate norms of substantial law concerning disorderly conduct qualification No. 223-192/0/4-13 of 30 January 2013	65
Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про практику застосування судами окремих норм матеріального права щодо кваліфікації ухилення від сплати податку, вчиненого шляхом службового підроблення від 12 лютого 2013 р. № 223-286/0/4-13 Information letter of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases on judicial application of separate norms of substantial law concerning qualification of tax evasion No. 223-286/0/4-13 of 12 February 2013	69

Судова практика **Court Practice**

Рішення у цивільних справах Decisions in civil cases	72
Рішення у кримінальних справах Decisions in criminal cases	87

Судова статистика **Court Statistics**

Аналіз стану здійснення судочинства та даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2012 р. Analysis of justice administering and data of court statistics on cases and materials considered by the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases in 2012	101
--	-----

Судово-правова реформа **Judicial and Legal Reform**

Ткачук О. С. Перегляд судових рішень Верховним Судом України: проблемні питання правозастосування Tkachuk O. Judgements Review by Supreme Court of Ukraine: Problem Issues of Law Enforcement	108
--	-----

Сторінка вченого Page of Scientist

- Бабанли Р. Ш., Оніщук О. М.** Суб'єктивні ознаки злочину, який полягає у зловживанні нотаріусом своїми повноваженнями (ст. 365-2 КК)
Babanly R., Onishchuk O. Subjective Elements of Authority Abuse Committed by Notary Officer (art. 365-2 of Criminal Code of Ukraine) 118
- Тарієв С. Р.** Судовий контроль при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи
Tariiev S. Judicial Control while Covered Investigation of Dwelling Place or Other Private Ownership 128

Точка зору Point of View

- Буткевич С. А.** Стаття 306 Кримінального кодексу України: науково-практичний коментар
Butkevych S. Article 306 of Criminal Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary 139

Судове управління Judicial Management

- Капустинський В. А., Салійчук І. С.** Стратегія адміністрування апарату Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у сфері фінансово-економічного забезпечення на 2013–2015 роки
Kapustynskiy V., Saliichuk I. High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases Staff Administering Strategy in Sphere of Financial and Economic Provision in 2013–2015 147

- Відомості, зазначені у деклараціях про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру суддів ВССУ за 2012 р.**
Data from Declarations about Property, Incomes, Costs and Financial Obligations of HSCU Judges in 2012 155

- Список скорочень**
List of abbreviations 205

*ПОСТАНОВИ ПЛЕНУМУ ВИЩОГО
СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ
З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ*

**ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО СКЛАДУ
НАУКОВО-КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РАДИ
ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ
УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ
І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ**

*Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 08 лютого 2013 р. № 1*

Заслухавши інформацію секретаря пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Луспенника Д. Д. про внесення змін до складу Науково-консультативної ради Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, затвердженого постановою пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 вересня 2011 р. № 6, та відповідно до п. 7 ч. 2 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

п о с т а н о в л я є :

1. Інформацію секретаря пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Луспенника Д. Д. взяти до відома.
2. Виключити зі складу Науково-консультативної ради Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ:
  - Жилінкову Ірину Володимирівну — доктора юридичних наук, професора кафедри цивільного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» у зв'язку зі смертю.

ПРО СТАН ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ВИЩИМ СПЕЦІАЛІЗОВАНИМ СУДОМ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ У 2012 РОЦІ ТА ЗАВДАННЯ НА 2013 РІК

*Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 08 лютого 2013 р. № 2*

Заслухавши та обговоривши інформацію виконуючого обов'язки Голови, секретарів судових палат у цивільних і кримінальних справах та керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про стан здійснення правосуддя Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2012 р. та завдання на 2013 р., пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ відзначає, що упродовж звітного періоду робота суду із забезпечення здійснення правосуддя здійснювалася на належному рівні.

Аналіз статистичних даних, що характеризують діяльність Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2012 р., свідчить про суттєве збільшення кількості справ, що надійшли до суду.

У 2012 р. на розгляді суддів судової палати у цивільних справах перебувало 79,3 тис. касаційних скарг, справ та заяв, що розглядаються в порядку цивільного судочинства. Середньомісячне надходження на кожного фактично працюючого суддю становило 130,7 касаційних скарг, справ та заяв (у 2011 р. — 116). Закінчено провадження майже у 55 тис. касаційних скарг. Залишок нерозглянутих касаційних скарг у цивільних справах становить 2,5 тис., із них залишено без руху — 2,4 тис.

У 2012 р. на розгляді суддів судової палати у кримінальних справах перебувало 24,8 тис. касаційних скарг, кримінальних справ та заяв, закінчено провадження (із урахуванням повернутих) у 24,2 тис. Середньомісячне надходження на кожного фактично працюючого суддю становило 60 справ і матеріалів (у 2011 р. — 43,6). Нерозглянутими залишилося лише 672 справи і матеріали.

У 2012 р. Верховний Суд України, переглянувши судові рішення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, скасував 90 судових рішень у цивільних справах, що становить майже 3 % від загальної кількості заяв, у кримінальних справах скасував 9 судових рішень, що становить 2,6 % від загальної кількості заяв про перегляд.

У зв'язку з набранням чинності КПК та з метою надання суддям методичної допомоги з питань його застосування у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ було розроблено план заходів щодо їх реалізації, який успішно виконується. Зокрема, підготовлено відповідні роз'яснення положень КПК, які постійно доводяться до відома суддів апеляційних та місцевих судів; запроваджено проведення відеоконференцій із суддями апеляційних судів для напрацювання єдиних підходів до застосування КПК.

Судовими палатами у цивільних та у кримінальних справах постійно напрацьовувались правові позиції, що були викладені у відповідних інформаційних листах з метою забезпечення єдності судової практики.

У 2012 р. пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ працював систематично та послідовно, відповідно до положень ч. 3 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». На його засіданнях прийнято 16 постанов.

Крім того, суддями та працівниками апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ здійснено понад 50 виїздів у регіони, проведено відповідну роз'яснювальну роботу серед суддів апеляційних і місцевих судів з метою надання методичної та практичної допомоги для однакового застосування норм Конституції та законів України на практиці.

Пленум наголошує на необхідності вжиття подальших заходів Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо забезпечення однакового та правильного застосування законодавства судами цивільної і кримінальної юрисдикції, надання їм методичної допомоги.

Підвищеної уваги Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ потребує робота з розробки та опрацювання проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення цивільного і кримінального судочинства, судоустрою і статусу суддів, зокрема, правового захисту суддів від втручання у здійснення ними правосуддя, посягання на їх життя, здоров'я, честь і гідність.

Пленум відзначає тенденцію до покращення інформування громадськості про діяльність Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. На офіційному веб-сайті та в інших засобах масової інформації систематично оприлюднюються повідомлення про заходи, які відбувалися у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ або за участю його представників.

Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

п о с т а н о в л я є:

1. Інформацію виконуючого обов'язки Голови, секретарів судових палат у цивільних і кримінальних справах та керівника апарату Вищого спеціалі-

зованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ про стан здійснення правосуддя Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2012 р. та завдання на 2013 р. взяти до відома.

2. Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ:

— за наслідками роботи півріччя і року аналізувати та доводити до відома суддів причини скасування Верховним Судом України судових рішень Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та вживати заходів з метою усунення причин скасування;

— згідно з Планом роботи суду на I півріччя 2013 р. провести узагальнення судової практики, підготувати відповідні постанови пленуму щодо застосування судами законодавства з метою забезпечення єдності судової практики;

— постійно залучати членів Науково-консультативної ради Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ до вивчення та наукового аналізу й узагальнення судової практики з метою підготовки відповідних постанов пленуму; провести у I півріччі 2013 р. пленарне засідання та засідання секцій Науково-консультативної ради;

— надавати методичну та практичну допомогу судам нижчого рівня під час робочих виїздів у регіони. Невідкладно надати таку допомогу у цивільних справах Апеляційному суду м. Києва, у кримінальних справах – апеляційним судам Львівської, Рівненської та Івано-Франківської областей;

— активізувати роботу з підготовки пропозицій щодо внесення змін до законодавства України;

— вживати заходів з метою забезпечення захисту незалежності суддів та запобігання втручанню в їх професійну діяльність;

— доопрацювати та затвердити на засіданні пленуму Комунікційну стратегію Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ на 2013–2015 роки з метою забезпечення права громадян на доступ до правосуддя та налагодження ефективної взаємодії суду із суспільством.

3. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на секретаря пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ ЗАГАЛЬНИХ СУДІВ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУДНОСТІ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

*Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 01 березня 2013 р. № 3*

З метою реалізації конституційних гарантій права на судовий захист, унеможливлення випадків безпідставної відмови у прийнятті заяв, забезпечення правильного й однакового застосування судами законодавства при вирішенні питань юрисдикції та визначення підсудності цивільних справ, керуючись ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

п о с т а н о в л я є д а т и с у д а м т а к і р о з ' я с н е н н я :

1. Конституцією України закріплено право кожного на судовий захист та передбачено, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі (статті 55, 124), а ст. 18 Закону України від 07 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (далі — Закон № 2453-VI) визначено, що суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.

Суди мають враховувати, що забезпечення кожному права на справедливий суд та реалізація права особи на судовий захист мають здійснюватися з урахуванням норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (РИМ, 4.XI.1950, далі — Конвенція 1950 р.), а також практики Європейського суду з прав людини, які відповідно до ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» застосовуються судами при розгляді справ як джерело права.

2. Відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції 1950 р. кожен при вирішенні спору щодо його цивільних прав та обов'язків має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом (ст. 8 Закону № 2453-VI).

Вирішуючи питання про відкриття провадження у справі, суди повинні перевірити належність справ до їх юрисдикції та підсудності.

Цивільна юрисдикція — це визначена законом сукупність повноважень судів щодо розгляду цивільних справ, віднесених до їх компетенції (ст. 15 ЦПК). Підсудність визначає коло цивільних справ у спорах, вирішення яких належить до повноважень конкретного суду першої інстанції (ст. 108–114 ЦПК).

3. Вирішуючи питання про відкриття провадження у справі, суди повинні виходити з того, що відповідно до статей 15, 16 ЦПК у порядку цивільного судочинства суди розглядають справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ за КАС (ст. 17), ГПК (статті 1, 12), КПК або КУпАП віднесено до компетенції адміністративних, господарських судів, до кримінального провадження чи до провадження в справах про адміністративні правопорушення. Законом може бути передбачено розгляд інших справ за правилами цивільного судочинства.

У зв'язку з наведеним суди мають виходити з того, що критеріями відмежування справ цивільної юрисдикції від інших є, по-перше, наявність у них спору про право цивільне (справи за позовами, що виникають із будь-яких правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства), по-друге, суб'єктний склад такого спору (однією зі сторін у спорі є, як правило, фізична особа).

Оскільки згідно зі ст. 16 ЦПК не допускається об'єднання в одне провадження вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, якщо інше не встановлено законом, суд відкриває провадження у справі в частині вимог, які належать до цивільної юрисдикції, і відмовляє у відкритті провадження у справі щодо вимог, коли їх розгляд проводиться за правилами іншого виду судочинства. Разом із тим суд також має врахувати, що в порядку цивільного судочинства підлягають розгляду справи у разі, якщо однією зі сторін є фізична особа, а вимоги взаємопов'язані між собою і окремий їх розгляд неможливий.

4. З урахуванням положень ст. 15 ЦПК та положень статей 1, 12 ГПК справи про захист гідності, честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної чи юридичної особи підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, оскільки характер спірних правовідносин є цивільно-правовим, незалежно від суб'єктного складу, за винятком справ про захист ділової репутації між юридичними особами та іншими суб'єктами підприємницької діяльності у сфері господарювання та іншої підприємницької діяльності, що розглядаються у порядку господарського судочинства.

Справи про захист гідності, честі та ділової репутації розглядаються в порядку цивільного судочинства і в тому випадку, коли стороною є органи державної влади та/або органи місцевого самоврядування (суб'єкт владних повноважень).

5. Згідно зі ст. 177 ЦК результати інтелектуальної, творчої діяльності належать до об'єктів цивільних прав, а за ст. 178 ЦК вони є оборотоздатними.

Реєстрація об'єктів права інтелектуальної власності відповідно до вимог чинного законодавства здійснюється Державною службою інтелектуальної власності України. Проте необхідно враховувати, що авторське право на твір виникає внаслідок факту створення твору. Тому для виникнення та здійснення авторського права не вимагається реєстрація права на твір чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Реєстрація може здійснюватись на вимогу суб'єкта авторського права, але вона не має правостановлюючого характеру.

У зв'язку з цим у спорах, що виникають у сфері використання об'єктів авторського і суміжних прав, здійснюється захист цивільних прав та інтересів суб'єктів, а не вирішуються питання про порушення в сфері публічно-правових відносин. Тому такі спори підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства незалежно від того, що відповідачем у справі може виступати Державна служба інтелектуальної власності України як орган державної влади (суб'єкт владних повноважень), оскільки характер спору є цивільним.

Разом із тим спори, що виникають у сфері використання інших об'єктів права інтелектуальної власності, де обов'язковою є державна реєстрація права, за позовами до Державної служби інтелектуальної власності України як органу державної влади (суб'єкта владних повноважень) залежно від предмета та підстави позову і при наявності публічно-правового характеру спору не підлягають розгляду за правилами цивільного судочинства.

6. При вирішенні питань, пов'язаних із компетенцією судів у спорах, що виникають із земельних відносин, судам слід урахувати роз'яснення, викладені в пунктах 2 і 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 7 «Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ» (із змінами і доповненнями, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 19 березня 2010 р. № 2), а також Рішення Конституційного Суду України від 01 квітня 2010 р. № 10-рп/2010 у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень ч. 1 ст. 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» ст. 12 ЗК, п. 1 ч. 1 ст. 17 КАС.

При цьому суди мають виходити з того, що згідно зі статтями 13 і 14 Конституції України, статтями 177, 181, 324 і главою 30 ЦК земля та земельні ділянки є об'єктами цивільних прав, а держава і територіальні громади через свої органи беруть участь у земельних відносинах із метою реалізації цивільних та інших прав у приватноправових відносинах, тобто прав власників земельних ділянок. Отже, суд має з'ясувати, є спір приватноправовим або публічно-правовим; чи виник спір із відносин, урегульованих нормами цивільного права, чи пов'язані ці відносини зі здійсненням сторонами

цивільних або інших майнових прав на земельні ділянки на засадах рівності; чи виник спір щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень при реалізації ним управлінських функцій у сфері земельних правовідносин.

7. Земельні відносини, суб'єктами яких є фізичні чи юридичні особи, органи місцевого самоврядування, органи державної влади, а об'єктами — землі у межах території України, земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї), регулюються земельним і цивільним законодавством на принципах забезпечення юридичної рівності прав їх учасників, забезпечення гарантій прав на землю (ст. 1 ЦК, статті 2, 5 ЗК). Захист судом прав на землю у цих відносинах здійснюється способами, визначеними статтями 16, 21, 393 ЦК, ст. 152 ЗК, у тому числі шляхом визнання недійсними рішень органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Відповідно до цього спори, що виникають із земельних відносин, у яких хоча б однією зі сторін є фізична особа, незважаючи на участь у них суб'єкта владних повноважень, згідно зі ст. 15 ЦПК розглядаються в порядку цивільного судочинства. Це стосується, наприклад, позовів про визнання недійсними рішень органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо видання дозволу на виготовлення (розроблення) проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, вирішення інших питань, що відповідно до закону необхідні для набуття і реалізації права на землю, про надання чи передачу земельної ділянки у власність або користування чи невирішення цих питань, припинення права власності чи користування землею (статті 116, 118, 123, 128, 131, 144, 146, 147, 149, 151 ЗК та інші), крім спорів, передбачених ч. 1 ст. 16 Закону України від 17 листопада 2009 р. № 1559-VI «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності», про цивільну відповідальність за порушення земельного законодавства (статті 210, 211 ЗК), про повернення самовільно зайнятих земельних ділянок (ст. 212 ЗК).

8. При вирішенні позовів державних природоохоронних органів або прокурорів у їх інтересах до фізичних осіб про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, слід враховувати, що відповідно до статей 68, 69 Закону України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища» відшкодування такої шкоди є видом цивільно-правової відповідальності, яка застосовується за нормами ЦК і природоохоронного законодавства. Такі спори вирішуються в порядку цивільного судочинства.

9. Завданням страхування від нещасних випадків на виробництві відповідно до ст. Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випад-

ку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» є проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаним умовами праці; відновлення здоров'я та працездатності потерпілих від нещасних випадків або професійного захворювання на виробництві; відшкодування шкоди, пов'язаної з втратою застрахованими особами заробітної плати або відповідної її частини, надання їм соціальних послуг у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також у разі смерті здійснення страхових виплат непрацездатним членам їх сімей. Спори щодо суми страхових внесків, а також щодо розміру шкоди та прав на її відшкодування, накладення штрафів та з інших питань вирішуються у судовому порядку (ст. 55 вказаного Закону).

Відповідно до положень розділів I і II зазначеного Закону Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України не здійснює владні управлінські функції, тому з урахуванням наведеного та враховуючи суб'єктний склад сторін такі спори підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

У порядку цивільного судочинства підлягають розгляду позови виконавчих органів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України за зворотною вимогою (у порядку регресу) до фізичної особи, з вини якої ушкоджено здоров'я застрахованого, що призвело до витрат на допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю чи страхових виплат, оскільки спір є цивільно-правовим (ст. 1191 ЦК).

10. Справи про оскарження рішень медико-соціальної експертної комісії, повідомлень медичних установ і актів розслідування нещасних випадків й хронічних професійних захворювань підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, оскільки спір стосується здоров'я фізичної особи, що є її особистим немайновим правом, захист якого здійснюється, зокрема, за нормами цивільного законодавства (ст. 275 ЦК), або виникають із трудових правовідносин, а вказана комісія, хоча згідно з п. 4 Положення про медико-соціальну експертизу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 грудня 2009 р. № 1317, перебуває у віданні Міністерства охорони здоров'я України, проте відповідно до встановленого переліку прав і обов'язків (пункти 11–14 Положення) не здійснює владних управлінських функцій, а спір не стосується господарської діяльності юридичних осіб.

11. Згідно зі ст. 1 Закону України від 24 лютого 1994 р. № 4002-XII «Про міжнародний комерційний арбітраж» цей Закон застосовується до міжнародного комерційного арбітражу, якщо місце арбітражу знаходиться на території України. Проте положення статей 35, 36 цього Закону щодо визна-

ння та виконання арбітражних рішень застосовуються і в тих випадках, коли місце арбітражу знаходиться за кордоном. За таких умов належним чином оформлене клопотання про визнання та виконання арбітражного рішення розглядається відповідно до правил розділу VIII ЦПК компетентним судом у порядку цивільного судочинства.

З урахуванням положень статей 6, 16, 34 зазначеного Закону таким компетентним судом при заявленні клопотання про скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу є суд за місцезнаходженням арбітражу, а при заявленні клопотання про визнання та звернення до виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу — за місцем проживання (перебування) або місцезнаходженням боржника.

12. Статтею 16 КЗпП передбачено, що умови колективного договору, які порівняно з чинним законодавством і угодами погіршують становище працівників, є недійсними.

Колективні трудові спори, на відміну від індивідуальних, — це спори непозовного провадження між найманими працівниками, трудовим колективом (профспілкою) і власником чи уповноваженим ним органом, в яких йдеться про зіткнення інтересів сторін трудових правовідносин. До таких спорів застосовується примирно-третейський порядок вирішення, правовий механізм якого визначено Законом України від 03 березня 1998 р. № 137/98-ВР «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)».

У зв'язку із цим безпосереднє вирішення в судовому порядку колективних трудових спорів законодавством не передбачено, крім випадків, зазначених у статтях 23 і 25 зазначеного Закону, та у статтях 20, 42 Закону України від 15 вересня 1999 р. № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Оскільки ці вимоги спрямовані на захист трудових прав працівників, виникають із трудових правовідносин, то вони підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, незалежно від того, що сторонами у справі є юридичні особи.

13. Згідно з ч. 3 ст. 167 ГК під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав.

Визначаючи, чи є спір таким, що виникає з корпоративних відносин та не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (п. 4 ч. 1 ст. 12 ГПК, ст. 15 ЦПК), слід враховувати роз'яснення, надані у постанові Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 р. № 13 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів».

Наприклад, у порядку цивільного судочинства підлягають розгляду справи, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням інших суб'єктів господарювання, які не є господарськими товариствами (кооперативи, приватні, колективні підприємства тощо), якщо стороною у спорі є фізична

особа. При цьому положення п. 4 ч. 1 ст. 12 ГПК, враховуючи її імперативний характер, не підлягає застосуванню за аналогією щодо спорів, пов'язаних з діяльністю інших суб'єктів господарювання (споживчих, садових товариств тощо), а також стосовно справ, пов'язаних зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності господарського товариства, якщо однією зі сторін не є учасник (засновник, акціонер) господарського товариства, у тому числі такий, який вибув. Це стосується і спорів за участю спадкоємців учасників господарських товариств, які ще не стали їх учасниками. Наприклад, спір між спадкоємцем учасника господарського товариства та товариством щодо розміру належної йому до передачі у грошовій формі частки у майні товариства, яка належала спадкодавцю; спір між сторонами з приводу виконання цивільно-правового договору (зокрема, виконання договору купівлі-продажу частки статутного фонду господарського товариства), оскільки він виник не з корпоративних відносин.

Спори між господарським товариством і його учасником (акціонером, засновником), які є трудовими, підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

14. Спір фізичної особи, яка має статус суб'єкта підприємницької діяльності, у цивільно-правових, житлових чи інших правовідносинах, що не має ознак господарського та не пов'язаний з господарською діяльністю, підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Наприклад, вирішуючи належність спору про визнання договору купівлі-продажу нерухомого майна недійсним до цивільної чи господарської юрисдикції, у разі виникнення такого спору між господарським товариством і фізичною особою, яка є приватним підприємцем, суду належить з урахуванням змісту договору та інших правостановлюючих документів з'ясувати, з використанням якого правового статусу при укладенні такого договору діяла фізична особа: як фізична особа чи як фізична особа — підприємець, а також врахувати, які саме правовідносини між сторонами виникли.

Оскільки у разі припинення діяльності фізичної особи як суб'єкта господарювання відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 80 ГПК провадження у господарській справі припиняється, то з часу державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи — підприємця в порядку, встановленому Законом України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців», спори за участю такої фізичної особи — підприємця, у тому числі пов'язані з підприємницькою діяльністю, що здійснювалася ним раніше, належить розглядати в порядку цивільного судочинства, за винятком випадків, коли провадження у відповідних справах було порушено у господарському суді до настання таких обставин, оскільки за загальним правилом громадянин-підприємець відповідає за своїми зобов'язаннями належним йому майном і після припинення своєї підприємницької діяльності. Після припинення провадження у госпо-

дарській справі з підстави, наведеної вище, спори за участю таких осіб підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

15. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 12 ГПК справи про банкрутство підвідомчі господарським судам.

Поняття банкрутства, порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності — боржника або визнання його банкрутом, порядок та умови застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредитора визначаються Законом України від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

За цим Законом банкрутство — це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури (ст. 1 вказаного Закону).

У зв'язку з наведеним вимоги про поновлення строку звернення до боржника щодо його грошових зобов'язань, що виникли до порушення провадження у справі про банкрутство, та про зобов'язання включити до переліку кредиторів не підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

16. Право на оскарження нотаріальної дії або відмови у її вчиненні, а також нотаріального акта має особа, прав та інтересів якої стосуються такі дії чи акти (ч. 2 ст. 50 Закону України від 02 вересня 1993 р. № 3425-ХІІ «Про нотаріат»).

Спори між боржниками і стягувачами, а також спори за позовами інших осіб, прав та інтересів яких стосуються нотаріальні дії чи акт, у тому числі про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, про повернення стягнутого за виконавчим написом вирішуються судом у порядку цивільного судочинства за позовами боржників або зазначених осіб до стягувачів, якщо однією зі сторін відповідного спору є фізична особа.

За правилами цивільного судочинства як спір про право в позовному провадженні розглядаються позови про оскарження дій нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису, коли йдеться виключно про порушення нотаріусом правил вчинення відповідної нотаріальної дії і при цьому позивачем не порушується питання про захист права відповідно до положень цивільного законодавства.

17. Згідно зі ст. 17 Закону України від 23 квітня 1991 р. № 987-ХІІ «Про свободу совісті та релігійні організації» рішення місцевих органів державної виконавчої влади щодо володіння і користування культовими будівлями і майном можуть бути оскаржені до суду в порядку, передбаченому ЦПК.

18. Згідно зі ст. 62 Закону України від 21 квітня 1999 р. № 606-ХІV «Про виконавче провадження» реалізація арештованого майна, на яке звернено

стягнення, крім майна, вилученого з обігу згідно із законом, та майна, зазначеного в частині восьмій ст. 57 цього Закону, здійснюється спеціалізованими організаціями на підставі договору між державною виконавчою службою та спеціалізованою організацією шляхом його продажу на прилюдних торгах, аукціонах або на комісійних умовах.

Відповідно до ч. 4 ст. 656 ЦК до договору купівлі-продажу на конкурсах, аукціонах (прилюдних торгах) застосовуються загальні положення про купівлю-продаж (з урахуванням особливостей її проведення).

У зв'язку із наведеним спір про визнання недійсним аукціону (прилюдних торгів) або визнання його таким, що не відбувся, проведеного спеціалізованою організацією щодо реалізації майна, на яке було накладено арешт за виконавчим документом, вирішується судом у порядку цивільного судочинства, якщо однією з його сторін є фізична особа, з додержанням правил виключної підсудності (ст. 114 ЦПК). При цьому справа розглядається у позовному провадженні, а не в порядку розгляду скарги на дії державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби.

19. Розгляд судами скарг у порядку, передбаченому розділом VII ЦПК, є однією з форм судового контролю за виконанням судових рішень, виконання яких є складовою цивільного процесу, оскільки провадження у справі завершується виконанням ухвалених у такій справі судових рішень.

У зв'язку із цим скарги сторони виконавчого провадження щодо виконання судових рішень, ухвалених за правилами ЦПК, підлягають розгляду судом, який розглянув відповідну справу у першій інстанції, тобто тим судом, що видав виконавчий документ. Інші учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду у порядку, передбаченому законом.

Оскільки прийняття органами Державної виконавчої служби України, її посадовими особами будь-яких рішень (постанов тощо) в процесі здійснення виконання судових рішень, ухвалених за правилами цивільного судочинства, у розумінні ст. 383 ЦПК є діями цих органів та осіб, то відповідні рішення також підлягають оскарженню в порядку цивільного судочинства.

20. Правилами ст. 373 ЦПК регулюються питання відстрочки і розстрочки виконання, зміни чи встановлення способу виконання судових рішень у цивільних справах, і на подання державного виконавця про зміну, наприклад, способу виконання вироку суду про конфіскацію майна вони не поширюються. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у кримінальному провадженні, вирішуються відповідно до розділу VIII КПК.

Питання, які виникають під час та після виконання вироку у потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача та інших осіб, що стосуються цивільного позову, розглядаються судом за правилами КПК (ст. 539).

21. Якщо орган державної влади та/або орган місцевого самоврядування (суб'єкт владних повноважень) бере участь у справі не на виконання своїх владних повноважень, а з інших правових підстав; не здійснює владних управлінських функцій щодо іншого учасника спору (наприклад, надання згоди іншому співвласнику житлового будинку на виконання переобладнання та перепланування), то залежно від змісту вимог і суб'єктного складу сторін справа підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства відповідно до вимог ст. 15 ЦПК.

Ураховуючи положення ст. 1 ЦПК та ст. 2 КАС, не є публічно-правовим і розглядається у порядку цивільного судочинства спір між органом державної влади та/або органом місцевого самоврядування (суб'єктом владних повноважень) як суб'єктом публічного права та суб'єктом приватного права — фізичною особою, в якому управлінські дії суб'єкта владних повноважень спрямовані на виникнення, зміну або припинення цивільних прав фізичної особи. У такому випадку це спір про право цивільне, незважаючи на те, що у спорі бере участь суб'єкт публічного права, а спірні правовідносини врегульовано нормами цивільного та адміністративного права.

22. За правилами цивільного судочинства розглядаються спори щодо договорів та інших правочинів, укладених відповідно до норм ЦК, інших актів цивільного законодавства, оскільки вони відрізняються від адміністративних договорів, спори щодо яких розглядаються адміністративними судами, тим, що згідно зі ст. 3 КАС адміністративний договір — це дво- або багатостороння угода, зміст якої становлять права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією зі сторін угоди. Для таких спорів характерна наявність відносин влади і підпорядкування, а для правочинів, укладених згідно із цивільним законодавством за участю суб'єкта владних повноважень, відносини ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності.

23. Діяльність особи, призначеної у державному секторі економіки через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління на посаду керівника юридичної особи — суб'єкта господарської діяльності (наприклад, керівник житлово-експлуатаційної організації, призначений на цю посаду відповідним органом місцевого самоврядування), що функціонує на основі права господарського відання або права оперативного управління, або за рішенням органу місцевого самоврядування, не є публічною службою, передбаченою п. 15 ст. 3 КАС. Трудові правовідносини таких осіб регулюються законодавством про працю, а спори із цих питань розглядаються у порядку цивільного судочинства.

24. У порядку цивільного судочинства розглядаються спори щодо права особи на житло (приватизація житла, взяття на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, або зняття із такого обліку, надання житла,

користування жилим приміщенням у будинку державного чи приватного жилого фонду, житлово-будівельних кооперативів, у гуртожитках, встановлення автономного опалення у приміщенні державного житлового фонду, зняття з реєстраційного обліку місця проживання за наявності спору, зобов'язання органу влади чи органу місцевого самоврядування здійснити необхідні дії щодо утримання у належному стані житлового будинку, виселення, а також спори щодо забезпечення житлових прав мешканців гуртожитків (ст. 25 Закону України від 04 вересня 2008 р. № 500-VI «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків») тощо). Такі спори є житловими (цивільними) спорами, незалежно від участі у справі як відповідача суб'єкта владних повноважень.

25. Відповідно до ч. 6 ст. 49 Закону України від 05 листопада 1991 р. № 1789-XII «Про прокуратуру» прокурори і слідчі прокуратури, призначені на роботу в іншу місцевість, протягом шести місяців забезпечуються виконавчими комітетами місцевих Рад благоустроєним жилим приміщенням у позачерговому порядку.

Враховуючи наведене, спір указаних осіб із виконавчим комітетом місцевої Ради (у тому числі щодо взяття на квартирний облік відповідно до статей 9, 43 Житлового кодексу Української РСР) є цивільно-правовим (захист права на отримання житла) і підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

У такому ж порядку вирішуються спори за позовами інших фізичних осіб, які перебувають на державній службі та повинні бути забезпечені житлом виконавчими комітетами місцевих Рад.

26. Право власності на майно, на речове право на чуже майно, захист цих прав регулюються цивільним законодавством, і власник має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном (ст. 391 ЦК), а особа, якій належить право на чуже майно, має право на захист цього права, у тому числі й від власника майна відповідно до положень глави 29 ЦК (ст. 396 ЦК), тому такі спори з урахуванням вимог ст. 15 ЦПК підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства, якщо однією із сторін є фізична особа, незалежно від участі у них органу державної влади та/або органу місцевого самоврядування (суб'єкта владних повноважень). Наприклад, це спори щодо безпідставної відмови органом місцевого самоврядування у дозволі на переобладнання чи перепланування житлового будинку, відмови у здійсненні забудови чи дозволі на будівництво тощо, якщо вони безпосередньо пов'язані з виникненням та здійсненням права власності на майно.

У такому порядку слід вирішувати спори щодо договору найму в будинках державного і громадського житлового фонду, оскільки за своєю правовою природою право користування житлом має речовий характер, і особливості його реалізації встановлюються Житловим кодексом Української РСР.

27. Свідоцтво про право власності на нерухоме майно, видане відповідно до закону, належить до документів, на підставі яких згідно зі ст. 19 Закону України від 01 липня 2004 р. № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» провадиться реєстрація права власності, яке вони посвідчують. У зв'язку із цим суд відповідно до ч. 1 ст. 21, ст. 393 ЦК визнає незаконним і скасовує такий акт, виданий владним органом, повністю або частково, якщо він суперечить актам цивільного законодавства та порушує цивільні права або інтереси. Такі спори за участю фізичних осіб розглядаються в порядку цивільного судочинства.

28. Відповідно до ст. 21 Закону України від 06 жовтня 1998 р. № 161-XIV «Про оренду землі» (ст. 21) та Податкового кодексу України орендна плата за земельні ділянки, які перебувають у державній або комунальній власності, надходить до відповідних бюджетів, а тому їх несплата в установленій строк є заборгованістю перед бюджетом. У зв'язку із цим спори за позовами податкових органів про стягнення такої заборгованості не підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

29. Рішення державних адміністрацій районів, районних державних адміністрацій у місті Києві та Севастополі, виконавчих комітетів районних у містах, сільських, селищних рад про встановлення опіки та піклування над дітьми стосується відносин, що регулюються цивільним (глава 6 ЦК) та сімейним (глава 19 СК) законодавством, і не належать до сфери публічно-правових відносин. Тому вимоги заінтересованих осіб про визнання таких рішень незаконними або визнання незаконними дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб (ст. 18 СК) є справами про захист прав і інтересів і відповідно до ст. 15 ЦПК розглядаються в порядку цивільного судочинства.

30. За змістом ч. 1 ст. 2, п. 2 ч. 1 ст. 17 КАС компетенція адміністративних судів поширюється на спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження та звільнення з публічної служби. Спори з приводу стягнення безпідставно сплачених (без достатньої правової підстави) грошових сум не є публічно-правовими, тому відповідні заяви слід розглядати в порядку цивільного судочинства (статті 1212, 1213 ЦК).

31. Частиною 4 ст. 50 КАС передбачено, що громадяни України можуть бути відповідачами за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом. Такими випадками, наприклад, є:

1) відповідно до ч. 2 ст. 2 та ч. 1 ст. 11 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено суб'єктів здійснення місцевого самоврядування, до яких належить й виконавчі органи ради.

Згідно з підпунктом 25 п. 4 Типового положення про Головне управління праці та соціального захисту населення обласної, Київської міської дер-

жавної адміністрації, управління праці та соціального захисту населення Севастопольської міської державної адміністрації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2007 р. № 790, таке управління відповідно до покладених на нього завдань організовує, координує та контролює надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива.

Отже, спір між сторонами з приводу здійснення органом владних повноважень (управління праці та соціального захисту населення виконавчого комітету районної ради), делегованих йому законом, щодо контролю за розподілом бюджетних коштів, спрямованих на виплату субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства;

2) міський центр зайнятості як орган державної влади має право на звернення до суду з позовом про стягнення безпідставно отриманої допомоги по безробіттю з метою реалізації наданих йому ч. 3 ст. 36 Закону України від 02 березня 2000 р. № 1533-III «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» повноважень, якою передбачено, що сума виплаченого матеріального забезпечення на випадок безробіття та вартості наданих соціальних послуг застрахованій особі внаслідок умисного невиконання нею своїх обов'язків та зловживання ними стягується з цієї особи відповідно до законодавства України з моменту виникнення обставин, що впливають на умови виплати їй забезпечення та надання соціальних послуг.

Оскільки у такому разі виникає спір за зверненням суб'єкта владних повноважень із приводу реалізації наданих йому законом функцій та у випадку, встановленому законом, такий спір не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства;

3) відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України від 21 листопада 1992 р. № 2811-XII «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» всі види державної допомоги сім'ям з дітьми, крім допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами жінкам, зазначеним у ч. 2 ст. 4 цього Закону, призначають і виплачують органи соціального захисту населення за місцем проживання батьків (усиновлювачів, опікуна, піклувальника).

Частиною 2 ст. 22 зазначеного Закону передбачено, що суми державної допомоги, виплачені надміру внаслідок зловживань з боку громадян (у результаті подання документів із свідомо неправдивими відомостями, неподання відомостей про зміни у складі сім'ї, приховування обставин, що впливають на виплату державної допомоги, тощо), стягуються згідно з законом.

Враховуючи наведене, спір виникає за зверненням суб'єкта владних повноважень (управління праці та соціального захисту населення) і не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

32. Згідно з ч. 3 ст. 49 Закону України від 09 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації» держава має право зворотної вимоги (регресу) до посадової особи місцевої державної адміністрації, яка заподіяла шкоду, у розмірах і порядку, визначених законодавством.

З урахуванням положень ст. 15 ЦПК та п. 2 ч. 2 ст. 17, ч. 2 ст. 21 КАС справи про відшкодування шкоди, завданої суб'єкту владних повноважень, незаконним звільненням працівника, якого було поновлено на роботі зі стягненням середнього заробітку за час вимушеного прогулу, яке сталося з вини посадової особи суб'єкта владних повноважень, розглядаються у порядку цивільного судочинства, якщо вони не заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір.

33. Згідно зі ст. 8 Закону № 2453-VI ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом.

Статтею 107 ЦПК встановлено, що всі справи, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, розглядаються судами першої інстанції, якими є районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди. Тому законодавчі акти, які по-іншому визначають суди першої інстанції щодо певних цивільних справ (наприклад, ст. 25 Закону України від 03 березня 1998 р. № 137/98-ВР «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»), відповідно до ч. 3 ст. 2 ЦПК не можуть бути застосовані. У разі надходження заяви до передбаченого такими актами законодавства суду ця заява повертається особі, яка її подала, на підставі ст. 115 та п. 4 ч. 3 ст. 121 ЦПК.

Також суди повинні виходити з того, що правила підсудності справ у цивільному судочинстві можуть визначатися лише процесуальним законом (рішення Конституційного Суду України від 27 березня 2002 р. № 7-рп/2002 (справа щодо актів про обрання/призначення суддів на посади та про звільнення їх з посад); від 07 травня 2002 р. № 8-рп/2002 (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб); від 22 червня 2004 р. № 13-рп/2004 (справа про Дисциплінарний статут Прокуратури України).

34. Питання про підсудність справ визначається ЦПК, зокрема: розділом II — щодо справ наказного провадження; главою 1 розділу III — щодо справ позовного провадження; розділом IV — щодо справ окремого провадження; розділами VI, VII — щодо заяв (скарг) стягувача, боржника, інших учасників виконавчого провадження, заяв (подання) державного виконавця з питань, пов'язаних з виконанням судових рішень; главами 1 і 2 розділу VII-1 — щодо заяв про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів; главами 1 і 2 розділу VIII — щодо клопотань про визнання, звернення до виконання рішень іноземних судів; ст. 404 — щодо заяв про відновлення

втраченого судового провадження; ст. 414 — щодо справ за участю іноземних осіб.

Якщо інше не встановлено ЦПК, позови пред'являються: до фізичної особи — до суду за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем її проживання або за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем її перебування; до юридичної особи — за її місцезнаходженням (ст. 109 ЦПК), яке стосовно фізичної особи визначається відповідно до положень ст. 29 ЦК і ст. 3 Закону України від 11 грудня 2003 р. № 1382-IV «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», а щодо юридичної особи — за положеннями ст. 93 ЦК.

При вирішенні зазначених питань суди також мають враховувати роз'яснення, що містяться в Рішенні Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 р. № 15-рп/2001 (справа щодо прописки).

Не є місцем проживання фізичної особи місце, в якому вона знаходиться під вартою у вигляді запобіжного заходу, місце, в якому особа відбуває покарання у виді позбавлення волі за вироком суду, місце, в якому особа знаходиться на стаціонарному лікуванні. Позови до таких осіб пред'являються за останнім місцем проживання до взяття під варту чи до помещення до медичного закладу.

35. Відповідно до ст. 108 ЦПК якщо однією із сторін у справі є суд, до якого пред'являється позов, або суддя цього суду, підсудність такої справи визначається ухвалою судді апеляційної інстанції без виклику сторін. При цьому в ухвалі суду може бути зазначено лише місцевий суд, який має розглянути цивільну справу. Якщо однією зі сторін у справі є суддя іншого місцевого суду, апеляційний суд чи суддя цього суду, вищий спеціалізований суд чи суддя цього суду, Верховний Суд України чи суддя цього суду, то слід застосовувати загальні правила підсудності, відповідно до яких справу має розглядати місцевий суд за місцезнаходженням відповідача.

Підсудність справ у апеляційній інстанції (розгляд апеляційних скарг) у разі, якщо однією зі сторін у справі є апеляційний суд чи суддя цього суду, визначається ухвалою судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

36. Правила ст. 109 ЦПК (загальної підсудності) застосовуються у випадках, коли відповідачем у справі є держава, Автономна Республіка Крим, відповідна територіальна громада. Відповідно до статей 170–172 ЦК держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади набувають і здійснюють цивільні права та обов'язки через відповідні органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування в межах їх компетенції, встановленої законом. Отже, підсудність таких справ визначається за місцезнаходженням органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або відповідного органу місцевого самоврядування, до компетенції яких належить здійснення від

імені держави, Автономної Республіки Крим чи відповідної територіальної громади певних цивільних прав та обов'язків. Місцезнаходження таких органів встановлюється на підставі відповідних правових актів, наприклад, місцезнаходження юридичної особи – це адреса органу або особи, які відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступають від її імені (ст. 1 Закону України від 15 травня 2003 р. № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»), а відомості про її місцезнаходження містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (ст. 16 зазначеного Закону).

37. Право вибору між судами, яким згідно із правилом загальної підсудності (ст. 109 ЦПК) і правилом альтернативної підсудності (ст. 110 ЦПК) підсудна справа, належить виключно позивачеві (ч. 14 ст. 110 ЦПК).

Якщо позивач при пред'явленні позову дотримався правил територіальної чи альтернативної підсудності, суд не має права повернути позивачеві позовну заяву з мотивів непідсудності справи цьому суду.

38. Територіальна підсудність справи за участю філії або представництва юридичної особи визначається відповідно до вимог ч. 7 ст. 110 ЦПК також за їх місцезнаходженням, якщо їм надано право здійснювати повноваження сторони від імені юридичної особи (ст. 95 ЦК). Відомості про філії та представництва юридичної особи включаються до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (ст. 16 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»).

Оскільки філія або представництво юридичної особи діють у межах наданих їм повноважень, то пред'явлення позову за їх місцезнаходженням можливе лише тоді, коли спір впливає саме з їх діяльності.

У разі відсутності у філії або представництва юридичної особи відповідних повноважень та/або коли спір не пов'язаний з їх діяльністю, позовна заява повертається позивачеві для подання до належного суду (ст. 115 ЦПК) або якщо провадження у справі відкрито – передається судом до належного суду (ст. 116 ЦПК).

39. Позови, що виникають із договорів, у яких зазначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів (ч. 8 ст. 110 ЦПК).

Правила визначення місця виконання зобов'язання передбачено ст. 532 ЦК. При цьому слід урахувувати, що правила цієї статті застосовуються до зобов'язань, виконання яких з урахуванням їх особливостей можливе лише у певному місці. У разі якщо така особливість не визначена (наприклад, п. 4 ч. 1 ст. 532 ЦК) і не вбачається зі специфіки спірних відносин, то підсудність справи визначається за загальними правилами підсудності.

40. Позови до кількох відповідачів, які проживають або знаходяться в різних місцях, пред'являються за місцем проживання або місцезнаходженням одного з відповідачів за вибором позивача (ч. 1 ст. 113 ЦПК).

Суди мають виходити з того, що таке правило підсудності зазвичай сто-сується позовних вимог, які випливають із однієї правової підстави та пред'являються до кількох осіб (наприклад, позов до кількох відповідачів про відшкодування шкоди, завданої здоров'ю чи майну позивача їх спільними діями; позов до засобів масової інформації та автора поширеного ними матеріалу про спростування недостовірної інформації).

За змістом ст. 109 і ч. 1 ст. 113 ЦПК такий вибір підсудності поширюється лише на позови, для яких встановлено загальну територіальну підсудність. Отже, правило ч. 1 ст. 113 ЦПК не змінює правила виключної підсудності. У зв'язку із цим якщо до кількох відповідачів пред'явлено позови, пов'язані між собою, на один з яких поширюється виключна підсудність, то щодо вимог, пов'язаних між собою, діють правила ст. 114 ЦПК.

Оскільки зустрічний позов незалежно від його підсудності пред'являється до суду за місцем розгляду первісного позову (ч. 2 ст. 113 ЦПК), на нього не поширюються правила ст. 114 ЦПК про виключну підсудність.

41. Перелік позовів, для яких визначено виключну підсудність (ст. 114 ЦПК), є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Місцезнаходження нерухомого майна має бути підтверджено документально.

У разі конкуренції правил підсудності (наприклад, при об'єднанні позовів, на один з яких поширюється дія правила про виключну підсудність) мають застосовуватися правила виключної підсудності.

42. Виключну підсудність встановлено для позовів, що виникають із приводу нерухомого майна (ч. 1 ст. 114 ЦПК). Згідно з положеннями ст. 181 ЦК до нерухомого майна належать: земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на них, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення. Наприклад, це позови про право власності на таке майно; про право володіння і користування ним (ст. 358 ЦК); про поділ нерухомого майна, що є у спільній частковій власності, та виділ частки із цього майна (статті 364, 367 ЦК); про поділ нерухомого майна, що є у спільній сумісній власності, та виділ частки із цього майна (статті 370, 372 ЦК); про право користування нерухомим майном (визначення порядку користування ним); про право, яке виникло із договору найму жилого приміщення, оренди тощо; про визнання правочину з нерухомістю недійсним; про звернення стягнення на нерухоме майно — предмет іпотеки чи застави; розірвання договору оренди землі; стягнення орендної плати, якщо спір виник з приводу нерухомого майна; про усунення від права на спадкування та визначення додаткового строку для прийняття спадщини.

43. Якщо пред'явлено позов про право власності на кілька жилих приміщень (квартир), розташованих у різних районах міста чи в різних містах, або позов про поділ спадкового майна, яке складається з кількох квартир (об'єктів нерухомості) у різних місцевостях, тобто вимоги, для кожної з

яких ч. 1 ст. 114 ЦПК встановлено виключну підсудність, то позов пред'являється до одного із судів за вибором позивача, але за місцезнаходженням основної частини нерухомого майна, яка за своєю вартістю перевищує ті, що знаходяться в інших районах чи місцевостях.

44. Виключну підсудність встановлено для деяких справ окремого провадження. Зокрема, заява про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи чи визнання її недієздатною подається до суду за місцем проживання цієї особи або за місцезнаходженням наркологічного або психіатричного закладу, якщо вона перебуває там на лікуванні (ст. 236 ЦПК); заява неповнолітньої особи про надання їй повної цивільної дієздатності подається до суду за місцем її проживання (ст. 242 ЦПК). Це стосується й деяких інших категорій справ (статті 251, 257, 269, 274, 279, 287 ЦПК).

45. Відповідно до ч. 4 ст. 116 ЦПК забороняється передавати до іншого суду справу, яка розглядається судом, незалежно від зміни обставин, що впливають на визначення підсудності справи, крім випадків, установлених ч. 1 цієї статті. При цьому вирішення питання про передачу справи на розгляд іншому суду на підставі п. 1 ч. 1 ст. 116 ЦПК залежить від обґрунтованості клопотання відповідача.

Якщо після відкриття провадження у справі та до початку судового розгляду (розгляду справи по суті – ст. 173 ЦПК) виявиться, що заяву було прийнято з порушенням правил підсудності, суд передає справу на розгляд належному суду незалежно від волевиявлення сторін (п. 2 ч. 1 ст. 116 ЦПК).

46. Якщо на позов, пред'явлений за зареєстрованим місцем проживання чи перебування позивача або за останнім відомим зареєстрованим місцем проживання чи перебування відповідача, поширюється альтернативна підсудність, то правила п. 1 ч. 1 ст. 116 ЦПК у супереччю волевиявленню позивача не застосовуються.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 116 ЦПК якщо після відкриття провадження у справі та до початку судового розгляду виявилось, що заяву було прийнято з порушенням правил підсудності, суд не має права розглядати справу і зобов'язаний передати її на розгляд до суду, якому вона підсудна за законом, оскільки ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом.

У цьому випадку якщо для справи встановлено альтернативну підсудність (ст. 110 ЦПК), то справа передається до одного із судів, якому вона підсудна, за вибором позивача.

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ВИРІШЕННІ СПОРІВ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

*Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 01 березня 2013 р. № 4*

З метою забезпечення правильного й однакового застосування судами законодавства, що регулює відносини з відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, керуючись ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

п о с т а н о в л я є дати судам такі роз'яснення:

1. Розгляд справ за позовами, що виникають при відшкодуванні шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, у тому числі з урахуванням законодавства про страхування, має здійснюватись у точній відповідності із законом та в установлені для цього строки.

Відносини з відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, які можуть бути застосовані при вирішенні справ, урегульовано, зокрема, статтями 3, 27, 41, 68 Конституції України, ЦК, законами України від 30 червня 1993 р. № 3353-ХІІ «Про дорожній рух»; від 07 березня 1996 р. № 85/96-ВР «Про страхування»; від 01 липня 2004 р. № 1961-ІV «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (далі — Закон № 1961-ІV); від 05 липня 2011 р. № 3565-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення надмірного державного регулювання у сфері автомобільних перевезень»; від 18 січня 2001 р. № 2245-ІІІ «Про об'єкти підвищеної небезпеки»; Правилами дорожнього руху України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306; Правилами добровільного страхування транспортних засобів (КАСКО), затвердженими Укрстрахнаглядом 25 березня 1997 р. № 19-1; постановою Кабінету Міністрів України від 06 січня 2005 р. № 5 «Про затвердження максимальних розмірів страхових платежів за договорами міжнародного обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»; розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17 листопада 2011 р. № 698

«Про затвердження максимальних розмірів страхової виплати за шкоду, заподіяну майну потерпілих, у разі оформлення документів про дорожньо-транспортну пригоду без участі уповноважених на те працівників Державтоінспекції МВС України» та іншими нормативно-правовими актами.

До відносин із відшкодування шкоди за участю іноземних фізичних чи юридичних осіб застосовуються положення розділу X ЦПК, правила міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, зокрема Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, укладеної державами — членами Співдружності Незалежних Держав у м. Мінську 22 січня 1993 р., Угоди про обов'язкове страхування пасажирів при міжнародних автомобільних перевезеннях від 13 січня 1999 р.; Конвенції про право, що застосовується до дорожньо-транспортних пригод, укладеної 04 травня 1971 р. в рамках Гаазької конференції з міжнародного приватного права; Директиви № 72/166/ЄЕС Ради Європейських Співтовариств від 24 квітня 1972 р. «Щодо зближення законів держав-членів стосовно страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів та виконання зобов'язання щодо страхування такої відповідальності».

2. Оскільки у спорах, що виникають із відносин відшкодування шкоди, сторонами є як юридичні, так і фізичні особи, а також з урахуванням вимог статей 15–16, ч. 2 ст. 118 ЦПК при визначенні судової юрисдикції суди мають виходити з того, що такі справи підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства у разі, якщо однією зі сторін є фізична особа. При цьому позов юридичної особи (фізичної особи — підприємця) до юридичної особи (фізичної особи — підприємця) із залученням фізичної особи — водія як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, з урахуванням положень статей 1, 12 ГПК не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

3. Позови, що виникають із відносин відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, пред'являються до суду за загальними правилами підсудності, визначеними главою 1 розділу III ЦПК. При цьому суд має враховувати право позивача на пред'явлення позову про відшкодування шкоди також за його зареєстрованим місцем проживання чи перебування, або за місцем завдання шкоди (ч. 3, 6 ст. 110 ЦПК), чи виконання договору у разі виникнення спору із договору страхування (ч. 8 ст. 110 ЦПК).

Позови, що виникають із діяльності філії або представництва юридичної особи, зокрема, страхової компанії, можуть пред'являтися також за їх місцезнаходженням (ч. 7 ст. 110 ЦПК), проте відповідачем у справі є страхова компанія як юридична особа. У разі пред'явлення позову до філії чи представництва юридичної особи суд відповідно до вимог ч. 4 ст. 10 ЦПК та відповідно до порядку, визначеного ст. 33 ЦПК, вирішує питання про заміну неналежного відповідача або залучає юридичну особу як співвідповідача.

При відмові позивача від такої заміни чи від залучення іншої особи суд на підставі п. 1 ч. 1 ст. 205 ЦПК закриває провадження у справі через відсутність у відповідача (філії чи представництва юридичної особи) цивільної процесуальної дієздатності, тобто у зв'язку з відсутністю сторони у цивільному процесі.

Недотримання правил підсудності тягне за собою повернення заяви позивачеві, про що постановляється ухвала. Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до належного суду (ч. 5 ст. 121 ЦПК).

4. Розглядаючи позови про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, суди повинні мати на увазі, що відповідно до статей 1166, 1187 ЦК шкода, завдана особі чи майну фізичної або юридичної особи, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її завдала. Обов'язок відшкодувати завдану шкоду виникає у її завдавача за умови, що дії останнього були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи, а коли це було наслідком дії джерела підвищеної небезпеки, — незалежно від наявності вини.

Положення ст. 625 ЦК не застосовуються до відносин з відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, оскільки відшкодування шкоди є відповідальністю, а не грошовим зобов'язанням, яке виникає з договірних зобов'язань. Винятком є відповідальність страховика (ст. 992 ЦК).

З огляду на презумпцію вини завдавача шкоди (ч. 2 ст. 1166 ЦК) відповідач звільняється від обов'язку відшкодувати шкоду (у тому числі і моральну шкоду), якщо доведе, що шкоди було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого (ч. 5 ст. 1187 ЦК, п. 1 ч. 2 ст. 1167 ЦК). Потерпілий подає докази, що підтверджують факт завдання шкоди за участю відповідача, розмір завданої шкоди, а також докази того, що відповідач є завдавачем шкоди або особою, яка відповідно до закону зобов'язана відшкодувати шкоду.

Відповідно до ч. 4 ст. 61 ЦПК вирок у кримінальній справі, що набрав законної сили, або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення обов'язкові для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено вирок або постанова суду, з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою. У зв'язку із цим у разі прийняття судом постанови про закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, наприклад, через закінчення строків накладення адміністративного стягнення (ст. 38 КУпАП), суд повинен звернути увагу на те, чи містить така постанова суду відповіді на питання про те, чи мала місце дорожньо-транспортна пригода та чи сталася вона з вини відповідача. Відсутність складу злочину, наприклад, у разі відмови у порушенні кримінальної справи, закриття кримінальної справи за правилами КПК 1960 р. чи закриття кримінального провадження за правилами КПК 2012 р.

не означає відсутність вини для цивільно-правової відповідальності. При цьому постанова (ухвала) слідчого, прокурора, суду про відмову в порушенні кримінальної справи або її закриття, закриття кримінального провадження є доказом, який повинен досліджуватися та оцінюватися судом у цивільній справі у порядку, передбаченому ЦПК.

5. Відповідно до ч. 1 ст. 1187 ЦК джерелом підвищеної небезпеки належить визнавати будь-яку діяльність, здійснення якої створює підвищену небезпеку завдання шкоди через неможливість контролю за нею людини, а також діяльність, пов'язану з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогнебезпечних та інших речовин, утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює підвищену небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб.

Оскільки зазначена норма не містить вичерпного переліку видів джерел підвищеної небезпеки (видів підвищеної небезпечної діяльності), суд, беручи до уваги особливі властивості предметів, речовин або інших об'єктів, що використовуються в процесі діяльності, має право визнати джерелом підвищеної небезпеки також й іншу діяльність. До цих особливих властивостей слід відносити створення підвищеної ймовірності завдання шкоди через неможливість повного контролю за ними з боку людей.

Цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану діяльністю, що є джерелом підвищеної небезпеки, настає у разі її цілеспрямованості (наприклад, використання транспортних засобів за їх цільовим призначенням), а також при мимовільному проявленні шкідливих властивостей об'єктів, що використовуються в цій діяльності (наприклад, у випадку завдання шкоди внаслідок мимовільного руху автомобіля). В інших випадках шкода відшкодовується на загальних підставах, передбачених ст. 1166 ЦК, особою, яка її завдала (наприклад, коли пасажир, відчиняючи двері автомобіля, що не рухався, спричинив тілесні ушкодження особі, яка проходила поруч).

6. Особою, яка зобов'язана відшкодувати шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, є фізична або юридична особа, що на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди, позички тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку.

Якщо особа під час керування транспортним засобом має посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії і реєстраційний документ на транспортний засіб, переданий їй власником або іншою особою, яка на законній підставі використовує такий транспортний засіб, то саме ця особа буде нести відповідальність за завдання шкоди (п. 2.2 Правил дорожнього руху України).

Не вважається особою, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, і не несе відповідальності за шкоду перед потерпілим, особа, яка керує транспортним засобом у зв'язку з виконанням своїх трудових (службових) обов'язків на підставі трудового договору (контракту) із особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, якщо з нею укладено цивільно-правовий договір. Така особа, враховуючи характер відносин, які між ними склалися, може бути притягнута до відповідальності роботодавцем лише у регресному порядку відповідно до ст. 1191 ЦК.

На особу, яка перебувала в трудових відносинах на підставі трудового договору (контракту) і завдала шкоди життю чи здоров'ю у зв'язку з використанням транспортного засобу, що належить роботодавцю, відповідальність за завдання шкоди може бути покладена лише за умови, якщо буде доведено, що вона заволоділа транспортним засобом неправомірно (частини 3 і 4 ст. 1187 ЦК).

Фізична чи юридична особа, яка відшкодувала шкоду, завдану їй працівником при виконанні трудових (службових) обов'язків на підставі трудового договору (контракту) чи цивільно-правового договору, має право зворотної вимоги (регресу) до такого працівника — фактичного завдавача шкоди — у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інший розмір не встановлений законом (ч. 1 ст. 1191 ЦК).

7. При завданні шкоди джерелом підвищеної небезпеки на особу, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, не може бути покладено обов'язок з її відшкодування, якщо вона виникла внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого (ч. 5 ст. 1187 ЦК). Під непереборною силою слід розуміти, зокрема, надзвичайні або невідворотні за даних умов події (п. 1 ч. 1 ст. 263 ЦК), тобто ті, які мають зовнішній характер. Під умислом потерпілого слід розуміти, зокрема, таку його протиправну поведінку, коли потерпілий не лише передбачає, але і бажає або свідомо допускає настання шкідливого результату (наприклад, суїцид).

Якщо груба необережність потерпілого сприяла виникненню або збільшенню шкоди, то залежно від ступеня вини потерпілого, якщо інше не встановлено законом, розмір відшкодування з особи, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, має бути зменшено (але не може бути повністю відмовлено у відшкодуванні шкоди).

Питання про те, чи є допущена потерпілим необережність грубою (ч. 2 ст. 1193 ЦК), у кожному конкретному випадку має вирішуватись з урахуванням фактичних обставин справи (характеру дії, обставин завдання шкоди, індивідуальних особливостей потерпілого, його стану тощо).

Положення ст. 1193 ЦК про зменшення розміру відшкодування з урахуванням ступеня вини потерпілого застосовуються і в інших випадках завдання шкоди майну, а також фізичній особі, однак у кожному разі під-

ставою для цього може бути груба необережність потерпілого (перебування у нетверезому стані, нехтування правилами безпеки руху тощо), а не проста необачність. Саме по собі перебування у нетверезому стані не є прикладом грубої необережності, якщо при цьому не було порушено правила дорожнього руху.

Правила ч. 4 ст. 1193 ЦК про можливість зменшення розміру відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, залежно від її матеріального становища, крім випадків, коли шкоди завдано вчиненням злочину, застосовуються у виняткових випадках, якщо відшкодування шкоди у повному розмірі неможливе або поставить відповідача у тяжке матеріальне становище. Крім того, зменшення розміру відповідальності особи, на яку покладено обов'язок відшкодувати шкоду, завдану каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, можливе за її письмовою вимогою, якщо працездатність потерпілого зросла порівняно з тією, яка була в нього на момент вирішення питання про відшкодування шкоди (ст. 1204 ЦК). При цьому порядок доведення таких обставин є аналогічним порядку, передбаченому для визначення втрати працездатності.

Вина потерпілого не враховується у разі відшкодування додаткових витрат, передбачених ч. 1 ст. 1195 ЦК, у разі відшкодування шкоди, завданої смертю годувальника, та у разі відшкодування витрат на поховання (ч. 3 ст. 1193 ЦК).

8. Шкода, завдана кількома особами, відшкодовується кожною з них у частці, завданій нею (у порядку часткової відповідальності).

Особи, які спільно завдали шкоди, тобто завдали неподільної шкоди взаємопов'язаними, сукупними діями, або діями з єдністю наміру, несуть солідарну відповідальність перед потерпілими (статті 543, 1190 ЦК). У такому самому порядку відповідають особи, які здійснюють діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, за шкоду, завдану внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки іншим особам. Спір про відшкодування шкоди, завданої при цьому самим джерелам підвищеної небезпеки кожним із їх володільців перед іншим із них, вирішується за правилами ст. 1188 ЦК, а саме: шкода, завдана одному з володільців із вини іншого, відшкодовується винним; не відшкодовується шкода, завдана володільцю лише з його вини; за наявності вини всіх володільців розмір відшкодування визначається судом у відповідній частці залежно від обставин, що мають істотне значення (тобто залежно від ступеня вини кожного); у разі відсутності вини володільців у взаємному завданні шкоди жоден із них не має права на відшкодування.

Суди мають розрізняти випадки, коли внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки шкоди завдано самим володільцям цих джерел, від випадків, коли шкоди завдано іншим особам (наприклад, пасажиром, пішоходом). У цьому випадку особи, які спільно завдали шкоди, зобов'язані

її відшкодувати незалежно від їхньої вини (ч. 2 ст. 1188 ЦК). При цьому солідарний боржник, який відшкодував спільно завдану шкоду, має право вимагати з кожного з інших завдавачів шкоди частку виплаченого потерпілому відшкодування. Оскільки боржник, який виконав солідарне зобов'язання, має право зворотної вимоги, тобто стає кредитором за регресним зобов'язанням до інших боржників, розподіл відповідальності солідарних боржників один перед одним (визначення часток) за регресним зобов'язанням здійснюється на загальних підставах за правилами ст. 1191 ЦК, тобто у розмірі, що відповідає ступеню вини кожного з боржників.

9. Особа, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, не відповідає за шкоду, завдану цим джерелом, якщо доведе, що воно вибуло з його володіння внаслідок протиправних дій інших осіб (наприклад, у разі незаконного заволодіння транспортним засобом), внаслідок непереборної сили (наприклад, у разі стихійного лиха), а не з його вини.

Особи, які вчинили ці протиправні дії (неправомірно заволоділи транспортним засобом, механізмом або іншим об'єктом), відшкодовують шкоду на загальних підставах цивільно-правової відповідальності особи, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки. Коли цьому сприяла недбалість її власника або володільця (не була забезпечена належна охорона тощо), відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, може бути покладено на особу, яка неправомірно заволоділа цим джерелом, і на його власника або володільця у частці відповідно до ступеня вини кожного з них, з урахуванням обставин, що мають істотне значення (ч. 4 ст. 1187 ЦК).

10. Особи, винними діями яких завдано шкоди майну, яке використовується при здійсненні діяльності, що є джерелом підвищеної небезпеки, якщо таким особам не було завдано шкоди цим джерелом, відповідають за завдану шкоду на підставі ст. 1166 ЦК.

У випадках, коли разом із завданням шкоди джерелом підвищеної небезпеки (не внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки) завдано також шкоди джерелу підвищеної небезпеки і цьому сприяла груба необережність потерпілого, згідно з положеннями ст. 1193 ЦК може бути зменшено розмір відшкодування шкоди потерпілому. Покладення на нього із цих підстав відповідальності за шкоду, завдану при цьому джерелу підвищеної небезпеки, ст. 1193 ЦК не передбачено.

11. За вибором потерпілого вимога про відшкодування шкоди може бути пред'явлена безпосередньо до винної особи, оскільки за змістом ст. 1191 ЦК особа, яка відповідає за шкоду, завдану з вини іншої особи, має право зворотної вимоги (регресу) до винної особи, якщо за законом межі відповідальності останньої та особи, яка за неї відповідає, однакові.

З винної особи за регресною вимогою стягується розмір визначеного відшкодування за зобов'язанням з відшкодування шкоди, а якщо законом

встановлено межі відшкодування або межі відповідальності винної особи, то витрати з такої особи стягуються у цих межах.

Регресну вимогу може бути пред'явлено протягом трьох років із дня виконання зобов'язання про відшкодування шкоди (відшкодування в натурі, виплати суми періодичних платежів тощо).

12. Керування транспортним засобом особою у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, або передача управління транспортним засобом такій особі, що є підставою для регресної вимоги (ст. 38 Закону № 1961-IV), може бути підтверджено вироком суду, постановою про накладення адміністративного стягнення або іншими доказами, які з достовірністю встановлюють таку обставину, а при передачі транспортного засобу особі у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, про такий стан має бути відомо особі, яка передає транспортний засіб.

13. Враховуючи, що відповідно до статей 386, 395, 396 ЦК положення щодо захисту права власності поширюються також на осіб, які хоч і не є власниками, але володіють майном на праві господарського відання, оперативного управління або на іншій підставі, передбаченій законом чи договором (речове право), такі особи також мають право вимагати відшкодування шкоди, завданої цьому майну.

До таких осіб належить і особа, яка керувала транспортним засобом без доручення, але на підставі документів, визначених п. 2.1 Правил дорожнього руху України (посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії та реєстраційного документа на транспортний засіб).

При розгляді таких спорів суд має вирішити питання про залучення до участі у справі власника майна як третьою особою, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у порядку, передбаченому статтями 35, 36 ЦПК, оскільки рішення у справі може вплинути на його права та обов'язки щодо однієї зі сторін.

14. При визначенні розміру та способу відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого, судам слід враховувати положення ст. 1192 ЦК. Наприклад, з урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ такого ж роду і такої ж якості, полагодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі. Коли відшкодування шкоди в натурі неможливе, потерпілому відшкодовуються в повному обсязі збитки відповідно до реальної вартості втраченого майна на момент розгляду справи або виконання робіт, необхідних для відновлення пошкодженої речі. Як при відшкодуванні шкоди в натурі, так і при відшкодуванні реальних збитків потерпілий має право вимагати відшкодування упущеної вигоди.

Ухвалюючи рішення про стягнення на користь потерпілого відшкодування вартості майна, що не може використовуватись за призначенням, але має певну цінність, суд з урахуванням принципу диспозитивності, тобто за заявою заподіювача шкоди, одночасно повинен вирішити питання про передачу цього майна після відшкодування збитків особі, відповідальній за шкоду.

Якщо для відновлення попереднього стану речі, що мала певну зношеність (наприклад, автомобіля), було використано нові вузли, деталі, комплектуючі частини, у тому числі іншої модифікації, що випускаються в обмін знятих із виробництва однорідних виробів, особа, відповідальна за шкоду, не має права вимагати врахування зношеності майна або меншої вартості пошкоджених частин попередньої модифікації. Зношеність пошкодженого майна враховується у випадках стягнення на користь потерпілого вартості такого майна (у разі відшкодування збитків).

У разі якщо на час виконання рішення суду про відшкодування шкоди, виправлення пошкодження за одержані за рішенням суду кошти зросли ціни на майно або роботи, на придбання чи проведення яких було присуджено відшкодування, потерпілий із цих підстав може заявити додаткові вимоги до особи, відповідальної за шкоду, якщо не було його вини в тому, що виконання проводилося вже після зростання цін і тарифів.

15. Якщо пошкоджений транспортний засіб не може бути відновлено або вартість його відновлювального ремонту з урахуванням зношеності та втрати товарної вартості перевищує його ринкову вартість на момент пошкодження, розмір шкоди визначається за ринковою вартістю транспортного засобу на момент пошкодження.

Порядок відшкодування шкоди, пов'язаної з фізичним знищенням транспортного засобу, регламентовано ст. 30 Закону № 1961-IV, який згідно зі ст. 8 ЦК (аналогія закону) може застосовуватись не лише страховиком, а й іншими особами, які здійснюють діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, та відповідають за завдану шкоду. Тобто транспортний засіб вважається фізично знищеним, якщо його ремонт є технічно неможливим чи економічно необґрунтованим, а власник транспортного засобу згоден із визнанням транспортного засобу фізично знищеним. Ремонт вважається економічно необґрунтованим, якщо передбачені згідно з експертизою, проведеною відповідно до вимог законодавства, витрати на ремонт транспортного засобу перевищують вартість транспортного засобу до дорожньо-транспортної пригоди.

У разі якщо власник транспортного засобу не згоден із визнанням транспортного засобу фізично знищеним, йому відшкодовується різниця між вартістю транспортного засобу до та після дорожньо-транспортної пригоди, а також витрати з евакуації транспортного засобу з місця цієї пригоди.

Якщо ж транспортний засіб визнано фізично знищеним, відшкодування шкоди виплачується у розмірі, який відповідає вартості транспортного засо-

бу до дорожньо-транспортної пригоди та витратам з евакуації транспортно-го засобу з місця дорожньо-транспортної пригоди.

16. Відповідно до ст. 21 Закону № 1961-IV на території України забороняється експлуатація транспортного засобу без поліса обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, тобто володільці транспортних засобів, за винятком осіб, звільнених від обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності згідно з п. 13.1 ст. 13 цього Закону, зобов'язані застрахувати ризик своєї цивільної відповідальності, яка може настати внаслідок завдання шкоди життю, здоров'ю або майну інших осіб при використанні транспортних засобів. У зв'язку із цим при пред'явленні позовних вимог про відшкодування такої шкоди в результаті дорожньо-транспортної пригоди безпосередньо до особи, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, суд має право виключно в порядку, передбаченому ст. 33 ЦПК, залучити до участі у справі страхову організацію (страховика), яка застрахувала цивільну відповідальність володільця транспортного засобу. Непред'явлення вимог до страховика за наявності підстав для стягнення завданої шкоди саме зі страховика є підставою для відмови в позові до завдавача шкоди у відповідному розмірі.

Оскільки відповідно до ст. 3 Закону № 1961-IV обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності здійснюється як з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну потерпілих унаслідок дорожньо-транспортної пригоди, так і захисту майнових інтересів страхувальників, враховуючи положення ст. 1194 ЦК, питання про відшкодування шкоди самою особою, відповідальність якої застрахована, вирішується залежно від висловленої нею згоди на таке відшкодування та виконання чи невиконання нею передбаченого ст. 33 Закону № 1961-IV обов'язку щодо письмового надання страховику, з яким укладено відповідний договір (у передбачених випадках Моторному (транспортному) страховому бюро України, далі — МТСБУ), повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду встановленого зразка. У разі відсутності такої згоди завдана потерпілому шкода підлягає відшкодуванню страховиком у межах передбаченого договором страхування страхового відшкодування. Наявність такої згоди у вигляді відповідної заяви цієї особи та виконання нею передбаченого ст. 33 Закону № 1961-IV обов'язку з'ясовується судом першої інстанції, у зв'язку з чим до участі у справі може бути залучений страховик.

При відшкодуванні страховиком шкоди, завданої особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, така особа сплачує потерпілому різницю між фактичним розміром шкоди і страховою виплатою (страховим відшкодуванням).

У разі невиконання особою, відповідальність якої застрахована, обов'язку письмового надання страховику, з яким укладено договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (у передбачених випад-

ках — МТСБУ), повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду встановленого МТСБУ зразка, шкода відшкодовується завдавачем шкоди.

17. Необхідною умовою виникнення обов'язку страховика за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності осіб, які на відповідній правовій підставі володіють транспортними засобами, є настання страхового випадку (події, внаслідок якої завдано шкоди третім особам під час дорожньо-транспортної пригоди, що сталася за участю забезпеченого транспортного засобу і внаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність особи, цивільно-правова відповідальність якої застрахована за договором).

Якщо факт завдання шкоди відповідно до ст. 6 Закону № 1961-IV не є страховим випадком, то потерпілий має право вимагати відшкодування шкоди на підставі загальних правил, встановлених ЦК.

18. Якщо за договором страхування визначений вигодонабувач, він повинен бути залучений до участі у справі (ст. 985 ЦК, ст. 3 Закону України «Про страхування»).

Відповідно до наведених положень закону договір страхування надає право третій особі (вигодонабувачу) вимагати від страховика здійснити страхову виплату на свою користь, тобто наділяє вигодонабувача правами страхувальника, хоча і не покладає на нього обов'язків останнього.

При розгляді таких справ суди повинні враховувати положення статей 636, 985 ЦК, ст. 3 Закону України «Про страхування», і у разі якщо буде встановлено, що вигодонабувач відмовився від пред'явлення позову до страховика або сума страхової виплати більша, ніж має отримати вигодонабувач, страхувальник/потерпілий не позбавлений права на пред'явлення позову про виплату страхового відшкодування на свою користь на загальних підставах.

19. З урахуванням змісту ст. 979 ЦК та ст. 16 Закону України «Про страхування» у разі настання страхового випадку страховик зобов'язаний виплатити страхове відшкодування, а інші умови договору страхування є підставою для відмови у виплаті лише в тому разі, якщо таке порушення положень договору страхувальником перешкодило страховику переконатись, що ця подія є страховим випадком, і має оцінюватись судом у кожному конкретному випадку. Наприклад, несвоєчасне повідомлення страхувальником страховика без поважних на те причин про настання страхового випадку (п. 5 ч. 1 ст. 989 ЦК, п. 5 ч. 1 ст. 991 ЦК) може бути підставою для відмови у виплаті страхового відшкодування у тому разі, якщо воно позбавило страховика можливості дізнатися, чи є ця подія страховим випадком.

При цьому суди також повинні мати на увазі, що порушення страхувальником визначеного договором страхування строку подання документів, що стосуються страхового випадку, не є порушенням визначеного договором строку повідомлення про настання страхового випадку.

20. Під відсутністю в особи, винної у завданні шкоди, права керування транспортним засобом відповідної категорії слід розуміти неможливість надання документів, які підтверджують право управління транспортним засобом, через те, що зазначена особа не володіє такими документами або позбавлена такого права у встановленому законом порядку.

21. При безпідставній відмові у виплаті страхового відшкодування, крім наслідків, передбачених договором, страховик, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу страхувальника зобов'язаний сплатити йому суму страхової виплати з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом (ст. 526, ч. 2 ст. 625 ЦК).

При вирішенні позовних вимог про відшкодування моральної шкоди, завданої порушенням страховиком зобов'язань за договором страхування, суди повинні виходити з того, що правовідносини сторін за договором страхування є зобов'язальними. У випадку порушення зобов'язання моральна шкода може бути відшкодована лише тоді, коли це встановлено договором або законом (ст. 611 ЦК). Зокрема, можливість відшкодування моральної шкоди передбачена у відносинах у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (статті 9, 22 Закону № 1961-IV).

22. При вирішенні спорів щодо відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, судам слід мати на увазі, що для цілей обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності володільців транспортних засобів у п. 1.5 ст. 1 Закону № 1961-IV наведено визначення транспортних засобів.

У зв'язку із цим якщо шкоди завдано з вини особи, діяльність якої пов'язана з використанням іншого транспортного засобу (наприклад, гужової повозки, велосипеда) або механізму, що не належить до транспортних засобів (сільськогосподарські збиральні машини, косарки тощо), цивільно-правова відповідальність якої не підлягає обов'язковому страхуванню, шкода відшкодовується за загальними правилами, визначеними ЦК.

23. Договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності володільця транспортного засобу діє протягом строку, на який його укладено.

У разі зміни власника забезпеченого транспортного засобу (відчуження, спадкування, правонаступництва) договір страхування зберігає чинність до закінчення строку його дії (ст. 20-1 Закону № 1961-IV).

Дострокове припинення договору страхування можливе у разі настання обставин, наведених у ст. 997 ЦК та статтях 18–19 Закону № 1961-IV.

На вимоги, що впливають із договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, поширюється загальний строк позо-

вної давності, встановлений тривалістю у три роки (ст. 257 ЦК), що обчислюється із дня закінчення дії договору.

Строки, передбачені ст. 33 Закону № 1961-IV для звернення до страховика, а у випадку, зазначеному в ст. 41 цього Закону, — до МТСБУ, із заявою про дорожньо-транспортну пригоду, не є строками здійснення потерпілим свого права на отримання страхового відшкодування. Тому у разі відмови страховика від прийняття документів на отримання страхового відшкодування з посиланням на пропущення цих строків потерпілий має право звернутися до суду з метою вирішення спору по суті.

24. Страхове відшкодування шкоди, завданої потерпілому, виплачується за кожним страховим випадком, що настав протягом періоду дії відповідного договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності в межах ліміту відповідальності страховика (МТСБУ), з урахуванням умов, зазначених у ст. 9 та п. 19.1 ст. 19 Закону № 1961-IV.

Максимальні розміри страхової виплати за шкоду, завдану майну потерпілих, у разі спрощеного врегулювання дорожньо-транспортної пригоди (так званий Європротокол) затверджено розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17 листопада 2011 р. № 698 «Про затвердження максимальних розмірів страхової виплати за шкоду, заподіяну майну потерпілих, у разі оформлення документів про дорожньо-транспортну пригоду без участі уповноважених на те працівників Державтоінспекції МВС України».

Відповідно до ст. 1194 ЦК особа, яка застрахувала свою цивільну відповідальність, у разі недостатності страхової виплати (страхового відшкодування) для повного відшкодування завданої нею шкоди зобов'язана сплатити потерпілому різницю між фактичним розміром шкоди і страховою виплатою (страховим відшкодуванням).

25. Страхове відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю потерпілого в дорожньо-транспортній пригоді, а також особам, яким завдано шкоди смертю годувальника, та витрати на поховання, якщо смерть потерпілого настала в результаті страхового випадку, здійснюються в порядку, передбаченому параграфом 2 глави 82 ЦК та розділом III Закону № 1961-IV.

При цьому страховому відшкодуванню підлягають і додаткові витрати, зумовлені необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо. Потреба у додаткових витратах встановлюється висновком медико-соціальної експертної комісії.

При вирішенні спорів про страхове відшкодування у наведених вище випадках суди повинні застосовувати положення Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного

захворювання, які спричинили втрату працездатності» та враховувати відповідні роз'яснення, надані у постанові Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 р. № 6 «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» (з відповідними змінами та доповненнями).

26. До страховика (МТСБУ), який виплатив страхове відшкодування, переходить право вимоги, яке страхувальник або інша особа, яка одержала страхове відшкодування, має до особи, відповідальної за завдані збитки.

Сума страхового відшкодування підлягає стягненню з особи, відповідальної за завдані збитки, відповідно до правил ст. 993 ЦК.

27. При вирішенні спорів про право зворотної вимоги страховика суди повинні розрізняти поняття «регрес» та «суброгація». Наприклад, у випадку суброгації відбувається лише заміна осіб у вже наявному зобов'язанні (заміна активного суб'єкта) зі збереженням самого зобов'язання. У такому разі страхувальник передає свої права страховикові на підставі договору і сприяє реалізації останнім прийнятих суброгаційних прав. У випадку регресу одне зобов'язання замінює собою інше, але переходу прав від одного кредитора до іншого не відбувається.

При цьому регрес регулюється загальними нормами цивільного права (зокрема, ст. 1191 ЦК), а також ст. 38 Закону № 1961-IV, а для суброгації відповідно до ст. 993 ЦК і ст. 27 Закону України «Про страхування» встановлено особливий правовий режим.

При суброгації перебіг строку позовної давності починає обчислюватися з моменту виникнення страхового випадку, а при регресі — з того моменту, коли страховик виплатив страхове відшкодування. Розмір страхового відшкодування визначається за правилами, встановленими у договорі страхування. Страховик не має права вимагати від завдавача шкоди суму, яку він виплатив страхувальнику у зв'язку з порушенням умов договору страхування.

Проценти, неустойка виплачуються страховиком через несвоєчасне виконання ним власного зобов'язання перед страхувальником (ст. 992 ЦК) і не можуть бути стягнуті у порядку суброгації з особи, винної в завданні шкоди. Також у порядку суброгації страховик може стягнути із завдавача шкоди лише ту суму, яку він сам виплатив страхувальнику.

Оскільки при суброгації відбувається заміна особи в зобов'язанні, тому з урахуванням положення ст. 515 ЦК суброгація застосовується лише до майнового страхування.

28. Апеляційним судам необхідно постійно аналізувати судову практику розгляду спорів, що виникають із відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, своєчасно усувати допущені помилки, вживати заходів щодо підвищення якості та оперативності роботи судів при розгляді справ цієї категорії.

ПРО УЗАГАЛЬНЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

*Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 01 березня 2013 р. № 5*

Заслухавши та обговоривши інформацію судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Ситнік О. М. про узагальнення судової практики розгляду цивільних справ з іноземним елементом, керуючись п. 2 ч. 2 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

п о с т а н о в л я є:

1. Інформацію судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Ситнік О. М. взяти до відома.
2. Доручити судовій палаті у цивільних справах спільно з управлінням вивчення та узагальнення судової практики і статистики на основі узагальнення підготувати інформаційний лист апеляційним судам.
3. За матеріалами узагальнення підготувати відповідну постанову пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

ПРО УЗАГАЛЬНЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ПРО СПАДКУВАННЯ

*Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 01 березня 2013 р. № 6*

Заслухавши та обговоривши інформацію судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Наумчука М. І. про узагальнення судової практики розгляду цивільних справ про спадкування у 2010–2011 роках, керуючись п. 2 ч. 2 ст. 36 Закону України «Про судо-

устрій і статус суддів», пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

п о с т а н о в л я є:

1. Інформацію судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Наумчука М. І. взяти до відома.

2. Доручити судовій палаті у цивільних справах спільно з управлінням вивчення та узагальнення судової практики і статистики на основі узагальнення підготувати інформаційний лист апеляційним судам та довести його до відома Міністерства юстиції України.

ПРО ПІДСУМКИ РОБОТИ СУДІВ ЦИВІЛЬНОЇ І КРИМІНАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ У 2012 РОЦІ ТА ЗАВДАННЯ НА 2013 РІК

*Постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 01 березня 2013 р. № 7*

Заслухавши та обговоривши інформацію виконуючого обов'язки Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Міщенко С. М., заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Гвоздика П. О. про підсумки роботи судів з розгляду цивільних, кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення у 2012 р. та завдання на 2013 р., пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ відзначає, що упродовж звітнього періоду робота судів щодо здійснення правосуддя виконувалась на належному рівні.

У 2012 р. до місцевих загальних судів надійшло понад 3 млн 686 тис. справ і матеріалів, що на 50 % менш ніж у 2011 р. Всього на розгляді у 2012 р. перебувало понад 4 млн 274 тис. справ і матеріалів. Розглянуто 3 млн 925 тис. справ і матеріалів, нерозглянутими залишилися 8,2 % від загальної кількості справ, що перебували у провадженні (348,4 тис.).

Середньомісячне надходження на суддю місцевого загального суду (відповідно до штатної чисельності) становило 69,3 справ і матеріалів, тобто навантаження в судах першої інстанції зменшилося на 50,4 % у порівнянні з 2011 р. (139,6 справ і матеріалів).

Така тенденція зумовлена зменшенням надходження справ, що розглядаються у порядку адміністративного судочинства, а саме справ зі спорів із

приводу реалізації публічної політики у сферах зайнятості населення та соціального захисту громадян.

До апеляційних судів у 2012 р. надійшло 329,8 тис. справ та матеріалів, що на 37,4 % менш ніж у 2011 р., розглянуто 328,8 тис. справ і матеріалів. Залишились нерозглянутими понад 25 тис. або лише 7,1 % справ.

Середньомісячне надходження на суддю апеляційного суду також зменшилося та становило 17,4 справ і матеріалів, що на 25,6 % менше у порівнянні з 2011 р. (23,4 справ і матеріалів).

Натомість зберігається тенденція до збільшення кількості надходжень справ і матеріалів до суду касаційної інстанції, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (у звітному періоді надійшло майже 99,2 тис. касаційних скарг, справ, заяв, що на 15,5 % більш ніж у 2011 р.) і всього перебувало на розгляді 104,1 тис. Розглянуто 100,1 тис. справ і матеріалів, залишок нерозглянутих справ і матеріалів становить близько 4 %.

Середній показник навантаження судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ за місяць на фактичну кількість суддів становить понад 101 касаційну скаргу, справу, заяву та клопотання, тобто на 17,4 % більше порівняно з 2011 р. (майже 86 справ і матеріалів). При цьому середньомісячне надходження на суддю судової палати у цивільних справах становило 130,7 касаційних скарг, справ та заяв (у 2011 р. — 116), середньомісячне надходження на суддю судової палати у кримінальних справах становило 60 справ і матеріалів (у 2011 р. — 43,6).

У 2012 р. місцеві загальні суди розглянули майже 885 тис. цивільних справ, апеляційні суди переглянули понад 124 тис. судових рішень у цивільних справах.

У звітному періоді місцеві суди розглянули майже 663,8 тис. справ і матеріалів кримінальної юрисдикції, із них понад 223,4 тис. — справи. В апеляційному порядку переглянуто більше 58 тис. вироків, постанов, ухвал (за кількістю осіб).

Слід зазначити, що якість розгляду кримінальних справ у 2012 р. погіршилась. Так, судові рішення було залишено апеляційним судом без змін щодо майже 56,5 % засуджених, щодо близько 35,5 % засуджених осіб судові рішення скасовано (у 2011 р. — стосовно 34 %), а стосовно майже 8 % — змінено.

Найбільше скасовано вироків за кількістю осіб (від кількості осіб, щодо яких переглянуто вирок у касаційній інстанції, та від кількості осіб, щодо яких переглянуто вирок за апеляційними скаргами), ухвалених судами Львівської — 42,7 % та 6,5 % відповідно, Рівненської — 40,5 % та 6 % відповідно, Івано-Франківської — 40,4 % та 13,8 % відповідно та Київської областей — 35,3 % та 12,1 % відповідно.

Найкращих показників якості розгляду кримінальних справ досягнуто судами Тернопільської області, де кількість скасованих вироків за кількістю осіб становить 13,8 % від кількості осіб, щодо яких переглянуто вирок у касаційній інстанції, та 2,7 % від кількості осіб, щодо яких переглянуто вирок за апеляційними скаргами.

Найбільше скасовано рішень (від кількості зареєстрованих касаційних проваджень за касаційними скаргами, що надійшли, та від кількості розглянутих цивільних справ за апеляційними скаргами на рішення), ухвалених у цивільних справах судами міста Києва — 25,3 % та 11,9 % відповідно, Кіровоградської — 21 % та 7 % відповідно, Закарпатської — 19 % та 6,1 % відповідно, Волинської — 18,3 % та 7 % відповідно, Рівненської — 17,4 % та 6,6 % відповідно, Вінницької — 17 % та 6,8 % відповідно та Київської області — 16,9 % та 6,2 % відповідно.

Найкращих показників якості розгляду цивільних справ досягнуто судами Донецької області, де кількість скасованих рішень у цивільних справах становить 8,7 % від кількості касаційних проваджень за касаційними скаргами, що надійшли, та 3,1 % від кількості розглянутих цивільних справ за апеляційними скаргами на рішення.

Суди апеляційної інстанції не завжди виконують покладені на них процесуальними законами повноваження щодо виправлення помилок судів першої інстанції та вивчення й узагальнення судової практики і надання місцевим судам належної методичної допомоги в застосуванні законодавства. Як наслідок, такі помилки виправляються в суді касаційної інстанції, у зв'язку із чим цей суд перенавантажений, що суттєво відволікає його від виконання інших, передбачених законом функцій та повноважень.

Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ ще недостатньо здійснюється робота щодо забезпечення однакового та правильного застосування чинного законодавства й надання судам методичної допомоги. У зв'язку з цим необхідно активізувати роботу судових палат Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у відповідному напрямі.

Підвищеної уваги Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ потребує робота з розробки та опрацювання проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на удосконалення цивільного, кримінального судочинства та провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також судоустрою й статусу суддів.

Пленум наголошує на необхідності покращення стану здійснення правосуддя в судах, а також якості судових рішень, що ухвалюються судами.

Матеріали судової практики свідчать про окремі недоліки у роботі судів цивільної і кримінальної юрисдикції, зниження рівня відповідальності деяких суддів за результати здійснення правосуддя, зокрема, за недотриман-

ня процесуальних строків розгляду справ, що стало підставою для відповідних скарг та звернень.

Пленум наголошує на необхідності вжиття термінових організаційних заходів судами цивільної і кримінальної юрисдикції щодо розгляду судових справ, строки розгляду яких порушено, посилення контролю за дотриманням процесуальних строків розгляду справ судьями місцевих судів.

Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

п о с т а н о в л я є :

1. Інформацію виконуючого обов'язки Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Міщенко С. М. та заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ Гвоздика П. О. про підсумки роботи судів цивільної і кримінальної юрисдикції у 2012 р. та завдання на 2013 р. взяти до відома.

2. Головам місцевих та апеляційних судів цивільної та кримінальної юрисдикції:

— не менше, ніж двічі на рік проводити збори суддів за участю працівників апаратів судів з метою визначення стану здійснення правосуддя, проблем здійснення судочинства і шляхів їх вирішення та подати відповідні пропозиції Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;

— постійно аналізувати причини помилок, які допускають судді при здійсненні правосуддя, з обговоренням їх на зборах суддів, відповідних семінарах в апеляційних судах;

— з метою забезпечення єдності судової практики надавати пропозиції щодо необхідності роз'яснення Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ проблемних питань, які виникають при застосуванні норм процесуального та матеріального права;

— посилити роботу з напрацювання єдиних підходів (правових позицій) до застосування судьями положень Кримінального процесуального кодексу України;

— скласти та затвердити на 2013 р. план проведення заходів щодо підвищення кваліфікації суддів та працівників судів з актуальних питань здійснення правосуддя;

— активізувати роботу апеляційних судів із вивчення та узагальнення судової практики й надання методичної допомоги місцевим судам;

— продовжувати практику проведення спільних координаційних нарад керівництва апеляційних та місцевих судів із керівництвом територіальних управлінь Державної судової адміністрації України, прокуратури, Державної пенітенціарної служби України, ГУ МВС України в областях з питань виконання заходів щодо дотримання місцевими судами права людини на розгляд справ упродовж розумного строку та з інших питань;

- сприяти забезпеченню права громадян на доступ до правосуддя, систематично проводити обговорення питань організації роботи судів та суддів;
- інформувати Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ про виконання цієї постанови.

3. Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ здійснювати аналіз причин надходження скарг на дії суддів і працівників апарату суду, вживати заходів щодо їх усунення, а також дотримуватися виконання завдань, передбачених постановою пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 08 лютого 2013 р. № 2 «Про стан здійснення правосуддя Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у 2012 році та завдання на 2013 рік».

4. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на секретаря пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ
УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ
І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ
ПРО ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ
СТРОКІВ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ
ВІД 16 СІЧНЯ 2013 Р. № 10-70/0/4-13**

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Розглянувши лист заступника голови Апеляційного суду Сумської області щодо деяких спірних питань судової практики розгляду спорів у кредитних правовідносинах та застосування строку позовної давності, судова палата у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає таке.

Пунктом 31 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 р. № 5 «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» судам роз'яснено, що у спорах щодо споживчого кредитування кредитодавцю забороняється вимагати повернення споживчого кредиту, строк давності якого минув. У зв'язку із цим позовна давність за позовом про повернення споживчого кредиту застосовується незалежно від наявності заяви сторони у спорі.

Оскільки зі впливом строків позовної давності до основної вимоги вважається, що позовна давність впливля і до додаткової вимоги (стягнення неустойки, накладення стягнення на заставлене майно тощо), зазначене вище правило застосовується й до додаткових вимог банку (іншої фінансової установи).

Зазначене роз'яснення стосується і позасудового порядку вирішення спорів, і в разі звернення з відповідним позовом до суду.

Офіційне тлумачення ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів» надано також і в Рішенні Конституційного Суду України від 10 листопада 2011 р. № 15-рп/2011 (справа про захист прав споживачів кредитних послуг).

Стосовно застосування положень ч. 3 ст. 267 ЦК слід зазначити таке.

Відповідно до частин 3 і 4 ст. 267 ЦК позовна давність застосовується лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення рішення. Сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови в позові.

Оскільки рішення по суті спору ухвалюється судом першої інстанції, а на стадії апеляційного провадження здійснюється лише перевірка законності й обґрунтованості рішення суду (ст. 303 ЦПК), то заява про застосування позовної давності може бути розглянута, якщо вона подана під час розгляду справи в суді першої інстанції.

Заява позивача про поновлення строку позовної давності (ч. 5 ст. 267 ЦК) не означає, що подана заява (відповідачем) про застосування позовної давності, тобто про сплив позовної давності, є наслідком відмови в позові, якщо він обґрунтований.

У разі якщо відповідач подав заперечення проти позову, пославшись на сплив позовної давності, то зазначена заява є підтвердженням того, що відповідач зробив заяву про застосування позовної давності.

Цей інформаційний лист погоджено суддями судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ
УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ
І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ
ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ
ЗЕМЕЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
ВІД 16 СІЧНЯ 2013 Р. № 10-71/0/4-13**

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Розглянувши лист голови Апеляційного суду Херсонської області щодо деяких спірних питань застосування норм земельного законодавства, судова

палата у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає таке.

Питання: Як співвідносяться між собою положення ст. 145 ЗК про примусове відчуження земельної ділянки, яка належить іноземному громадянину, та п. 15 розділу IX «Перехідні положення» ЗК про заборону відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення, і чи не порушуються гарантії права власності на земельну ділянку (ст. 153 ЗК) при примусовому відчуженні її за рішенням суду?

Відповідь: Суб'єктами права приватної власності на землю згідно зі ст. 80 ЗК визначено громадян України та юридичних осіб. Проте з урахуванням змісту ч. 2 ст. 81 та інших норм ЗК суб'єктами права приватної власності на землю визнаються також іноземні громадяни та особи без громадянства.

Зокрема, іноземні громадяни та особи без громадянства відповідно до ч. 2 ст. 81 ЗК можуть набувати права власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення в межах населених пунктів, а також на земельні ділянки несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать їм на праві приватної власності.

Відповідно до ч. 5 ст. 22 ЗК землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватись у власність іноземним громадянам, особам без громадянства, іноземним юридичним особам та іноземним державам.

Проте за змістом ч. 4 ст. 81, ст. 145 ЗК допускається, що земельні ділянки сільськогосподарського призначення ці особи також мають право набувати, однак лише у спадщину, і протягом року зобов'язані їх відчужити, оскільки успадковані земельні ділянки сільськогосподарського призначення не можуть перебувати у приватній власності осіб без громадянства або іноземних громадян. У разі невиконання цієї вимоги настають передбачені п. «д» ст. 143 ЗК наслідки, а саме: право власності на земельну ділянку може бути примусово припинене за рішенням суду.

Ураховуючи те, що право власності відповідно до ст. 125 ЗК виникає після одержання спадкоємцем земельної ділянки документа, що посвідчує право власності на земельну ділянку, та його державної реєстрації, після чого на зазначені правовідносини повністю поширюються гарантії права власності, то обчислення річного строку «добровільного» відчуження слід починати від часу одержання іноземним громадянином чи особою без громадянства державного акта на право приватної власності на земельну ділянку.

Отже, за відсутності факту «добровільного» відчуження іноземним громадянином чи особою без громадянства успадкованої земельної ділянки вона підлягає примусовому відчуженню.

При цьому п. 15 розділу IX «Перехідні положення» ЗК, яким встановлено заборону купівлі-продажу або іншим способом відчуження земельних

ділянок сільськогосподарського призначення, не поширюється на ці правовідносини, оскільки положення ч. 4 ст. 81 ЗК є імперативним.

Примусове відчуження здійснюється виключно на підставі відповідного судового рішення. При цьому позивачем у справах про примусове відчуження іноземцями чи особами без громадянства успадкованих земельних ділянок сільськогосподарського призначення можуть бути відповідні органи прокуратури в межах повноважень, визначених законодавством України.

За таких обставин буде дотримано гарантій права власності на земельну ділянку, передбачених ст. 41 Конституції України та ст. 153 ЗК, оскільки ніхто не може бути позбавлений права власності на земельну ділянку, крім випадків, передбачених законодавством України. Правові підстави та порядок припинення права власності на землю визначено, зокрема, статтями 143, 145 ЗК.

Інформаційний лист погоджено судьями судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦПК ВІД 16 СІЧНЯ 2013 Р. № 10-72/0/4-13

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Розглянувши листа голови Апеляційного суду Луганської області про деякі спірні питання застосування норм цивільного процесуального права, судова палата у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає таке.

1. Питання: Чи може бути видано судовий наказ у разі, якщо заявлено вимогу про стягнення сум штрафних санкцій (пені), нарахованих згідно з додатковою угодою про надання послуг?

Відповідь: Питання застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулює наказне провадження, значною мірою висвітле-

но у постанові пленуму ВССУ від 23 грудня 2011 р. № 14 «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження» (далі — Постанова пленуму). Окремі питання застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулює наказне провадження, також роз'яснено в інформаційному листі ВССУ від 03 травня 2012 р. № 6-27/0/9/-12.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 96 ЦПК судовий наказ може бути видано у разі, якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості.

Відповідно до п. 13 Постанови пленуму, якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості за надані житлово-комунальні, телекомунікаційні послуги, послуги телебачення та радіомовлення (п. 3 ч. 1 ст. 96 ЦПК), судовий наказ може бути видано за наявності відповідних договорів про надання таких послуг, інших письмових доказів, що підтверджують фактичне надання та отримання таких послуг. Крім того, заявник має обґрунтувати свої вимоги та додати документи, що підтверджують правильність і безспірність розрахунків, а також застосування тарифів на відповідні послуги.

У цьому випадку може бути видано судовий наказ про стягнення не лише суми заборгованості, але й про стягнення індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих на суму заборгованості. Для їх стягнення суду має бути додано документи, що чітко підтверджують їх розрахунок (у тому числі й розрахунок щомісячних нарахувань), при цьому визначений розмір не потребує додаткової оцінки та дослідження у сукупності з іншими доказами.

Заборгованість за надані телекомунікаційні послуги є простроченою, якщо не здійснено плату за фактично надані та отримані послуги, абонентну плату та інші види платежів, встановлених відповідно до Закону України «Про телекомунікації», постанови Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. № 295 «Про затвердження Правил про надання телекомунікаційних послуг» тощо.

Додаткова угода — це зміна основного зобов'язання (статті 651, 654 ЦК). Наслідком зміни зобов'язання є обов'язок виконувати договір на нових умовах.

Отже, стягнення сум штрафних санкцій (пені), нарахованих згідно з додатковою угодою про надання послуг, є наслідком порушення зобов'язання споживачем телекомунікаційних послуг і видом відповідальності за порушення такого зобов'язання, яка здійснюється із застосуванням норм цивільного законодавства, що регулюють відповідальність за порушення зобов'язання.

У зв'язку із цим у разі безспірності вимог, наявності документів, що чітко підтверджують розрахунок сум, за умови, що визначений розмір не потребує додаткової оцінки та дослідження у сукупності з іншими доказами, підстав для відмови у видачі судового наказу немає.

Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 96 ЦПК з позовом про стягнення заборгованості за надані послуги (з урахуванням штрафних санкцій) позивач має право звернутися лише у разі відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасування його судом.

2. Питання: Як має діяти апеляційний суд у разі, якщо при розгляді справи про усиновлення встановлено, що в матеріалах справи відсутній висновок органів опіки і піклування про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини?

Відповідь: Відповідно до ч. 1 ст. 304 ЦПК справа розглядається апеляційним судом за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції, за винятками і доповненнями, встановленими главою про апеляційне провадження.

З метою реалізації повноважень апеляційного суду, спрямованих на завершення провадження у справі на стадії апеляційного розгляду (статті 306, 309 ЦПК), апеляційний суд розглядає справу про усиновлення за правилами, встановленими главою 5 розділу IV ЦПК, у тому числі із застосуванням норм щодо належної підготовки справи до судового розгляду.

Встановлення законодавцем спеціальних процесуальних норм щодо розгляду окремих категорій справ зумовлено необхідністю визначити обов'язкові процесуальні дії суду, пов'язані, зокрема, із належною підготовкою справи до судового розгляду.

Особливості підготовки справи про усиновлення до судового розгляду в порядку окремого провадження встановлені ст. 253 ЦПК. За змістом ч. 1 ст. 253 ЦПК суд вирішує питання про участь у розгляді справи про усиновлення органів опіки і піклування. Участь у розгляді справи органу опіки і піклування та надання відповідного висновку є обов'язковими та не можуть залежати від розсуду суду та клопотань, заявлених особами, які беруть участь у справі (ст. 253 ЦПК, ст. 19 ЦК).

Відповідно до ч. 2 ст. 253 ЦПК орган опіки і піклування повинен подати суду висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини. Вимоги до висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини встановлені наказом Міністерства соціальної політики України від 05 березня 2012 р. № 122 «Про затвердження форм документів з питань усиновлення» (zareestrovаний в Міністерстві юстиції України 29 березня 2012 р. за № 441/2075).

У випадку якщо суд першої інстанції не виконав обов'язкові процесуальні дії, передбачені ст. 253 ЦПК, зазначені порушення суду першої інстанції можуть бути підставою для постановлення окремої ухвали, а не для відмови в задоволенні заяви.

Відтак суд апеляційної інстанції відповідно до вимог ст. 303 ЦПК вчиняє ці дії на стадії апеляційного провадження. Це підтверджується й положеннями ч. 3 ст. 235 ЦПК, згідно з якими справи окремого провадження

розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених ЦПК, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду.

3. Питання: Чи можливо з метою економії процесуального часу, встановленого ст. 303-1 ЦПК для розгляду апеляційної скарги, вирішити питання про самовідвід судді на стадії відкриття апеляційного провадження, до постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження, та яким чином це може бути вирішено.

Відповідь: Обов'язок судді заявити вмотивований самовідвід визначено ч. 1 ст. 23 ЦПК.

На відміну від вирішення заяви про відвід (ст. 24 ЦПК) у ЦПК не визначено процедури подання та вирішення заяви про самовідвід у разі подання такої заяви суддею-доповідачем до початку розгляду справи, після якого така заява також розглядається колегією суддів у судовому засіданні.

З метою уникнення сумніву в об'єктивності та неупередженості судді питання про його самовідвід може бути вирішено до відкриття апеляційного провадження у справі, якщо із матеріалів справи, що передана судді-доповідачу, убачається наявність підстав для самовідводу, передбачених статтями 20, 21 ЦПК.

Отже, з урахуванням принципу цивільного процесуального права — процесуальної економії (звільнення від невиправданих формальностей і процедур) — питання про самовідвід судді може бути вирішено до відкриття апеляційного провадження у справі як шляхом постановлення ухвали про самовідвід судді, якому розподілено справу для розгляду, так і шляхом подання відповідної заяви. Після цього справа підлягає повторному автоматичному розподілу без участі цього судді (ст. 25 ЦПК).

4. Питання: Яким чином має бути розглянуто заяву про забезпечення позову, яка надійшла до дня судового засідання, з урахуванням того, що її має бути розглянуто у день надходження. Чи має бути призначено судові засідання для розгляду такої заяви до раніше призначеної дати судового засідання у справі з вирішенням питання щодо забезпечення позову, чи така заява має розглядатися як клопотання у судовому засіданні при розгляді справи на загальних підставах?

Відповідь: Зазначене питання певним чином врегульовано постановою Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 9 «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову».

Частиною 3 ст. 151 ЦПК встановлено, що забезпечення позову допускається на будь-якій стадії розгляду справи, однак лише після його пред'явлення. Тобто заява про забезпечення позову може бути пред'явлена і на стадії відкриття провадження у справі, стадії провадження у справі до судового розгляду, стадії судового розгляду в суді першої інстанції, стадії провадження в апеляційній інстанції.

Питання про забезпечення позову вирішується суддею, у провадженні якого перебуває справа, одноособово без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі. Зазначення в ч. 1 ст. 153 ЦПК про розгляд заяви про забезпечення позову судом (а не суддею) не є свідченням того, що суддя одноособово без проведення судового засідання не має права на вжиття заходів забезпечення позову. Слід враховувати, що законодавець у зазначеній статті вжив термін «суд» як державна інституція і в різних нормах ЦПК використовує терміни і «суддя», і «суд». Крім того, згідно зі ст. 18 ЦПК суддя діє від імені суду.

Відповідно до абзацу другого п. 7 наведеної вище Постанови пленуму питання про забезпечення позову вирішує суддя одноособово або суд у судовому засіданні (залежно від стадії розгляду справи) у день надходження.

Отже, якщо заяву про забезпечення позову подано після відкриття провадження у справі та призначення справи до розгляду, то суддя одноособово вирішує це питання відповідно до вимог закону. У випадку якщо заява про забезпечення позову надійшла під час проведення судового засідання, то, відповідно, вона розглядається у судовому засіданні згідно з вимогами закону.

5. Питання: Згідно зі ст. 153 ЦПК заява про забезпечення позову розглядається судом, у провадженні якого перебуває справа, у день її надходження, без повідомлення осіб, які беруть участь у справі. Яким чином має діяти суд у разі, якщо справа у встановленому порядку розподілена судді-доповідачу, який провів відповідні підготовчі дії, призначив дату судового засідання з розгляду справи та у період до призначеної дати судового засідання захворів чи з інших поважних причин не може її розглянути, а під час його відсутності надійшла заява про забезпечення позову?

Відповідь: Відповідно до ч. 1 ст. 151 ЦПК суд за заявою осіб, які беруть участь у справі, може вжити передбачені цим Кодексом заходи забезпечення позову. Статтею 153 ЦПК встановлено правило, відповідно до якого заява про забезпечення позову розглядається судом, у провадженні якого перебуває справа, у день її надходження, без повідомлення відповідача та інших осіб, які беруть участь у справі.

Таким чином, у разі хвороби чи відсутності з іншої поважної причини на роботі судді, у провадженні якого перебуває справа, заява про забезпечення позову автоматизованою системою документообігу суду розподіляється іншому судді, який може її розглянути, оскільки судді діють від імені суду (ст. 18 ЦПК). Про вжиття заходів забезпечення позову суд постановляє ухвалу, в якій зазначає вид забезпечення позову і підстави його обрання, порядок виконання, розмір застави, якщо така призначена, тощо. Копія ухвали надсилається заявнику та заінтересованим особам негайно після її постановлення, а сама ухвала приєднується до справи, яка перебуває у провадженні судді, котрий має її розглянути.

Цей інформаційний лист погоджено суддями судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 625 ЦК ВІД 16 СІЧНЯ 2013 Р. № 10-74/0/4-13

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Розглянувши лист заступника голови Апеляційного суду Дніпропетровської області щодо деяких спірних питань застосування норм цивільного права, судова палата у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає таке.

Питання: Чи підлягає застосуванню положення ст. 625 ЦК у разі невиконання рішення суду про відшкодування моральної шкоди, зокрема завданої ушкодженням здоров'я?

Відповідь: Відповідно до ч. 2 ст. 625 ЦК боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлено договором або законом.

Згідно з ч. 1 ст. 509 ЦК зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Відтак, грошовим слід вважати будь-яке зобов'язання, що складається, у тому числі, з правовідношення, в якому праву кредитора вимагати від боржника виконання певних дій відповідає кореспондуючий обов'язок боржника сплатити гроші на користь кредитора.

З урахуванням викладеного положення ст. 625 ЦК регулюють зобов'язальні правовідносини, тобто поширюються на порушення грошового зобов'язання, яке існувало між сторонами до ухвалення рішення суду.

При цьому ч. 3 ст. 11 ЦК, в якій йдеться про те, що цивільні права та обов'язки у випадках, встановлених актами цивільного законодавства, можуть виникати з рішення суду, не дає підстав для застосування положень ст. 625 ЦК у разі наявності між сторонами деліктних, а не договірних зобов'язань. Крім того, із рішення суду зобов'язальні правовідносини не виникають, оскільки вони виникають з актів цивільного законодавства, про що й зазначено в ст. 11 ЦК, адже рішення суду лише підтверджує наявність чи відсутність правовідносин і вносить в них ясність та визначеність.

Також слід зазначити, що відшкодування шкоди — це відповідальність, а не боргове (грошове) зобов'язання, на шкоду не повинні нараховуватись проценти за користування чужими грошовими коштами, що теж є відповідальністю. Отже, нарахування процентів на суму шкоди є фактично подвійною мірою відповідальності.

Таким чином, дія ч. 2 ст. 625 ЦК про обов'язок боржника, який прострочив виконання грошового зобов'язання, сплатити на вимогу кредитора суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, не поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку із завданням шкоди.

Цей інформаційний лист погоджено суддями судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ
УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ
І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ОКРЕМІ
ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 370 ЦПК
ВІД 16 СІЧНЯ 2013 Р. № 10-76/0/4-13**

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Розглянувши лист голови Апеляційного суду Черкаської області щодо застосування ст. 370 ЦПК, судова палата у цивільних справах Вищого спе-

ціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ зазначає таке.

Зі змісту запиту зрозуміло, що до згаданого Апеляційного суду в порядку ст. 370 ЦПК надходять заяви про видачу дублікатів виконавчих листів, виданих військовим місцевим судом Черкаського гарнізону, який було ліквідовано відповідно до Указу Президента України від 14 вересня 2010 р. № 900/2010, а його архів передано на збереження до Апеляційного суду Черкаської області.

Відповідно до ст. 370 ЦПК замість втраченого оригіналу виконавчого документа суд, який його видав, має право видати дублікат. Відповідна заява має бути розглянута в судовому засіданні.

Положеннями ЦПК зазначену ситуацію не врегульовано, а тому відповідь на порушене питання знаходиться в площині системного та логічного розуміння норм цього Кодексу.

З урахуванням змісту статей 370, 107 ЦПК всі справи, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, розглядаються районними, районними у містах, міськими та міськрайонними судами (тобто судами першої інстанції).

Оскільки апеляційний суд не є судом першої інстанції і не є судом, який видавав зазначений виконавчий документ, а подання заяви в порядку ст. 370 ЦПК до апеляційного суду позбавить заявника права на апеляційне оскарження судового рішення, гарантованого ст. 129 Конституції України та ст. 13 ЦПК, то судом, який має розглянути відповідну заяву, є суд першої інстанції. При цьому підсудність справи має визначатись за місцем знаходження архіву ліквідованого суду, тобто за місцем знаходження апеляційного суду.

Принагідно слід зазначити, що аналогічним чином мають вирішуватись питання підсудності скарг на дії державного виконавця (ч. 2 ст. 384 ЦПК).

Цей інформаційний лист погоджено судьями судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ
УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ
І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ПРАКТИКУ
ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ОКРЕМИХ НОРМ
МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА
ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ РОЗБОЮ,
ПОЄДНАНОГО З ПРОНИКНЕННЯМ
У ПРИМІЩЕННЯ
ВІД 29 СІЧНЯ 2013 Р. № 223-161/0/4-13**

Головам апеляційних судів
областей, міст Києва та
Севастополя, Апеляційного суду
Автономної Республіки Крим

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 400-25 КПК 1960 р., ст. 458 КПК доводжу до вашого відома, що Верховним Судом України за наслідками розгляду заяв про перегляд судових рішень з підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах прийнято постанову та сформульовано обов'язкову для всіх судів України правову позицію.

Верховний Суд України у своєму рішенні (*постанова від 15 листопада 2012 р. № 5-15 кс 12*) визначив, що у випадку, коли особа, з метою заволодіння чужим майном, озброєна саморобним пристроєм для здійснення пострілів та в одягнутій на обличчя масці, увійшла до кафе, у приміщенні якого направила на бармена та кухаря саморобний пристрій, під погрозою застосування якого наказала віддати гроші, що знаходяться в кафе, завдавши при цьому працівникам кафе ударів рукояткою саморобного пристрою у різні частини тіла, такі дії належить кваліфікувати за ч. 3 ст. 187 КК як розбій, поєднаний з проникненням у приміщення.

Свою правову позицію Верховний Суд України обґрунтував таким чином.

Законодавчо встановлені ознаки складу злочину — розбою, поєднаного із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3 ст. 187 КК), включають вчинення кількох взаємопов'язаних дій, однією з яких є проникнення до об'єктів, зазначених у диспозиції цієї частини статті Кодексу, що у часі передує іншим діям цього злочину. Іншими протиправними діями є

наси́льство над особою чи погроза його застосування та заволодіння чужим майном.

Нормативне визначення ознак аналізованого складу злочину не містить визначальних (відмежувальних) ознак розуміння поняття «проникнення». У диспозиції ч. 3 ст. 187 КК немає прямої вказівки на незаконність проникнення в приміщення, принаймні такої, що встановлена у ст. 162 КК, якою передбачено кримінальну відповідальність за незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння. Тому зміст цього поняття належить виводити з правової природи конститутивних (визначальних) ознак складу злочину у взаємозв'язку та з урахуванням правозастосовної судової практики.

Логіко-граматичне тлумачення формулювання (словосполучення) «розбій, поєданий з проникненням у приміщення» дає підстави вважати, що під проникненням до будь-якого приміщення слід розуміти: а) фізичне входження, потрапляння до нього з метою заволодіння майном, що знаходиться в ньому; б) доступ до майна, що знаходиться в приміщенні, будь-яким способом (без фізичного входження до нього), який дає змогу заволодіти таким майном, вилучити його із приміщення.

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» під проникненням у житло, інше приміщення чи сховище розуміється незаконне вторгнення до них будь-яким способом (із застосуванням засобів подолання перешкод або без їх використання; шляхом обману; з використанням підроблених документів тощо або за допомогою інших засобів), який дає змогу винній особі викрасти майно без входу до житла, іншого приміщення чи сховища.

У постанові також зазначено, що, вирішуючи питання про наявність у діях винної особи названої кваліфікуючої ознаки, суди повинні з'ясовувати, з якою метою особа опинилась у житлі, іншому приміщенні чи сховищі та коли саме у неї виник умисел на заволодіння майном.

Залежно від того, які фактичні ознаки складу суспільно небезпечного діяння будуть установлені судом, як ці ознаки будуть співвідноситися з ознаками складу злочину, що містяться у кримінально-правовій нормі, та від того, як вони трактуються й застосовуються на практиці, можна виділити фізичний і юридичний (психологічний) критерії розуміння поняття «проникнення». Характерними рисами першого є: а) факт входження чи потрапляння у приміщення; б) спосіб, місце, час та обставини (існуючий режим доступу до майна, яке там знаходилось), за яких відбулося входження чи потрапляння у приміщення. Характерними рисами другого є: а) незаконність входження у приміщення (за відсутності в особи права перебувати там, де знаходиться майно, на заволодіння яким спрямовані її дії); б) мета, яку переслідує особа, що вчиняє таке входження, усвідомлення характеру (перебігу) вчинюваного нею суспільно небезпечного діяння, зокрема й

факту незаконного проникнення (входження чи потрапляння) у приміщення, передбачення наслідків свого діяння.

Факт входження, потрапляння у приміщення чи поява у ньому іншим способом у поєднанні з іншими зовнішніми поведінковими проявами дають можливість визначити об'єктивну сторону суспільно небезпечного діяння. Із хронології та послідовності цих дій можна з'ясувати, зокрема, чи існували і які саме обмеження в доступі до майна, а також визначити, що, встановлюючи у певний спосіб безперешкодний (вільний) режим доступу до майна, його власник чи володілець не обмежує в цьому нікого, серед них, по суті, й особу, яка входить туди з умислом заволодіти чужим майном і використовує такий доступ як зручні, сприятливі умови для скоєння злочину.

Зовнішній прояв діяння розкриває внутрішній (психічний) процес діяння, окреслює суб'єктивне ставлення особи до вчинюваних нею дій, які в сукупності з іншими обставинами визначають кримінально-правовий зміст суспільно небезпечного діяння.

Ключовим у вирішенні питання про наявність чи відсутність ознаки проникнення при вчиненні розбою є встановлення того, з якою метою особа ввійшла (потрапила) у приміщення. Адже у тому разі, коли особа під впливом свого корисливого мотиву утвердилася в намірі заволодіти чужим майном, вона обирає механізм злочинної поведінки, який включає в себе етапи, зокрема мотивації злочину, цілепокладання, планування посягання, вибір шляхів досягнення цілі, прогнозування ризиків та можливих наслідків тощо. Через сукупність таких дій і суб'єктивне ставлення до них особи, яка їх вчинила, відбувається візуалізація останньої (позиціонування самої себе), тобто проявляються процеси діяння, які недоступні для безпосереднього спостереження.

Виходячи зі змістових зовнішніх ознак суспільно небезпечного діяння (об'єктивна сторона злочину) та інтелектуально-вольових (суб'єктивна сторона злочину), можна змоделювати (уявити ситуацію), що у тому разі, коли особа мала намір викрасти конкретне майно з торгової зали крамниці і обрала спосіб заволодіння ним, пов'язаний із формально безперешкодним входженням до приміщення зали, факт потрапляння в приміщення за таких обставин не повинен визнаватися «проникненням» у кримінально-правовому значенні. Коли ж особа задумала викрасти майно у тій же крамниці, але з відокремленої торгової секції (торгівля ювелірними виробами, електронними засобами тощо), яка облаштована в приміщенні крамниці, і потрапляння до зали крамниці не було обмежено часовими рамками чи іншими засобами, то вхід у приміщення крамниці не може визнаватися кримінально караним проникненням, тоді як викрадення майна із приміщення секції, вільний доступ до якої був обмежений, у разі потрапляння туди, має визнаватися незаконним проникненням.

Якщо суб'єкт злочину поставив собі за мету заволодіти майном певного виду (якості, значення тощо), місце знаходження якого зумовлює вибір кон-

кретного способу посягання, реалізація якого передбачає входження чи потрапляння в приміщення, незважаючи на режим доступу до нього (вільний/заборонений), то фізичне перебування в такому приміщенні з означеною ціллю є незаконним, а з вчиненням наступних дій із застосуванням насильства чи погроз його застосування з метою заволодіння майном має кваліфікуватися як розбій, поєднаний з проникненням у приміщення.

З урахуванням викладеного вище, Верховний Суд України констатував, що у кримінальній справі, в якій заявлено клопотання про перегляд судового рішення, зроблено правильний висновок про наявність у діях засудженого ознак розбою, поєднаного із проникненням у приміщення, при цьому зазначивши:

— фактичною підставою кваліфікації діяння засудженого, із правильністю якої погодився суд касаційної інстанції, стали об'єктивні дані (обставини), досліджені в судовому засіданні й зазначені у вирокі, під час юридичної оцінки яких були з'ясовані: предмети майна, якими засуджений хотів заволодіти, їх місце знаходження, мотив його злочинної поведінки, характер, спосіб, час та послідовність вчинюваних ним дій;

— ці обставини давали суду підстави вважати, що засуджений позиціонував себе як особу, яка мала намір заволодіти майном кафе з його приміщення, проникнення в яке не пов'язувалось із режимом роботи, і поетапно реалізував цей намір.

Із повним текстом постанови Верховного Суду України від 15 листопада 2012 р. № 5-15 кс 12 можна ознайомитися у Єдиному державному реєстрі судових рішень, на офіційному веб-сайті Верховного Суду України чи на офіційному веб-сайті Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у розділі «Судова практика».

Відповідно до ст. 400-25 КПК України 1960 р., ст. 458 КПК рішення (висновки) Верховного Суду України, прийняте (викладені в його ухвалях) за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів (підстав) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності зазначену норму закону, та для всіх судів України.

З огляду на викладене звертаємо вашу увагу на необхідність приведення судової практики у відповідність до судового рішення Верховного Суду України.

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ
УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ
І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ПРАКТИКУ
ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ПРИ РОЗГЛЯДІ
СПРАВ ОКРЕМИХ НОРМ МАТЕРІАЛЬНОГО
ПРАВА ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ ХУЛІГАНСТВА
ВІД 30 СІЧНЯ 2013 Р. № 223-192/0/4-13**

Головам апеляційних судів областей,
міст Києва та Севастополя,
Апеляційного суду Автономної
Республіки Крим

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 400-25 КПК 1960 р., ст. 458 КПК доводжу до вашого відома, що Верховним Судом України за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь прийнято постанову та сформульовано обов'язкові для всіх судів України правові позиції.

Верховний Суд України своїм рішенням (*постановою від 04 жовтня 2012 р. у справі № 5-17 кс 12*) відмовив засудженому у задоволенні заяви про перегляд ухвали колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28 лютого 2012 р., якою касаційні скарги, подані прокурором, що брав участь у розгляді справи судом першої інстанції, та засудженим залишено без задоволення, а вирок Вишгородського районного суду Київської області від 14 червня 2011 р. та ухвалу апеляційного суду Київської області від 1 вересня 2011 р., без змін.

Заявника засуджено за вчинення злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КПК до покарання у виді позбавлення волі на строк чотири роки.

Засудженого було визнано винним у вчиненні злочину за таких обставин.

16 липня 2010 р. в нічний час засуджений, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, знаходився у людному місці (вулиця), де вигулював свого собаку. При собі мав вогнепальну зброю — гладкоствольний пістолет, заряджений гумовими кулями несмертельної дії. Намагаючись відігнати від себе зграю бездомних собак, він здійснив кілька пострілів із пістолета, чим порушив спокій і відпочинок жителів вулиці, зокрема й потерпілих А. та Б.

У відповідь на зауваження потерпілого А. про неприпустимість пострілів із вогнепальної зброї у нічний час у людному місці засуджений висловився на його адресу брутальною (нецензурною) лайкою і став провокувати бійку. Із мотивів явної неповаги до суспільства, ігноруючи правила співжиття, взаємоповаги, засади моральності, з особливою зухвалістю в людному місці затіяв бійку з потерпілим Б. Наставив пістолет на нього й пострілом у ліве стегно заподіяв йому легке тілесне ушкодження. Потім спрямував зброю в голову потерпілого Б., але той відвів її від себе й вибив із руки засудженого. У ході шарики підійшов потерпілий А. й хотів відтягнути засудженого від потерпілого Б., але той у відповідь завдав йому удар рукою в живіт, від якого потерпілий А. упав і розбив собі коліно. Хуліганські дії засудженого були припинені третіми особами.

Засуджений у заяві про перегляд судового рішення Верховним Судом України просив ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28 лютого 2012 р. щодо нього скасувати, а справу закрити згідно з п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК, а саме за відсутністю в його діях складу злочину. Підставами такого рішення, на думку засудженого, є неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм закону про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що призвело у свою чергу до ухвалення різних за змістом судових рішень. Свою позицію засуджений обґрунтовував тим, що конфлікт між ним та потерпілими виник на ґрунті особистих неприязних стосунків, постріл з пістолета стався випадково під час обопільної штовханини із потерпілим, в процесі якої він упав і, коли вдарився об тверду поверхню, мимоволі натиснув на курок пістолета, який в момент падіння тримав у руці. Ці обставини, на переконання заявника, виключають кваліфікацію його дій за ознаками хуліганства.

На обґрунтування заяви засуджений надав копії судових рішень у подібних правовідносинах, зокрема копію ухвали колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 квітня 2012 р., якою вирок Торезького міського суду Донецької області від 11 березня 2011 р., яким перекваліфіковано дії засудженого з ч. 4 ст. 296 на ч. 2 ст. 125 КК, залишено без змін. Для порівняння заявник послався також на ухвали суду касаційної інстанції, якими скасовано вирок судів першої інстанції та ухвали судів апеляційної інстанції у частині засудження за ч. 4 ст. 296 КК, а справи за цими обвинуваченнями закрито на підставі п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК 1960 р. (відсутність у діях складу злочину).

За наслідками розгляду заяви засудженого Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що ознаки складу злочину суспільно небезпечного діяння, вчиненого засудженим, сумісні з

ознаками злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК, і в точній відповідності із цієї нормою отримали кримінально-правову оцінку (були кваліфіковані) в оскарженому рішенні.

Своє рішення Верховний Суд України обґрунтував таким чином.

Правильну кримінально-правову оцінку хуліганства та відмежування його від, зокрема, посягань проти життя і здоров'я людини, належить проводити за сукупністю ознак суспільно небезпечного діяння, які згідно із законом про кримінальну відповідальність охоплюються поняттям «склад злочину» і визначають діяння як злочинне та кримінально каране. Зокрема, в основі відмежування хуліганства від злочинів проти здоров'я, крім інших ознак, перебувають об'єкт злочину, який значною мірою визначає правову природу (характер) кожного із цих діянь та їхню суспільну небезпечність, і така ознака суб'єктивної сторони злочину, як його мотив.

1. Об'єктом захисту у ст. 296 КК є громадський порядок, який слід розуміти як стан суспільних відносин, що виник, сформувався, змінюється та існує під впливом дії правових норм (значною мірою), моральних засад, звичаїв, етичних правил, традицій, інших позаюрідичних чинників і знаходить свій вияв (відображається) у безпечності громадського спокою, охороні здоров'я, честі та гідності людини, її прав та свобод, зокрема права на відпочинок, усталених правил співжиття, комунікації (спілкування), у поведінці в побуті, у повазі і ставленні членів спільноти один до одного, у нормальному функціонуванні органів державної влади, місцевого самоврядування, різних установ, організацій, громадських об'єднань, інших інституцій, які займаються корисною суспільною діяльністю.

Посягання на ці відносини здійснюються в активній формі, в основному з ініціативи правопорушника або через використання незначного (нікчемного) приводу, як правило, відбуваються в публічних (громадських, людних) місцях, супроводжуються ненормативною (брутальною, нецензурною) лексикою та/або фізичним насильством, зокрема із використанням травмуючих властивостей таких предметів, як вогнепальна зброя, і призводять до заподіяння моральної та матеріальної шкоди. За зовнішнім виявом (набором фактів) хуліганство певним чином схоже на ряд інших діянь, зокрема найбільше на ті з них, які посягають на здоров'я, честь та гідність людини, її майно. Однак схожість цих діянь не завжди може бути підставою для визнання їх однаковими (рівнозначними).

Хуліганські дії завжди посягають на громадський порядок та інші зазначені вище об'єкти захисту. Зміст та спрямованість цього діяння висновуються із характеру дій особи, яка їх вчиняє, а також із стосунків, які склалися між такою особою та потерпілим.

2. В основі відмежування хуліганства від злочинів проти здоров'я, крім інших ознак, перебуває і така ознака суб'єктивної сторони злочину, як його мотив. Особливість мотиву хуліганства полягає у причинній зумовленості.

Спонуки вчинити такі дії можуть бути різні. Поєднує їх те, що вони, здебільшого, позбавлені будь-якої необхідності, нерідко постають із бажання особи показати свою ніби вищість (винятковість), чи з розгнужданого самолюбства, пов'язаного з неповагою до особи, людської гідності, байдужим ставленням до законів і правил поведінки.

Верховний Суд України у згаданій постанові (від 04 жовтня 2012 р. № 5-17 кс 12) акцентував увагу на роз'ясненні, наданому в постанові Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 10 «Про судову практику у справах про хуліганство», згідно з яким суди мають відрізнити хуліганство від інших злочинів залежно від спрямованості умислу, мотивів, цілей винного та обставин учинення ним кримінально караних дій. Дії, що супроводжувалися погрозами вбивством, завданням побоїв, заподіянням тілесних ушкоджень, вчинені винним щодо членів сім'ї, родичів, знайомих і викликані особистими неприязними стосунками, неправильними діями потерпілих тощо, слід кваліфікувати за статтями КК, що передбачають відповідальність за злочини проти особи. Як хуліганство зазначені дії кваліфікують лише у тих випадках, коли вони були поєднані з очевидним для винного грубим порушенням громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства та супроводжувались особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

3. Початок прояву хуліганства (ст. 296 КК) може бути різний: наприклад, особа може завчасно передбачити, що перебуватиме у громадському місці під час проведення якихось заходів, й у зв'язку із цим готується, налаштовує себе на вчинення у той час відповідних протиправних дій, або ж рішення вчинити такі дії може виникнути спонтанно, раптово, ситуативно. Однак для кваліфікації хуліганства момент виникнення бажання його вчинити не є визначальним, оскільки не є конструктивною ознакою (складовою) цього посягання. Цей стан не виключає й того, що особа, яка не планувала або завчасно не готувалася і не мала наміру вчинити хуліганство, вночі може скоїти це діяння згодом за будь-яких обставин.

4. При відмежуванні хуліганства від, зокрема, посягань проти життя і здоров'я людини судам необхідно враховувати, що суспільно небезпечне діяння не може бути кваліфіковано як хуліганство за наявності у сукупності таких обставин справи (провадження): 1) засуджені і потерпілі між собою були знайомі; 2) до злочинного посягання перебували в особистих неприязних стосунках; 3) поштовхом до заподіяння тілесних ушкоджень стала поведінка самих потерпілих; 4) зі змісту протиправних дій кожного із засуджених простежується бажання завдати шкоди власне здоров'ю потерпілих через особисту неприязнь до них.

Із повним текстом постанови Верховного Суду України від 04 жовтня 2012 р. № 5-17 кс можна ознайомитися у Єдиному державному реєстрі судових рішень, на офіційному веб-сайті Верховного Суду України чи на офіцій-

ному веб-сайті Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у розділі «Судова практика».

Відповідно до ст. 400-25 КПК 1960 р., ст. 458 КПК рішення (висновки) Верховного Суду України, прийняте (викладені в його ухвалах) за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів (підстав) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності зазначену норму закону, та для всіх судів України.

З огляду на викладене звертаємо вашу увагу на необхідність приведення судової практики у відповідність до цього судового рішення Верховного Суду України.

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ
УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ
І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ПРАКТИКУ
ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ОКРЕМИХ НОРМ
МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА
ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ УХИЛЕННЯ
ВІД СПЛАТИ ПОДАТКУ, ВЧИНЕНОГО
ШЛЯХОМ СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ
ВІД 12 ЛЮТОГО 2013 Р. № 223-286/0/4-13**

Головам апеляційних судів
областей, міст Києва та
Севастополя, Апеляційного суду
Автономної Республіки Крим

Відповідно до ст. 34 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 400-25 КПК 1960 р., ст. 458 КПК доводимо до вашого відома, що Верховним Судом України за наслідками розгляду заяв про перегляд судових рішень із підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах прийнято постанову та сформульовано обов'язкову для всіх судів України правову позицію.

Верховний Суд України у своєму рішенні (постанова від 19 грудня 2011 р. № 5-18 кс 11) визначив, що у випадку, коли службова особа суб'єкта підприємницької діяльності з метою ухилення від сплати податків умисно включила до податкового кредиту в декларації з податку на додану вартість податкові накладні товариства з обмеженою відповідальністю, достовірно знаючи, що це товариство не є платником податку на додану вартість, і це призвело до фактичного ненадходження до бюджету коштів у особливо великих розмірах, а також при складанні декларацій з податку на додану вартість, які є офіційними документами, внесла до них завідомо неправдиві відомості, внаслідок чого суб'єктом підприємницької діяльності не було сплачено податок на додану вартість, такі дії не можна кваліфікувати за ч. 3 ст. 212 і ч. 2 ст. 366 КК як ухилення від сплати податку, що призвело до фактичного ненадходження до бюджету коштів у особливо великих розмірах, та службове підроблення, що спричинило тяжкі наслідки.

Обґрунтовуючи свій висновок, Верховний Суд України зазначив наступне.

У ч. 2 ст. 366 КК сформульовано матеріальний склад злочину, при вчиненні якого службове підроблення заподіює тяжкі наслідки. Для інкримінування особі спричинення (заподіяння) її діями певних наслідків необхідною є наявність прямого, безпосереднього, а не опосередкованого, причинного зв'язку між її діями і певними наслідками.

Отже, для ставлення у вину особі, що вчинила службове підроблення, спричинення її діями тяжких наслідків, визначення яких дається у п. 4 примітки до ст. 364 КК, необхідно, щоб такі наслідки знаходились у прямому причинному зв'язку саме з діями, зазначеними у диспозиції ч. 1 ст. 366 КК.

Ці положення закону касаційний суд при розгляді справи щодо засудженого не врахував, унаслідок чого ухвалив помилкове рішення, визнавши, що тяжкі наслідки, які проявились у несплаті податків у особливо великих розмірах, безпосередньо було спричинено в результаті підроблення засудженим офіційних документів.

На підставі зазначеного Верховний Суд України констатував, що рішення суду касаційної інстанції щодо залишення без змін вироку апеляційного суду, в якому дії засудженого кваліфіковано за ч. 3 ст. 212 і ч. 2 ст. 366 КК, підлягає скасуванню, а справа – направленню на новий касаційний розгляд.

Із повним текстом постанови Верховного Суду України від 15 листопада 2012 р. № 5-15 кс 12 можна ознайомитися у Єдиному державному реєстрі судових рішень, на офіційному веб-сайті Верховного Суду України чи на офіційному веб-сайті Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у розділі «Судова практика».

Висновок (правова позиція) Верховного Суду України щодо зазначеного питання є таким.

Якщо особа з метою ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) вчиняє службове підроблення, яке є одним із способів такого ухилення, то наслідки, що призвели до фактичного ненадходження до бюджету чи державних цільових фондів коштів у відповідних розмірах, охоплюються диспозицією конкретної частини ст. 212 КК і не можуть одночасно (подвійно) розцінюватись як тяжкі наслідки в розумінні ч. 2 ст. 366 КК.

Наведений висновок (правову позицію) Верховного Суду України опубліковано у Віснику Верховного Суду України № 4 (140), 2012, с. 16.

Відповідно до ст. 400-25 КПК 1960 р., ст. 458 КПК рішення (висновки) Верховного Суду України, прийняте (викладені в його ухвалах) за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів (підстав) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності зазначену норму закону, та для всіх судів України.

З огляду на викладене звертаємо вашу увагу на необхідність приведення судової практики у відповідність до судового рішення Верховного Суду України.

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 р. № 2114-ХІІ КСП є добровільним об'єднанням громадян у самостійне підприємство для спільного виробництва сільськогосподарської продукції та товарів і діє на засадах підприємництва та самоврядування.

КСП є суб'єктом підприємницької діяльності і діє на основі статуту.

Членство в підприємстві ґрунтується на праві добровільного вступу до членів підприємства і безперешкодного виходу із складу його членів. Членами підприємства можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, визнають і виконують його статут.

Згідно зі ст. 22 зазначеного Закону самоврядування в КСП забезпечується на основі права членів підприємства брати участь у вирішенні всіх питань його діяльності, виборності та підзвітності виконавчо-розпорядчих органів, обов'язковості рішень, прийнятих більшістю, для всіх членів підприємства.

Законом також передбачено, що вищим органом самоврядування у підприємстві є загальні збори його членів або збори уповноважених. У період між зборами управління підприємством здійснює правління. Повноваження загальних зборів (зборів уповноважених) і правління визначаються статутом підприємства.

З урахуванням наведеного право оскаржити рішення загальних зборів членів КСП мають право лише члени цього КСП.

*Рішення колегії суддів судової палати
у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 31 жовтня 2012 р.*

(в и т я г)

П.М.Ю. та інші особи звернулися до суду з позовом, в якому просили визнати недійсним рішення про обрання головою КСП «Пам'ять Леніна» К.О.В. та зобов'язати Державного реєстратора Балаклавської районної державної адміністрації м. Севастополя внести запис до реєстру про скасування обрання головою юридичної особи КСП «Пам'ять Леніна» К.О.В.

Під час розгляду справи уточнили свої вимоги і просили визнати неправомірними та скасувати рішення пайщиків-співвласників колективного майна «Пам'ять Леніна» та комісії про припинення юридичної особи від 31 травня 2008 р.:

1) про затвердження результатів роботи комісії з припинення юридичної особи КСП «Пам'ять Леніна»;

2) про скасування рішення загальних зборів пайщиків-співвласників колективного майна «Пам'ять Леніна» від 28 лютого 2008 р. щодо припинення юридичної особи КСП «Пам'ять Леніна»;

3) про відновлення господарської діяльності КСП «Пам'ять Леніна»;

4) про прийняття у члени КСП «Пам'ять Леніна» К.О.В. та інших осіб;

5) про скасування повноважень голови правління П.М.Ю.;

6) про обрання головою правління КСП «Пам'ять Леніна» К.О.В.;

7) про обрання членів правління КСП «Пам'ять Леніна»;

8) про призначення К.О.В. відповідальною особою за повідомлення державного реєстратора Балаклавської районної державної адміністрації м. Севастополя про прийняття рішення про відновлення господарської діяльності КСП «Пам'ять Леніна» та зміну голови правління КСП «Пам'ять Леніна»;

9) про зобов'язання К.О.В. повідомити державного реєстратора Балаклавської районної державної адміністрації м. Севастополя про прийняття рішення про відновлення господарської діяльності КСП «Пам'ять Леніна» та заміну голови правління КСП «Пам'ять Леніна» у встановлений чинним законодавством термін;

10) про надання державному реєстратору Балаклавської районної державної адміністрації м. Севастополя разом із повідомленням про відновлення господарської діяльності КСП «Пам'ять Леніна» та заміну голови правління КСП «Пам'ять Леніна» копії протоколу зборів.

Крім того, просили визнати неправомірними та скасувати рішення членів КСП «Пам'ять Леніна» від 09 січня 2009 р. про обрання головою правління КСП «Пам'ять Леніна» Я.С.С.

Рішенням Балаклавського районного суду м. Севастополя від 13 грудня 2011 р., залишеним без зміни ухвалою Апеляційного суду м. Севастополя від 23 березня 2012 р., позовні вимоги задоволено в повному обсязі. Визнано неправомірними та скасовано рішення пайщиків-співвласників сумісного майна КСП «Пам'ять Леніна» від 31 травня 2008 р. та рішення членів КСП від 09 січня 2009 р.

У касаційній скарзі КСП «Пам'ять Леніна» просило скасувати рішення та ухвалу судів попередніх інстанцій, справу повернути на новий розгляд до суду першої інстанції. Мотивуючи свою вимогу порушенням норм процесуального права та неправильним застосуванням судами норм матеріального права, просило ухвалити нове рішення про відмову у позові.

Вивчивши матеріали справи, перевіrivши доводи касаційної скарги, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ вважає, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з огляду на таке.

Відповідно до ст. 213 ЦПК рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства, вирішив справу згідно із законом.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Зазначеним вимогам постановлені у справі судові рішення не відповідають.

Так, судами попередніх інстанцій встановлено, що 31 травня 2008 р. було проведено загальні збори пайщиків-співвласників колективного майна КСП «Пам'ять Леніна» та комісії з припинення юридичної особи з порядком денним про звіт комісії з припинення юридичної особи КСП «Пам'ять Леніна», відновлення господарської діяльності, прийняття у КСП нових членів, переобрання голови правління та членів правління КСП, повідомлення державного реєстратора Балаклавської районної державної адміністрації м. Севастополя про відновлення господарської діяльності КСП тощо.

Згідно з протоколом мандатної комісії на зазначених зборах були присутні 32 особи, які надали 139 голосів з 185 паїв (загальна кількість), не виділених в натурі, які мають право голосу на загальних зборах співвласників.

09 січня 2009 р. було проведено загальні збори членів КСП «Пам'ять Леніна» з порядком денним про переобрання голови правління КСП «Пам'ять Леніна» та повідомлення державного реєстратора Балаклавської районної державної адміністрації м. Севастополя про зміну голови правління КСП.

Згідно з протоколом на зазначених зборах були присутні 9 членів КСП, що становить 3/4 від загальної кількості (12).

Задовольняючи позов у повному обсязі, місцевий суд, з висновками якого погодився й апеляційний суд, керувався тим, що при проведенні зборів КСП «Пам'ять Леніна» від 31 травня 2008 р. та від 09 січня 2009 р. було порушено вимоги Статуту в частині легітимності кворуму, що позивачі мають право на оскарження зазначених рішень, оскільки вони були внесені у протокол мандатної комісії загальних зборів від 31 травня 2008 р.

Проте з такими висновками погодитися не можна, оскільки суди попередніх інстанцій дійшли їх з порушенням норм матеріального права, судами не було застосовано закон, який підлягав застосуванню.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 р. № 2114-ХІІ КСП є добровільним об'єднанням громадян у самостійне підприємство для спільного виробни-

цтва сільськогосподарської продукції та товарів і діє на засадах підприємництва та самоврядування.

КСП є суб'єктом підприємницької діяльності і діє на основі статуту.

Статут КСП «Пам'ять Леніна» був затверджений загальними зборами від 01 березня 1996 р. та зареєстрований у Балаклавській районній державній адміністрації м. Севастополя 01 грудня 1998 р.

Членство в підприємстві ґрунтується на праві добровільного вступу до членів підприємства і безперешкодного виходу зі складу його членів. Членами підприємства можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, визнають і виконують його статут.

У ст. 5 Статуту КСП «Пам'ять Леніна» передбачено, що членство у КСП набувається за рішенням правління КСП з наступним затвердженням загальними зборами членів КСП.

Згідно зі ст. 22 Закону самоврядування в КСП забезпечується на основі права членів підприємства брати участь у вирішенні всіх питань його діяльності, виборності та підзвітності виконавчо-розпорядчих органів, обов'язковості рішень, прийнятих більшістю, для всіх членів підприємства.

Законом також передбачено, що вищим органом самоврядування у підприємстві є загальні збори його членів або збори уповноважених. У період між зборами управління підприємством здійснює правління. Повноваження загальних зборів (зборів уповноважених) і правління визначаються статутом підприємства.

Відповідно до ст. 3 ЦПК особа має право звернутись до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

З урахуванням наведеного та правовідносин, які впливають із цього спору, право оскаржити рішення загальних зборів членів КСП «Пам'ять Леніна» мають лише члени цього КСП.

Звертаючись до суду, позивачі П.М.Ю. та інші особи зазначали, що оскарженими рішеннями від 31 травня 2008 р. та 09 січня 2009 р. порушено їх права саме як членів КСП, оскільки зазначені рішення прийнято особами, які не є членами КСП.

Однак у матеріалах справи відсутні відомості про те, що позивачі є членами КСП «Пам'ять Леніна» і мають будь-які права щодо прийняття участі в управлінні КСП, оскільки питання про затвердження результатів роботи комісії з припинення юридичної особи КСП «Пам'ять Леніна», відновлення господарської діяльності КСП, прийняття у члени КСП, скасування повноважень голови правління, обрання голови правління КСП, обрання членів правління КСП, призначення відповідальної особи за повідомлення державного реєстратора Балаклавської районної державної адміністрації м. Севастополя про прийняття рішення про відновлення господарської діяльності КСП «Пам'ять Леніна» і зміну голови правління КСП «Пам'ять Леніна» та повідомлення державного реєстратора Балаклавської районної

державної адміністрації м. Севастополя про прийняття рішення про відновлення господарської діяльності КСП згідно зі ст. 65 Статуту КСП «Пам'ять Леніна» вирішуються загальними зборами членів КСП.

Список членів КСП «Пам'ять Леніна» станом на 31 травня 2008 р. та на 09 січня 2009 р. в матеріалах справи відсутній.

При цьому відповідач КСП «Пам'ять Леніна» з посиланням на рішення Апеляційного суду м. Севастополя у справі № 22ц-1286/2009 та договори купівлі-продажу майнових сертифікатів категорично заперечував членство позивачів у КСП та зазначав, що ці особи не є навіть власниками майнового паю.

Тобто, задовольняючи позов, суд не врахував, що необхідно розмежувати поняття і обсяг повноважень співвласника майна колишнього КСП та члена КСП.

Крім того, позивачами не зазначено, яким чином управлінські питання, у тому числі і питання щодо прийняття у члени КСП, впливають на права осіб, які не є членами КСП.

З наданого протоколу від 31 травня 2008 р. вбачається, що питання щодо володіння та розпорядження майновими паями не вирішувалися.

Наявність копій майнових сертифікатів не свідчить про членство у КСП, оскільки сертифікат на майновий пай є об'єктом цивільного обороту і може бути предметом цивільно-правових угод.

Зауваження щодо дій особи, яка була обрана головою КСП «Пам'ять Леніна», не надає права особам, які не є членами КСП, оскаржувати такі рішення.

Оскільки відповідно до ч. 1 ст. 3 ЦПК завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, а позивачі не підтвердили, що оспорюваним рішенням загальних зборів щодо організації діяльності КСП «Пам'ять Леніна» порушено їх права, у суду не було підстав для задоволення позову.

Крім того, судами попередніх інстанцій при ухваленні судових рішень не застосовано норми Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» та локального акта – Статуту КСП, що відповідно до ст. 341 ЦПК є підставою для їх скасування та ухвалення нового рішення про відмову у позові.

Керуючись ст. 341 ЦПК, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ касаційну скаргу КСП «Пам'ять Леніна» задовольнила частково.

Рішення Балаклавського районного суду м. Севастополя від 13 грудня 2011 р. та ухвалу Апеляційного суду м. Севастополя від 23 березня 2012 р. скасувала.

Ухвалила нове рішення такого змісту: у задоволенні позову про визнання неправомірними рішень відмовити.

Відповідно до ч. 2 ст. 41 КЗпП трудовий договір з ініціативи власника або уповноваженого ним органу може бути розірвано у випадках винних дій працівника, який безпосередньо обслуговує грошові, товарні або культурні цінності, якщо ці дії дають підстави для втрати довір'я до нього з боку власника або уповноваженого ним органу.

Як роз'яснено в п. 28 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 06 листопада 1992 р. № 9 звільнення з підстав втрати довір'я суд може визнати обґрунтованим, якщо працівник, який безпосередньо обслуговує грошові або товарні цінності (зайнятий їх прийманням, зберіганням, транспортуванням, розподілом тощо), вчинив умисно або необережно такі дії, які дають власнику або уповноваженому ним органу підстави для втрати до нього довір'я (зокрема порушення правил проведення операцій з матеріальними цінностями).

У разі встановлення у передбаченому законом порядку факту вчинення працівниками розкрадання, хабарництва та інших корисливих правопорушень ці працівники можуть бути звільнені з підстав втрати довір'я до них навіть у тому випадку, якщо зазначені дії не пов'язані з їх роботою.

*Ухвала колегії суддів судової палати
у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 21 листопада 2012 р.*

(в и т я г)

У січні 2012 р. Г.А.О. звернувся до суду з позовом до сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Андріївське» (далі — СТОВ), третя особа — К.П.В., про визнання звільнення незаконним, поновлення на роботі, визнання незаконним і скасування рішення загальних зборів та наказу про звільнення, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, зобов'язання вчинити дії.

Посилався на те, що на підставі наказу від 01 червня 2011 р. був призначений на посаду заступника генерального директора СТОВ. Цим самим наказом він був призначений на посаду виконуючого обов'язки генерального директора СТОВ у зв'язку зі звільненням генерального директора. Протоколом зборів засновників СТОВ від 11 липня 2011 р. та наказом від 11 липня 2011 р. він був призначений генеральним директором цього товариства. У грудні 2011 р. йому стало відомо, що під час його перебування у відраженні, тобто за його відсутності, виконуючим обов'язки генерального директора товариства призначено Д.М.А., а 20 грудня 2011 р. державним реєстратором Коростишівської райдержадміністрації внесено зміни до ЄДРПОУ щодо керівника СТОВ та зазначено прізвище К.П.В. Згодом Г.А.О. дізнався, що проколом зборів учасників товариства від 23 листопада 2011 р. його звільнено з посади генерального директора товариства на підставі п. 2 ч. 1 ст. 41 КЗпП. Оскільки збори учасників СТОВ, на яких виріше-

но питання про його звільнення, проведено з порушенням статуту товариства, своє звільнення вважав незаконним, просив поновити йому строк для звернення до суду з позовом, визнати його звільнення з посади генерального директора незаконним, поновити на посаді, зобов'язати К.П.В. повернути йому печатку підприємства, реєстраційні документи, документи на власність підприємства, стягнути середній заробіток за час вимушеного прогулу, допустити негайне виконання рішення суду.

Рішенням Коростишівського районного суду Житомирської області від 07 червня 2012 р. позов Г.А.О. задоволено частково. Поновлено йому строк для звернення до суду з позовом. Скасовано протокол зборів учасників СТОВ від 23 листопада 2011 р. у частині звільнення Г.А.О. та призначення генеральним директором К.П.В. Скасовано наказ від 23 листопада 2011 р. № 28 про звільнення Г.А.О., його поновлено на посаді генерального директора СТОВ з 24 листопада 2011 р. Стягнуто з СТОВ на користь Г.А.О. середній заробіток за час вимушеного прогулу в сумі 4 794,38 грн. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Рішення у частині поновлення на роботі Г.А.О. допущено до негайного виконання.

Рішенням Апеляційного суду Житомирської області від 20 серпня 2012 р. рішення суду першої інстанції скасовано, ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено.

У касаційній скарзі Г.А.О., посилаючись на неправильне застосування апеляційним судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просив скасувати рішення апеляційного суду та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Колегія суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню на таких підставах.

Згідно із ч. 2 ст. 324 ЦПК підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції обґрунтував свої висновки тим, що звільнення Г.А.О. з підстав втрати довіри до нього з боку власника проведено з порушенням закону, оскільки таке звільнення можливе лише щодо працівника, який безпосередньо обслуговує грошові або товарні цінності та вчинив умисно або необережно такі дії, які дають підстави для втрати до нього довіри. Г.А.О. не є працівником, який безпосередньо проводить такі операції, а мотиви звільнення з посади, зазначені у протоколі зборів засновників — ризик втрати контролю над майном товариства, не є підставою для звільнення згідно із п. 2 ст. 41 КЗпП. Поновивши Г.А.О. на посаді, суд першої інстанції стягнув на його користь середній заробіток за час вимушеного прогулу та допустив до негайного виконання рішення в частині поновлення на роботі.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове про відмову у задоволенні позову, апеляційний суд керувався тим, що Г.А.О., як генеральний директор СТОВ, є особою, яка за посадою приймає і видає грошові та матеріальні цінності, контролює розрахункові та фінансові зобов'язання підприємства, візує господарські договори, тобто розпоряджається майном та коштами підприємства, тому загальні збори учасників товариства мали право відкликати його із цієї посади через наявність підстав для втрати довіри та звільнити з посади.

Проте з такими висновками апеляційного суду погодитись не можна.

Статтею 213 ЦПК передбачено, що рішення суду має бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства, вирішив справу згідно із законом.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Зазначеним вимогам закону рішення апеляційного суду не відповідає.

Судом встановлено, що відповідно до наказу від 11 липня 2011 р. № 13 на підставі протоколу позачергових загальних зборів учасників СТОВ від 10 липня 2011 р. Г.А.О. був призначений на посаду генерального директора СТОВ.

Згідно з п. 6.2 статуту СТОВ генеральний директор може укладати договори без попереднього погодження із загальними зборами учасників на суму до 50 тис. грн.

Між СТОВ та ФОП Л.А.М. 27 липня 2011 р. укладено договір на надання поліграфічних послуг на суму 14 645,17 грн. Договір сторонами виконано, СТОВ отримано поліграфічну продукцію.

23 листопада 2011 р. складено акт про нестачу товарно-матеріальних цінностей — грошових коштів у сумі 14 645,17 грн.

Рішенням позачергових надзвичайних зборів учасників СТОВ від 23 листопада 2011 р. Г.А.О. відкликано з посади генерального директора товариства у зв'язку з ризиком втрати контролю над майном товариства та звільнено згідно з п. 2 ст. 41 КЗпП.

Відповідно до ч. 2 ст. 41 КЗпП трудовий договір з ініціативи власника або уповноваженого ним органу може бути розірвано у випадках винних дій працівника, який безпосередньо обслуговує грошові, товарні або культурні цінності, якщо ці дії дають підстави для втрати довір'я до нього з боку власника або уповноваженого ним органу.

Як роз'яснено в п. 28 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 06 листопада 1992 р. № 9, звільнення з підстав втрати довір'я суд може визнати обґрунтованим,

якщо працівник, який безпосередньо обслуговує грошові або товарні цінності (займається їх прийманням, зберіганням, транспортуванням, розподілом тощо), вчинив умисно або необережно такі дії, які дають власнику або уповноваженому ним органу підстави для втрати до нього довір'я, зокрема порушення правил проведення операцій з матеріальними цінностями. У разі встановлення у передбаченому законом порядку факту вчинення працівниками розкрадання, хабарництва та інших корисливих правопорушень ці працівники можуть бути звільнені з підстав втрати довір'я до них навіть у тому випадку, якщо зазначені дії не пов'язані з їх роботою.

Вирішуючи позов, суд першої інстанції дійшов висновку, що матеріали справи не містять доказів того, що Г.А.О. вчинено винні дії щодо розкрадання або інші корисливі правопорушення відповідно до ч. 2 ст. 41 КЗпП, оскільки Г.А.О. мав право укладати від імені СТОВ договори на суму до 50 тис. грн без попереднього погодження із загальними зборами учасників. Крім того, договори, укладені з ФОП Л.А.М., недійсними не визнані, вони є чинними та виконані сторонами.

Такий висновок суду першої інстанції є правильним, відповідає фактичним обставинам справи та нормам матеріального права, які судом правильно застосовані.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд нових доказів не досліджував, а переоцінивши існуючі докази, не зазначив, які норми процесуального права порушив суд першої інстанції при їх дослідженні й оцінці, та дійшов висновку, що Г.А.О. вчинено умисні дії, які свідчать про втрату до нього як керівника підприємства довіри з боку засновників СТОВ через ризик втрати майна підприємства. Проте будь-якими доказами такий висновок суд не підтвердив, тобто всупереч вимогам статей 60, 213, 316 ЦПК ухвалив рішення на припущеннях.

Відповідно до ст. 339 ЦПК, установивши, що апеляційним судом скасовано судове рішення, ухвалене згідно із законом, суд касаційної інстанції скасовує рішення суду апеляційної інстанції і залишає в силі рішення суду першої інстанції.

Керуючись статтями 336, 339 ЦПК, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ України касаційну скаргу Г.А.О. задовольнила.

Рішення Апеляційного суду Житомирської області від 20 серпня 2012 р. скасувала.

Рішення Коростишівського районного суду Житомирської області від 07 червня 2012 р. залишила в силі.

Ухвала оскарженню не підлягає.

У п. 5 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження» від 23 грудня 2011 р. № 14 роз'яснено, що заява про видачу судового наказу за формою і змістом повинна відповідати вимогам ст. 98 ЦПК.

Так, ст. 98 ЦПК чітко визначено, зокрема, відомості та дані, які повинна містити заява про видачу судового наказу, а також документи, які до неї додаються, та ця стаття не містить вимог щодо надання заявником до суду індивідуального ідентифікаційного номера боржника.

Крім того, судам слід враховувати, що вимоги ст. 103 ЦПК застосовуються до судового наказу, а не до заяви про видачу судового наказу.

*Ухвала колегії суддів судової палати
у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 23 січня 2013 р.*

(в и т я г)

У серпні 2012 р. публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Донецькоблгаз» (далі — ПАТ «Донецькоблгаз») звернулося до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення з Н.Г.В. заборгованості за спожитий природний газ з урахуванням індексу інфляції та 3 % річних, нарахованих на суму заборгованості.

Ухвалою Краматорського міського суду Донецької області від 03 вересня 2012 р., залишеною без змін ухвалою Апеляційного суду Донецької області від 23 жовтня 2012 р., заяву ПАТ «Донецькоблгаз» визнано неподаною та повернуто заявнику на підставах, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 100 ЦПК.

У касаційній скарзі ПАТ «Донецькоблгаз» в особі Краматорського управління по газопостачанню та газифікації просить скасувати оскаржувані судові ухвали, посилаючись на порушення судами норм матеріального та процесуального права, та передати справу до суду першої інстанції для розгляду по суті.

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслухавши суддю-доповідача, обговоривши доводи скарги та перевіrivши матеріали справи, дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню на таких підставах.

Відповідно до вимог ст. 324 ЦПК підставами для касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Повертаючи заяву ПАТ «Донецькоблгаз», суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, керувався тим, що заяву було подано з порушенням вимог статей 98, 103 ЦПК, зокрема не додано дані індивідуального ідентифікаційного номера боржника.

Проте погодитись із такими висновками судів не можна, оскільки суди дійшли їх із порушенням норм матеріального та процесуального права.

У п. 5 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження» від 23 грудня 2011 р. № 14 роз'яснено, що заява про видачу судового наказу за формою і змістом повинна відповідати вимогам ст. 98 ЦПК.

Так, ст. 98 ЦПК чітко визначено, зокрема, відомості та дані, які повинна містити заява про видачу судового наказу, а також документи, які до неї додаються.

Отже, ст. 98 ЦПК не містить вимог щодо надання заявником до суду індивідуального ідентифікаційного номера боржника.

Відповідно до п. 2 ст. 10 Закону України «Про доступ до публічної інформації» обсяг інформації про особу, що збирається і використовується розпорядниками інформації, має бути максимально обмеженим і використовуватися лише з метою та у спосіб, визначений законом.

Пунктом 1 ст. 16 Закону України «Про захист персональних даних» передбачено, що порядок доступу до персональних даних третіх осіб визначається умовами згоди суб'єкта персональних даних, наданої володільцю бази персональних даних на обробку цих даних, або відповідно до вимог закону.

Таким чином, висновок судів про порушення ПАТ «Донецькоблгаз» ст. 98 ЦПК є помилковим.

Разом із тим суди не врахували, що вимоги ст. 103 ЦПК застосовуються до судового наказу, а не до заяви про видачу судового наказу.

При цьому суди фактично поставили права заявника на звернення до суду в залежність від волевиявлення боржника, а точніше від його згоди, що в свою чергу є обмеженням права заявника на звернення до суду відповідно до ст. 3 ЦПК та порушенням принципу диспозитивності цивільного судочинства згідно зі ст. 11 ЦПК.

За таких обставин постановлені у справі ухвали не можуть вважатись законними й обґрунтованими, тому відповідно до ст. 342 ЦПК вони підлягають скасуванню з направленням справи до суду першої інстанції для вирішення питання про відкриття провадження у справі.

Керуючись статтями 336, 342 ЦПК, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ касаційну скаргу ПАТ «Донецькоблгаз» у особі Краматорського управління по газопостачанню та газифікації задовольнила.

Ухвалу Краматорського міського суду Донецької області від 03 вересня 2012 р. та ухвалу Апеляційного суду Донецької області від 23 жовтня 2012 р. скасувала, справу направила на новий розгляд до суду першої інстанції для вирішення питання про відкриття провадження у справі.

Відповідно до ч. 1 ст. 361 ЦПК рішення або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили, а також судовий наказ можуть бути переглянуті у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Підставою для перегляду судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, зокрема, є те, що на час ухвалення рішення суд не мав можливості врахувати істотну обставину, яка могла суттєво вплинути на вирішення справи, оскільки учасники розгляду справи не знали про неї та, відповідно, не могли надати суду відомості про неї.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 361 ЦПК підставою для перегляду рішення суду є скасування судового рішення (вироку суду), яке стало підставою для ухвалення рішення, незалежно від того, з яких мотивів скасовано преюдиційне судове рішення.

*Ухвала колегії суддів судової палати
у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 30 січня 2013 р.*

(в и т я г)

У вересні 2011 р. заступник прокурора Дніпровського району м. Києва в інтересах держави в особі Дніпровської районної в м. Києві державної адміністрації звернувся до суду з позовом до К.Д.С. про відшкодування 2 158 936,20 грн шкоди, завданої внаслідок вчинення злочину.

Рішенням Дніпровського районного суду м. Києва від 26 жовтня 2011 р. позов заступника прокурора Дніпровського району м. Києва в інтересах держави в особі Дніпровської районної в м. Києві державної адміністрації задоволено. Стягнуто з К.Д.С. на користь Дніпровської районної в м. Києві державної адміністрації збитки в розмірі 2 158 936,20 грн, на користь держави — 1 700 грн судового збору та витрати на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи в розмірі 120 грн.

Рішенням Апеляційного суду м. Києва від 17 січня 2012 р. рішення суду першої інстанції в частині застосування норм матеріального права змінено, виключено з рішення посилання на ст. 1166 ЦК та вирішено спір на підставі статей 130, 134 КЗпП. У решті рішення суду залишено без змін.

У червні 2012 р. К.Д.С. звернувся до апеляційного суду із заявою про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами рішення Апеляційного суду м. Києва від 17 січня 2012 р., посилаючись на те, що зазначене рішення ґрунтується на преюдиції вироку Дніпровського районного суду м. Києва від 11 липня 2011 р., згідно з яким його притягнуто до кримінальної відповідальності. Проте ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24 травня 2012 р. вирок відносно нього скасовано, що є нововиявленою для справи обставиною й зумовлює скасування рішення апеляційного суду.

Ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 18 жовтня 2012 р. в задоволенні заяви К.Д.С. про перегляд за нововиявленими обставинами рішення Апеляційного суду м. Києва від 17 січня 2012 р. відмовлено.

У касаційній скарзі К.Д.С. просив скасувати оскаржувану ухвалу апеляційного суду, рішення судів першої та апеляційної інстанцій, посилаючись на порушення судом норм матеріального та процесуального права, провадження у справі закрити.

Касаційна скарга підлягає частковому задоволенню на таких підставах.

Відповідно до вимог ст. 324 ЦПК підставами для касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Відмовляючи К.Д.С. у задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами рішення Апеляційного суду м. Києва від 17 січня 2012 р., суд апеляційної інстанції керувався тим, що підстав для скасування рішення немає, оскільки обставини, на які посилається заявник, не є обставинами, які впливають на об'єктивність рішення Апеляційного суду м. Києва від 17 січня 2012 р.

Також апеляційний суд зазначив, що апеляційним судом лише змінено рішення Дніпровського районного суду м. Києва від 26 жовтня 2011 р. в частині застосування норм матеріального права, тому К.Д.С. необхідно було ставити питання про скасування за нововиявленими обставинами рішення суду першої інстанції.

Проте такого висновку апеляційний суд дійшов із порушенням вимог процесуального закону.

Відповідно до ст. 213 ЦПК рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Згідно зі ст. 214 ЦПК під час ухвалення рішення суд вирішує, зокрема, такі питання: 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин; 5) чи слід позов задовольнити або в позові відмовити; 6) як розподілити між сторонами судові витрати.

Таким вимогам закону судові рішення апеляційного суду не відповідає.

Частиною 1 ст. 363 ЦПК передбачено, що рішення, ухвала суду чи судовий наказ переглядаються у зв'язку з нововиявленими обставинами судом, який ухвалив рішення, постановив ухвалу або видав судовий наказ.

Оскільки апеляційний суд ухвалив у справі нове рішення, то заявник правомірно звернувся до цього суду із заявою про перегляд рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. У цьому разі немає ніякого правового значення те, з яких саме підстав апеляційний суд змінив рішення суду першої інстанції чи ухвалив нове рішення.

Судом встановлено, що рішення Апеляційного суду м. Києва від 17 січня 2012 р. про стягнення з К.Д.С. шкоди ґрунтується на преюдиції обставин, встановлених вироком Дніпровського районного суду м. Києва від 11 липня 2011 р., згідно з яким К.Д.С. притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ч. 2 ст. 364, ч. 2 ст. 366 КК, у результаті яких Дніпровській районній у м. Києві державній адміністрації завдано збитків у розмірі 2 158 936 грн. Проте ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 24 травня 2012 р. вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 11 липня 2011 р. скасовано та направлено справу на новий судовий розгляд.

Відповідно до ч. 1 ст. 361 ЦПК рішення або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили, а також судовий наказ можуть бути переглянуті у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Підставою перегляду судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, зокрема, є те, що на час ухвалення рішення суд не мав можливості врахувати істотну обставину, яка могла суттєво вплинути на вирішення справи, оскільки учасники розгляду справи не знали про неї та, відповідно, не могли надати суду відомості про неї.

Отже, суди при прийнятті рішень керувались лише вироком Дніпровського районного суду м. Києва від 11 липня 2011 р., а обставини, що були у ньому викладені, судами вважались преюдиційними, встановленими та доведеними.

Апеляційний суд в ухвалі від 18 жовтня 2012 р. також установив, що рішення, яке відповідач просив скасувати, ґрунтується на преюдиції вироку, проте не послався на норму ЦПК або ЦК, оскільки відсутня норма права, яка дозволяє вважати скасований не з реабілітуючих підстав вирок чинним.

Згідно зі ст. 62 Конституції України особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Таким чином, апеляційний суд, незважаючи на презумпцію невинуватості, фактично визнав К.Д.С. винним у завданні збитків державі скоєним злочином.

Також апеляційний суд не врахував положення п. 3 ч. 2 ст. 361 ЦПК, що підставою для перегляду рішення суду є скасування судового рішення (у даному випадку вироку суду), яке стало підставою для ухвалення рішення. При цьому законодавець не ставить за основу для цього підстави скасування преюдиційного судового рішення.

Апеляційний суд у порушення вимог статей 212–214 ЦПК на зазначені вище обставини справи уваги не звернув та дійшов передчасного висновку про залишення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення.

Керуючись статтями 336, 338 ЦПК, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ касаційну скаргу К.Д.С. задовольнила частково.

Ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 18 жовтня 2012 р. скасувала, справу направила на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Виправдувальний вирок щодо певної особи, а також ухвалу суду апеляційної інстанції скасовано, а справу направлено на новий судовий розгляд у зв'язку з недотриманням місцевим судом положень статей 323, 327 КПК 1960 р., на що у свою чергу, порушуючи вимоги ст. 377 КПК 1960 р., не звернув уваги апеляційний суд.

*Ухвала колегії суддів судової палати
у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 29 січня 2013 р.*

(в и т я г)

Вироком Червоногвардійського районного суду м. Макіївки Донецької області від 30 грудня 2011 р.:

— С.Ю. виправдано за ч. 2 ст. 296 КК за недоведеністю його участі у вчиненні злочину;

— П.Д. засуджено за ч. 2 ст. 296 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки. На підставі ст. 75 КК звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком 2 роки з покладенням на нього обов'язків, передбачених пунктами 2, 3, 4 ч. 1 ст. 76 КК;

— М.О. засуджено за ч. 2 ст. 296 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки. На підставі п. «в» ст. 1 Закону України «Про амністію у 2011 році» звільнено від відбування призначеного покарання;

— Т.Є. засуджено за ч. 2 ст. 296 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки. На підставі ст. 75 КК звільнено від відбування призначеного покарання з випробуванням з іспитовим строком 2 роки з покладенням на нього обов'язків, передбачених пунктами 2, 3, 4 ч. 1 ст. 76 КК;

— І.П. засуджено за ч. 1 ст. 289 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки, за ч. 2 ст. 296 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки. Відповідно до вимог ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом часткового складання призначених покарань остаточно визначено покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки 6 місяців. На підставі п. «в» ст. 1 Закону України «Про амністію у 2011 році» звільнено І.П. від відбування призначеного покарання.

Органом досудового слідства С.Ю. обвинувачувався у вчиненні хуліганства групою осіб за таких обставин.

18 жовтня 2009 р. С.Ю. за попередньою змовою із Т.Є., П.Д., М.О., І.П., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, у громадському місці — на перехресті вулиць Свободи та Бестужева біля культурно-розважального центру в Червоногвардійському районі м. Макіївки Донецької області,

грубо порушуючи громадський порядок з мотивів явної неповаги до суспільства, із заподіянням потерпілому легких тілесних ушкоджень, вчинив злісне хуліганство групою осіб.

Ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду щодо С.Ю. залишено без зміни, щодо П.Д., М.О., Т.Є. та І.П. скасовано, а справу щодо них направлено на додаткове розслідування.

Судові рішення щодо П.Д., М.О., Т.Є. та І.П. в касаційному порядку не оскаржуються.

У касаційній скарзі прокурор порушує питання про скасування судових рішень щодо С.Ю. через істотне порушення вимог кримінально-процесуального закону та неправильне застосування кримінального закону, просить направити справу на новий судовий розгляд. Свої вимоги прокурор мотивує тим, що місцевий суд, з яким погодився й суд апеляційної інстанції, безпідставно виправдав С.Ю. за ч. 2 ст. 296 КК, не давши належної оцінки доказам, зібраним під час досудового слідства.

Заслухавши доповідь судді, пояснення прокурора на підтримання поданої скарги, перевіrivши матеріали справи та обговоривши доводи касаційної скарги, колегія суддів вважає, що вона підлягає задоволенню на таких підставах.

Так, згідно з вимогами ч. 4 ст. 327 КПК 1960 р., виправдувальний вирок постановляється у випадках, коли не встановлено події злочину, коли в діянні підсудного немає складу злочину, а також коли не доведено участі підсудного у вчиненні злочину. При цьому виправдувальний вирок відповідно до ч. 1 ст. 327 КПК 1960 р. повинен бути мотивованим судом.

Відповідно до вимог ст. 323 КПК 1960 р. вирок суду повинен бути законним і обґрунтованим. Суд обґрунтовує вирок лише на тих доказах, які були розглянуті в судовому засіданні. Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Згідно з роз'ясненнями, наведеними в пунктах 16, 17 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про виконання судами України законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України з питань судового розгляду кримінальних справ і постановлення вироку» від 29 червня 1990 р. № 5 суду належить оцінити всі зібрані у справі докази, які містяться в показаннях свідків, потерпілих, підсудних та інших джерелах, з точки зору їх стосовності, допустимості, достовірності і достатності для вирішення питань, зазначених у ст. 324 КПК 1960 р.

Пункти 21, 22 цієї ж постанови містять застереження про те, що виправдувальний вирок за недоведеністю участі підсудного у вчиненні злочину постановляється тоді, коли факт суспільно небезпечного діяння встановлено, але досліджені судом докази виключають або не підтверджують вчинення його підсудним. У мотивувальній частині такого вироку належить

викласти результати дослідження, аналізу й оцінки доказів, зібраних на досудовому слідстві, так і поданих у судовому засіданні, а також мотивовані висновки суду про недоведеність участі підсудного у вчиненні злочину.

Проте ці та інші вимоги кримінально-процесуального закону під час розгляду справи в судовому засіданні не виконані, обставини, які мають істотне значення для вирішення питання щодо доведеності чи недоведеності винуватості засудженого у вчиненні інкримінованого йому злочину, належно не з'ясовані і з достатньою повнотою не досліджені, вирок місцевого суду та ухвала апеляційного суду постановлені з порушенням вимог кримінально-процесуального закону України.

Так, обґрунтовуючи свій висновок про недоведеність участі С.Ю. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 296 КК, місцевий суд не дав належної оцінки показанням П.Д., Т.Є., М.О., І.П., потерпілого А.Ф., свідків М.В., І.А., С.М., даним ними під час досудового слідства.

Як убачається з матеріалів кримінальної справи, в ході досудового слідства П.Д., Т.Є., М.О., І.П. під час їх допитів, проведення очних ставок та відтворення обстановки та обставин подій за участю своїх захисників незмінно та послідовно вказували про участь С.Ю. у вчиненні інкримінованого йому злочину.

Дані показань П.Д., Т.Є., М.О., І.П. повністю узгоджуються з показаннями потерпілого А.Ф., які він давав на досудовому слідстві та описував роль С.Ю. у вчиненні хуліганських дій.

Зазначені докази обвинувачення судом першої інстанції у вирокі взагалі не були проаналізовані та не оцінені з точки зору їх допустимості та достатності.

Також, як убачається з вироку, в ході судового слідства було досліджено висновок судово-цитологічної експертизи, якому місцевим судом не надано належної оцінки.

Апеляційний суд при перегляді справи в апеляційному порядку на вказані порушення уваги не звернув і постановив ухвалу, яка не відповідає вимогам ст. 377 КПК 1960 р., оскільки не проаналізував і не співставив з наявними у справі та додатково поданими матеріалами всі доводи, наведені в апеляції, не дав на кожен з них вичерпну відповідь, не виклав мотиви й підстави відхилення апеляції.

За таких обставин судові рішення щодо С.Ю. підлягають скасуванню з направленням справи до суду першої інстанції на новий судовий розгляд, під час якого слід повно, всебічно й об'єктивно дослідити всі обставини справи та прийняти законне й обґрунтоване рішення.

Керуючись статтями 394–396 КПК 1960 р., пунктами 11, 15 розділу XI «Перехідні положення» КПК, колегія суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ касаційну скаргу прокурора задовольнила.

Вирок Червоногвардійського районного суду м. Макіївки Донецької області від 30 грудня 2011 р. та ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Донецької області від 10 травня 2012 р. щодо С.Ю. скасувала, а справу направила на новий судовий розгляд.

Вирок районного суду та ухвалу апеляційного суду скасовано, а справу направлено на новий судовий розгляд у зв'язку з тим, що суд першої інстанції в порушення вимог ст. 275 КПК 1960 р. вийшов за межі пред'явленого особі обвинувачення, на що суд апеляційної інстанції не звернув уваги.

*Ухвала колегії суддів судової палати
у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 12 лютого 2013 р.*

(в и т я г)

Вироком Суворовського районного суду м. Одеси від 13 грудня 2011 р. Х.О. засуджено за ч. 2 ст. 286 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк 3 роки.

Постановлено стягнути з цивільного відповідача Х.Н. у рахунок відшкодування: судових витрат на проведення експертиз 1 547,20 грн на користь Одеського науково-дослідного інституту; витрат на лікування потерпілого — 8 822 грн на користь комунального підприємства ООКЛ; моральної шкоди — 150 000 грн на користь потерпілого І.Ю.

Х.О. визнано винним у злочині, вчиненому за таких обставин.

14 квітня 2011 р., близько 08.30 год., Х.О., керуючи технічно несправним автомобілем «Мазда 323», рухаючись у правому ряду по просп. Добровольського зі сторони вул. Академіка Заболотного в напрямку вул. Генерала Бочарова у м. Одесі зі швидкістю близько 40–50 км/год., наближаючись до нерегульованого пішохідного переходу, порушив пункти 2.3(б), 4.16(а), 12.1, 18.1, 18.4, 31.1, 31.4, 31.4.1 Правил дорожнього руху і на вказаному переході вчинив наїзд на пішохода І.Ю.

Після цього Х.О., продовжуючи рух керованим ним автомобілем, заходів до зупинки автомобіля не вжив, а намагався залишити місце пригоди.

Однак, проїхавши 40 м від місця дорожньо-транспортної пригоди, керований Х.О. автомобіль вимушено зупинився через потрапляння належної потерпілому тачки із сумками під днище автомобіля.

У результаті ДТП І.Ю. отримав тяжкі тілесні ушкодження.

Ухвалою Апеляційного суду Одеської області від 10 травня 2012 р. вирок місцевого суду в частині вирішення цивільних позовів та стягнення судових витрат у справі скасовано, а справу в цій частині направлено на новий судовий розгляд у порядку цивільного судочинства. В решті вирок місцевого суду залишено без змін.

У касаційній скарзі прокурор, який брав участь у розгляді справи судом апеляційної інстанції, не оспорує доведеності винуватості та кваліфікації дій засудженого, просить постановлені у справі судові рішення скасувати, а справу направити на новий судовий розгляд. Обґрунтовуючи свої вимоги, вказує на те, що суди першої і апеляційної інстанцій вийшли за межі пред'явленого обвинувачення, стверджуючи, що засуджений Х.О. намагався залишити місце події. Вважає, що суди безпідставно відмовили у задоволенні клопотання засудженого про застосування до нього Закону України «Про амністію у 2011 році» від 08 липня 2011 р. № 3680-VI.

У касаційній скарзі захисник засудженого Х.О. — адвокат Б.М. — вважає, що суд першої інстанції незаконно відмовив Х.О. у звільненні від покарання на підставі амністії. Тому просить вирок та ухвалу скасувати, застосувати до засудженого амністію, звільнити його від призначеного покарання, а провадження у кримінальній справі закрити.

У запереченнях на касаційну скаргу прокурора потерпілий І.Ю. вважає її необґрунтованою у зв'язку з тим, що викладені в ній припущення в повному обсязі не відповідають фактичним обставинам цієї кримінальної справи, а тому просить скаргу прокурора залишити без задоволення, а постановлені у справі судові рішення — без зміни.

У своїх запереченнях на касаційну скаргу захисника засудженого Х.О. — адвоката Б.М. — представник потерпілого І.Ю. — адвокат І.В., — посиляючись на безпідставність викладених у ній доводів, просить скаргу залишити без задоволення, а постановлені у справі судові рішення — без зміни.

Заслухавши доповідь судді, міркування прокурора, котрий вважав касаційні скарги безпідставними, перевіrivши справу, обговоривши доводи, викладені у скаргах і запереченнях за них, колегія суддів вважає, що касаційні скарги підлягають частковому задоволенню.

Відповідно до вимог ст. 323 КПК 1960 р. вирок суду повинен бути законним та обґрунтованим.

Статтею 6 Закону України «Про амністію у 2011 році» від 08 липня 2011 р. № 3680-VI (далі — Закон) передбачено звільнення від кримінальної відповідальності в порядку та на умовах, визначених цим нормативно-правовим актом, осіб, які підпадають під дію його ст. 1, кримінальні справи стосовно яких перебувають у провадженні органів дізнання, досудового слідства чи не розглянуті судами, а так само розглянуті судами, але вирок не набрали у них законної сили, про злочини, вчинені до набрання чинності цим Законом.

Відповідно до ст. 12 Закону його дія поширюється на осіб, які вчинили злочини до набрання ним чинності включно.

Статтею 7 Закону встановлено заборону на його застосування. Зокрема, амністія не застосовується до особи, котра вчинила злочин, передбачений ч. 2 ст. 286 КК, у стані алкогольного сп'яніння або залишила місце дорожньо-транспортної пригоди.

Як убачається з матеріалів справи, під час розгляду справи місцевим судом засуджений Х.О. заявив клопотання, в якому просив суд звільнити його від кримінальної відповідальності на підставі акта амністії, а провадження у кримінальній справі закрити.

Місцевий суд відмовив у задоволенні вказаного клопотання засудженого і вказав у своєму рішенні, що критично ставиться до показань Х.О. про те, що він не намагався залишити місце дорожньо-транспортної пригоди, а керований ним автомобіль продовжив рух за інерцією.

Крім того, місцевий суд послався на показання свідків та працівників ДАІ, а також на схему ДТП та експертизу № *.

Окрім того, на думку місцевого суду, про намір Х.О. залишити місце ДТП свідчив і вирок від 20 серпня 2001 р. згідно з яким Х.О. визнано винним і засуджено за вчинення аналогічного злочину, після вчинення якого підсудний залишив місце пригоди.

З таким висновком місцевого суду колегія суддів погодитися не може, оскільки під час розгляду справи в місцевому суді не було достовірно встановлено того, що Х.О. намагався залишити місце пригоди.

Зокрема, відповідно до висновку експертизи № * у передній лівій частині автомобіля є пошкодження, утворення яких характерно для контактування з тачкою.

Тобто чіткої відповіді на запитання, чи мав Х.О. можливість рухатися, ця експертиза не містить.

Відповідно до вимог ст. 275 КПК 1960 р. розгляд справи провадиться тільки в межах пред'явленого обвинувачення.

З обвинувального висновку вбачається, що орган досудового слідства обвинувачував Х.О. у порушенні Правил безпеки дорожнього руху, що спричинили настання тяжких тілесних ушкоджень.

Обвинувачення Х.О. у тому, що він намагався залишити чи покинув місце пригоди, не пред'являлось.

Окрім того, місцевий суд не вправі був як на підставу свого висновку про намір Х.О. залишити місце пригоди посилатися на вирок від 2001 р., оскільки зазначене рішення набрало законної сили і є преюдицією щодо цього кримінального провадження.

Апеляційний суд при перегляді вироку місцевого суду на ці порушення уваги не звернув.

А тому колегія суддів вважає, що вирок і ухвала підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий судовий розгляд, під час якого необхідно з'ясувати вищевказане і постановити рішення відповідно до вимог закону.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 394–396 КПК 1960 р., пунктами 11, 15 розділу XI «Перехідні положення» КПК, колегія суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ касаційні скарги прокурора, який брав участь у розгляді справи судом апеляційної інстанції, та захисника засудженого Х.О. — адвоката Б.М. — задовольнила частково.

Вирок Суворовського районного суду м. Одеси від 13 грудня 2011 р. та ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 10 травня 2012 р. щодо Х.О. скасувала, а справу направила на новий судовий розгляд.

Неповідомлення засудженого про дату розгляду клопотання про відновлення строку на касаційне оскарження постанови апеляційного суду, залишення без уваги доводів щодо поважності пропуску такого строку та ненадання їм належної оцінки стало підставою для скасування постанови суду апеляційної інстанції та повернення справи на новий судовий розгляд до апеляційного суду.

*Ухвала колегії суддів судової палати
у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 21 лютого 2013 р.*

(в и т я г)

Вироком Одеського обласного суду від 26 квітня 1999 р. М.А. засуджено за ст. 86-1, пунктами «б», «е», «г», ст. 93, статтями 42, 43 КК 1960 р. до покарання у виді смертної кари — розстрілу, з конфіскацією всього майна, яке є його власністю, та до штрафу в сумі 150 грн. На підставі ст. 14 КК 1960 р. до нього застосовано примусове лікування від алкоголізму в місцях позбавлення волі.

Ухвалою Верховного Суду України від 09 вересня 1999 р. касаційну скаргу засудженого М.А. задоволено частково, виключено з вироку рішення суду про застосування до нього примусового лікування від алкоголізму. В решті вирок залишено без зміни.

Ухвалою Одеського обласного суду від 30 травня 2000 р. М.А. покарання у виді смертної кари — розстрілу — замінено на довічне позбавлення волі з відбуванням покарання в тюрмі суворого режиму.

Постановою Апеляційного суду Одеської області від 19 вересня 2008 р. строк відбування покарання М.А. постановлено рахувати з 16 травня 1995 р., а постановою цього ж суду від 11 грудня 2008 р. дата відбування покарання М.А. визначена з 16 листопада 1995 р.

08 квітня 2011 р. засуджений М.А. звернувся до суду з клопотанням про відновлення строку на касаційне оскарження постанови Апеляційного суду Одеської області від 19 вересня 2008 р.

Постановою Апеляційного суду Одеської області від 16 травня 2011 р. зазначене клопотання М.А. залишено без задоволення.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 травня 2012 р. постанову Апеляційного суду Одеської області від 16 травня 2011 р. скасовано, а справу направлено до Апеляційного суду Одеської області на новий судовий розгляд.

Постановою Апеляційного суду Одеської області від 08 червня 2012 р. клопотання М.А. про відновлення строку на касаційне оскарження постанови Апеляційного суду Одеської області від 19 вересня 2008 р. залишено без задоволення.

У касаційній скарзі та доповненнях до неї засуджений вказує, що розгляд його клопотання про відновлення строку на касаційне оскарження постанови Апеляційного суду Одеської області від 19 вересня 2008 р. було проведено без його повідомлення про дату розгляду та без виклику у судові засідання. Просить оскаржувану постанову скасувати, а справу направити в апеляційний суд на новий судовий розгляд в іншому складі суду.

Заслухавши доповідь судді, засудженого, який підтримав касаційну скаргу, прокурора, який заперечував проти задоволення касаційної скарги, перевіrivши матеріали справи та обговоривши викладені у касаційній скарзі доводи, колегія суддів вважає, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню на таких підставах.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 травня 2012 р. було скасовано постанову Апеляційного суду Одеської області від 16 травня 2011 р. з підстав, в тому числі, неповідомлення М.А. про розгляд його клопотання про відновлення строку на касаційне оскарження постанови Апеляційного суду Одеської області від 19 вересня 2008 р. та недослідження доводів поважності пропуску такого строку, а справу направлено на новий судовий розгляд до Апеляційного суду Одеської області.

Зазначене при новому розгляді судом не враховано, оскільки повідомлення про дату розгляду не було скеровано завчасно, що позбавило М.А. можливості заявити вимогу про особисту участь при розгляді його клопотання.

Крім того, судом не перевірено доводи М.А. щодо поважності пропуску строку на касаційне оскарження постанови Апеляційного суду Одеської області від 19 вересня 2008 р. та не дано цим доводам належної оцінки.

Зазначене вище є істотним порушенням кримінально-процесуального закону та, відповідно до вимог п. 1 ч. 1 ст. 398 КПК 1960 р., є підставою для скасування постанови Апеляційного суду Одеської області від 08 червня 2012 р. та направлення справи на новий розгляд до Апеляційного суду Одеської області, під час якого суду необхідно завчасно повідомити М.А. про розгляд його клопотання про відновлення строку на касаційне оскарження, ретельно перевірити його доводи щодо поважності пропуску такого строку та винести законне й обґрунтоване судове рішення.

Керуючись статтями 394–396 КПК 1960 р., пунктами 11, 15 розділу XI «Перехідні положення» КПК, колегія суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ касаційну скаргу засудженого задовольнила частково.

Постанову Апеляційного суду Одеської області від 08 червня 2012 р. за клопотанням М.А. про відновлення строку на касаційне оскарження постанови Апеляційного суду Одеської області від 19 вересня 2008 р. скасувала, а справу направила на новий судовий розгляд до Апеляційного суду Одеської області.

Здійснюючи контроль за законністю порушення кримінальної справи, суд, відповідно до вимог ст. 236-8 КПК, розглядаючи скаргу на постанову про порушення кримінальної справи, повинен перевіряти наявність приводів і підстав для винесення зазначеної постанови, законність джерел отримання даних, які стали підставою для винесення постанови про порушення справи, і не вправі розглядати й заздалегідь вирішувати ті питання, які вирішуються судом при розгляді справи по суті. Питання про наявність чи відсутність у діях особи об'єктивної і суб'єктивної сторони складу інкримінованого злочину підлягає з'ясуванню під час розслідування кримінальної справи та розгляду її по суті.

*Ухвала колегії суддів судової палати
у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 21 лютого 2013 р.*

(в и т я г)

Постановою заступника начальника слідчого відділу Чугуївського РВ ГУ МВС України в Харківській області від 20 липня 2012 р. порушено кримінальну справу щодо С.О. за ознаками злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК.

Як зазначено в цій постанові приводом для порушення кримінальної справи стали матеріали кримінальної справи №**, а підставою — достатні

фактичні дані, які вказують на наявність в діях С. О. ознак злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК.

Вказана постанова була оскаржена до суду С. О., який вважає, що відсутні приводи і підстави для порушення кримінальної справи.

Постановою Чугуївського міського суду Харківської області від 30 липня 2012 р. скаргу задоволено та скасовано постанову про порушення кримінальної справи щодо С.О. за ознаками злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК.

Скасовуючи постанову слідчого від 22 листопада 2011 р., суд указав, що постанова про порушення кримінальної справи щодо С.О. за ознаками злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК, винесена за наявності підстави, яка не передбачена ст. 94 КПК, та без достатніх даних, які б вказували на наявність у діях С.О. ознак злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК.

Ухвалою Апеляційного суду Харківської області від 16 серпня 2012 р. постанову суду першої інстанції залишено без зміни.

У касаційній скарзі прокурор ставить питання про скасування зазначених судових рішень та направлення справи на новий судовий розгляд, посиляючись на порушення вимог кримінально-процесуального закону. Вважає, що кримінальну справу щодо С.О. порушено за наявності достатніх приводів та підстав. Вказує, що місцевий суд передчасно погодився з його скаргою, а апеляційний суд не взяв до уваги допущені судом першої інстанції істотні порушення кримінально-процесуального закону.

Заслухавши доповідь судді, думку прокурора, який підтримав касаційну скаргу, С.О., який вважає судові рішення законними і просив залишити їх без зміни, обговоривши її доводи та перевіrivши матеріали справи, колегія суддів дійшла висновку, що вона підлягає задоволенню на таких підставах.

За змістом ч. 1 ст. 98 КПК при наявності приводів і підстав, зазначених у ст. 94 цього Кодексу, прокурор, слідчий, орган дізнання зобов'язані винести постанову про порушення кримінальної справи.

Відповідно до вимог ст. 236-8 КПК, розглядаючи скаргу на постанову про порушення кримінальної справи, суд повинен перевіряти наявність приводів і підстав для винесення зазначеної постанови, законність джерел отримання даних, які стали підставою для винесення постанови про порушення справи, і не вправі розглядати й заздалегідь вирішувати ті питання, які вирішуються судом при розгляді справи по суті.

Тобто на цій стадії кримінального процесу перевіряється лише наявність об'єктивних ознак, що характеризують подію злочину, і закон не вимагає від відповідних органів при вирішенні питання про порушення кримінальної справи надавати докази або вважати встановленими ті чи інші обставини.

Здійснюючи контроль за законністю порушення кримінальної справи, суд повинен був перевірити, чи є приводи і підстави, які вказують на ознаки злочину, чи достатньо даних для того, щоб розпочати процедуру досудового

слідства, та чи немає обставин, передбачених ст. 6 КПК, які виключають провадження у справі. На цій стадії суд також повинен перевіряти законність джерел отримання даних, які стали приводом і підставою для порушення кримінальної справи.

Всупереч зазначеному, розглядаючи скаргу С.О., замість перевірки обґрунтованості висновків прокурора про наявність передбачених ст. 94 КПК достатніх даних, які б указували на наявність у його діях ознак складу злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК, суд першої інстанції проаналізував постанову про порушення кримінальної справи та зазначив про відсутність в ній усіх елементів об'єктивної сторони цього злочину у діях С.О.

Проте питання про наявність чи відсутність у діях С.О. об'єктивної і суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК, підлягає з'ясуванню під час розслідування кримінальної справи та розгляду її по суті.

Також постанову судді містить істотні суперечності, оскільки в ній вказано, що матеріали кримінальної справи містять заяви Д.В. про вчинення щодо нього неправомірних дій С.О.А. і С.О. про порушення кримінальної справи щодо невідомої особи за статтями 129, 185 КК, але одночасно суддя зазначає, що постанову про порушення кримінальної справи винесено за відсутності приводів для її порушення.

Апеляційний суд при розгляді апеляції у справі за скаргою С.О. не звернув уваги і не виправив ці порушення кримінально-процесуального закону, фактично процитував постанову суду першої інстанції, а тому, як правильно зазначив прокурор у касаційній скарзі, постановлені судові рішення не можна визнати законними і обґрунтованими. Скарга прокурора підлягає задоволенню, а судові рішення — скасуванню з направленням скарги на новий судовий розгляд.

Під час нового судового розгляду скарги, з урахуванням наведених підстав і в межах процесуальних повноважень суду першої інстанції слід прийняти законне та обґрунтоване рішення.

На підставі викладеного, керуючись статтями 394–396 КПК 1960 р., пунктами 11, 15 розділу XI «Перехідні положення» КПК, колегія суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ касаційну скаргу прокурора, який брав участь у розгляді справи судом апеляційної інстанції, задовольнила.

Постанову Чугуївського міського суду Харківської області від 30 липня 2012 р. та ухвалу Апеляційного суду Харківської області від 16 серпня 2012 р. у справі за скаргою С.О. на постанову про порушення кримінальної справи від 20 липня 2012 р. скасувала, а справу направила на новий судовий розгляд.

Залишення поза увагою тієї обставини, що засуджений на момент вчинення нового злочину та засудження за його вчинення не відбув покарання у виді штрафу, призначеного за попереднім вироком, призвело до незастосування статей 71, 72 КК та незаконного звільнення останнього від відбування покарання у зв'язку з випробуванням.

*Ухвала колегії суддів судової палати
у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 05 лютого 2013 р.*

(в и т я г)

Вироком Ленінського районного суду м. Севастополя від 26 січня 2012 р. Т.В. засуджено за ч. 2 ст. 309 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки 6 місяців.

На підставі ст. 75 КК Т.В. звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком тривалістю 1 рік та з покладенням на нього обов'язків, передбачених пунктами 2, 3, 4 ч. 1 ст. 76 КК.

Вирішено питання про відшкодування судових витрат і долю речових доказів.

Т.В. визнано винним у злочині, вчиненому за таких обставин.

23 жовтня 2011 р., близько 10.30 год., Т.В., перебуваючи біля кінцевої зупинки громадського транспорту «5-й км Балаклавського шосе» біля ринку «Південний» в Ленінському районі м. Севастополя по Балаклавському шосе, повторно без мети збуту шляхом подарунка від не встановленої слідством особи придбав наркотичний засіб метадон масою 0,02691, який того самого дня, зберігаючи при собі без мети збуту, з 10.30 год. до 11.30 год. переніс до бару «Ф» на території ринку, де об 11.30 год. був затриманий працівниками міліції.

Ухвалою Апеляційного суду м. Севастополя від 15 травня 2012 р. вирок районного суду щодо Т.В. залишено без зміни.

У касаційній скарзі прокурор, не оспоруючи доведеності винуватості та правильності кваліфікації діяння засудженого, просить вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного скасувати і направити справу на новий судовий розгляд у зв'язку з м'якістю призначеного засудженому покарання. Зокрема, на думку прокурора, суд незаконно звільнив засудженого від відбування покарання на підставі ст. 75 КК. Крім того, прокурор вважає, що суд неправильно застосував кримінальний закон, адже при призначенні покарання не врахував того, що Т.В. ще не відбув покарання за попереднім вироком (не сплатив повністю штраф). Також прокурор зазначив, що апеляційний суд не врахував аналогічних доводів, викладених в апеляції прокурора, чим порушив кримінальний закон, що призвело до призначення засудженому занадто м'якого покарання.

Заслухавши доповідь судді Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, пояснення прокурора на підтримання касаційної скарги, перевіривши справу, обговоривши доводи, викладені у скарзі, колегія суддів дійшла висновку, що скарга підлягає частковому задоволенню на таких підставах.

Відповідно до вимог ч. 1 ст. 71 КК в разі, якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив новий злочин, суд до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком.

Як убачається з матеріалів справи, засуджений Т.В. на момент вчинення нового злочину та засудження за його вчинення ще не відбув покарання у виді штрафу, призначеного за попереднім вироком Нахімовського районного суду м. Севастополя від 22 червня 2009 р.

У такому випадку на підставі ч. 1 ст. 71 КК з урахуванням положень ст. 72 КК покарання у виді штрафу мало б бути приєднано до покарання у виді позбавлення волі, призначеного за останнім за часом вироком, оскільки штраф складанню з іншими видами покарань не підлягає і виконується самостійно.

У справі щодо Т.В. місцевий та апеляційний суди допустили неправильне тлумачення кримінального закону, яке суперечить його точному змісту, адже змішали інститут складання покарання з його приєднанням. Між тим, кримінальний закон (частини 1, 4 ст. 71, ст. 72 КК) не тільки не забороняє повністю або частково приєднувати невідбуту частину покарання за попереднім вироком у виді штрафу як основного покарання, а навпаки — зобов'язує суди це робити.

Те, що місцевий суд не призначив засудженому покарання за сукупністю вироків на підставі ст. 71 КК, призвело до незаконного звільнення Т.В. від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК, оскільки штраф не входить до тих видів покарань, до яких може бути застосований зазначений інститут звільнення від відбування покарання (ч. 1 ст. 75 КК).

Апеляційний суд, перевіряючи справу за апеляційними доводами прокурора, аналогічними касаційним, помилку місцевого суду не тільки не виправив, а й висловив в ухвалі неправильну правову позицію. У зв'язку з цим ухвала апеляційного суду на підставі пунктів 1, 2, 3 ч. 1 ст. 398 КПК 1960 р. підлягає скасуванню, а справа — направленню на новий апеляційний розгляд.

Якщо під час нового апеляційного розгляду справи суд дійде висновку про доведеність пред'явленого особі обвинувачення, то покарання необхідно призначити з дотриманням вимог статей 65, 71 КК, у зв'язку з чим звільнення Т.В. від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК слід визнати неправильним.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 394–396 КПК 1960 р., пунктами 11, 15 розділу XI «Перехідні положення» КПК, колегія суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ касаційну скаргу прокурора задовольнила частково. Ухвалу Апеляційного суду м. Севастополя від 15 травня 2012 р. щодо Т.В. скасувала і направила справу на новий апеляційний розгляд.

АНАЛІЗ СТАНУ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА ТА ДАНИХ СУДОВОЇ СТАТИСТИКИ ЩОДО РОЗГЛЯДУ СПРАВ І МАТЕРІАЛІВ ВИЩИМ СПЕЦІАЛІЗОВАНИМ СУДОМ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ У 2012 Р.

Відповідно до повноважень, передбачених ст. 32 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», та на виконання закріпленого Конституцією України обов'язку щодо здійснення судочинства у 2012 р. Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ виконано значний обсяг роботи та вжито ряд заходів із організаційного забезпечення цієї роботи.

Із метою реалізації зазначених повноважень у звітному періоді ВССУ здійснено таке.

На засіданні пленуму ВССУ протягом II півріччя 2012 р. прийнято постанови, які розміщено на офіційному веб-сайті ВССУ:

— «Про узагальнення судової практики розгляду цивільних справ про захист права власності та інших речових прав»;

— «Про узагальнення судової практики розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення у цивільній справі».

У зазначених вище постановою надано відповідні роз'яснення з питань застосування норм права.

Також протягом 2012 р. апеляційним судам областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційному суду Автономної Республіки Крим підготовлено та надіслано ВССУ інформаційні листи щодо висловлення правових позицій та вирішення окремих спірних питань, що виникають при застосуванні норм матеріального та процесуального права, із розміщенням їх на офіційному веб-сайті ВССУ.

Крім того, ВССУ здійснює активну роботу щодо забезпечення єдиних підходів до розуміння й тлумачення норм КПК, який набрав чинності 20 листопада 2012 р. Протягом звітнього періоду було підготовлено інформаційні листи із ґрунтовними роз'ясненнями щодо застосування окремих норм КПК. Зазначені листи розміщено на офіційному веб-сайті ВССУ.

Також відбулися відеоконференції із суддями місцевих та апеляційних судів, навчання, семінари, тренінги, круглі столи з вивчення новел та напрацювання практичних підходів до реалізації положень КПК.

Протягом 2012 р. суддями ВССУ надавалася методична допомога судам нижчого рівня більшості регіонів України; судді ВССУ брали участь у семінарських навчаннях, нарадах, наукових конференціях і круглих столах із суддями місцевих загальних та апеляційних судів.

У 2012 р. зберігається тенденція збільшення надходжень справ і матеріалів до ВССУ. Так, у звітньому періоді на розгляд до ВССУ надійшло майже 99,2 тис. касаційних скарг, справ (із урахуванням витребуваних справ), заяв, клопотань щодо визначення підсудності, що на 15,5 % більш ніж у 2011 р. (85,8 тис.).

Закінчено провадження (з урахуванням залишку на початок звітнього періоду) у 100,1 тис. касаційних скарг, справ та заяв (із урахуванням повернутих) або 96,1 % від тих, що перебували на розгляді. Тобто переважну більшість усіх справ і матеріалів розглянуто.

Залишок нерозглянутих касаційних скарг, справ та заяв на кінець 2012 р. становить 4 тис. або лише 3,9 % від кількості касаційних скарг, справ та заяв, що перебували на розгляді у ВССУ, із них 2,6 тис. залишено без руху і надано строк для усунення недоліків.

Станом на 01 січня 2013 р. у складі судової палати у цивільних справах фактично здійснювали правосуддя 52 судді.

Середньомісячне надходження на кожного фактично працюючого суддю цивільної палати у 2012 р. становило 130,7 касаційних скарг, справ та заяв, що на 12,7 % більше порівняно з 2011 р. (116 справ і матеріалів).

У провадженні ВССУ в порядку цивільного судочинства (із урахуванням залишків нерозглянутих скарг на початок звітнього періоду) перебувало понад 57,4 тис. касаційних скарг, що на 4 % більше порівняно з 2011 р. Закінчено провадження у майже 55 тис. касаційних скаргах (із урахуванням повернутих) або 95,7 % [95,5 %]* від кількості касаційних скарг, що знаходились на розгляді. Із них відкрито провадження у 18,4 тис. справах, витребувано 15,8 тис. справ; більш ніж у 30,5 тис. скаргах було відмовлено у відкритті касаційного провадження, повернуто з різних підстав майже 6 тис. скарг. Залишок нерозглянутих касаційних скарг у цивільних справах становить 2,5 тис., із них залишено без руху і надано строк для усунення недоліків — 2,4 тис. касаційних скарг.

* Тут і надалі у квадратних дужках наведено відповідні показники за 2011 р.

Попередній розгляд проведено у понад 17,7 тис. цивільних справах, із них відхилено касаційні скарги із залишенням рішення без змін у 7,7 тис. справ, до судового розгляду призначено майже 9,9 тис. справ або 55,6 % [46,6 %] від тих, у яких проведено попередній розгляд.

У касаційному порядку розглянуто понад 10 тис. цивільних справ за касаційними скаргами (колегіями у складі п'яти суддів), із них у майже 8 тис. або 79,6 % [майже у 85 %] випадках касаційні скарги задоволено, тобто скасовано і змінено судові рішення. Питома вага від загальної кількості касаційних скарг, що надійшли у 2012 р., становить 14,5 % або 5,3 % від кількості розглянутих цивільних справ за апеляційними скаргами на судові рішення місцевих загальних судів.

Усього скасовано 5,5 тис. рішень, ухвалених місцевими та апеляційними загальними судами, що становить майже 14 % від кількості касаційних скарг, поданих на рішення судів, які надійшли на розгляд (39,6 тис.), що на 6,9 % більше порівняно з 2011 р. [7,1 %] або 5,4 % від кількості розглянутих цивільних справ за апеляційними скаргами на рішення місцевих загальних судів.

Із загальної кількості скасованих рішень передано на новий розгляд до суду першої інстанції понад 2,4 тис., до суду апеляційної інстанції — 1,4 тис.; 1,2 тис. рішень скасовано із залишенням у силі рішення суду першої інстанції, що було помилково скасовано апеляційним судом (найбільший відсоток таких рішень у м. Києві — 24,4 %); 412 рішень скасовано із ухваленням нового рішення; 63 рішення скасовано із закриттям провадження у справі; 12 рішень скасовано із залишенням заяви без розгляду; 3 рішення у звітному періоді змінено.

Найбільшу кількість скасованих ВССУ протягом 2012 р. рішень у цивільних справах становлять рішення, ухвалені судами м. Києва (25,3 % від кількості зареєстрованих проваджень за касаційними скаргами, що надійшли до ВССУ, або 11,9 % від кількості розглянутих цивільних справ за апеляційними скаргами на рішення); Кіровоградської області (21 % та 7 % відповідно); Закарпатської області (19 % та 6,1 % відповідно); Волинської області (18,3 % та 7 % відповідно); Рівненської області (17,4% та 6,6 % відповідно); Вінницької області (17 % та 6,8 % відповідно) та Київської області (16,9 % та 6,2 % відповідно).

Найменшу кількість скасованих ВССУ рішень становлять скасовані рішення, ухвалені судами Донецької області (8,7 % від кількості зареєстрованих проваджень за касаційними скаргами, що надійшли, або 3,1 % від кількості розглянутих цивільних справ за апеляційними скаргами на рішення); Хмельницької області (10,2 % та 3,8 % відповідно); Чернігівської області (10,2 % та 4 % відповідно) та Дніпропетровської області (11,7 % та 3,3 % відповідно).

У звітному періоді було скасовано 2,4 тис. ухвал, або 15,8 % від кількості касаційних скарг, поданих до ВССУ на ухвали суду першої та апеляційної

інстанцій (у 2011 р. скасовано 1,4 тис. ухвал, або 7,9 % від поданих скарг) або 5,2 % від кількості розглянутих цивільних справ за апеляційними скаргами на ухвали місцевих загальних судів.

Із загальної кількості скасованих ухвал 2,2 тис. становлять ухвали, що перешкоджають подальшому провадженню у справі, із направленням справи для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції (1,1 тис.) та до суду першої інстанції (1,1 тис.); 83 — із залишенням в силі ухвали суду, що була помилково скасована апеляційним судом; 125 — із вирішенням питання по суті; 6 — із залишенням без розгляду та 20 — із закриттям провадження у справі; 2 ухвали змінено і вирішено питання по суті.

Найбільший відсоток скасованих у касаційному порядку ухвал у цивільних справах становлять скасовані ухвали, постановлені судами Вінницької області (29 % від загальної кількості зареєстрованих проваджень за касаційними скаргами на ухвали судів). Найменше по Україні було скасовано ухвал, постановлених місцевими загальними судами Сумської області (7,9 %).

Серед розглянутих у касаційному порядку цивільних справ (колегіями у складі п'яти суддів) переважну більшість становлять справи позовного провадження, зокрема спори, що виникають із договорів (3,3 тис. справ або 33,4 % від загальної кількості розглянутих справ), із них 1,3 тис. справ, що виникають із договорів позики, кредиту, банківського вкладу.

Значною є кількість спорів про відшкодування шкоди (1,3 тис.), справ про право власності (1,1 тис.), справ із житлових (864) та із трудових правовідносин (724).

На розгляді у ВССУ перебувало 165 заяв про перегляд судових рішень у цивільних справах у зв'язку з нововиявленими обставинами, із них відмовлено у прийнятті 86 заяв, повернуто 28 заяв, 4 заяви на кінець звітного періоду залишилися нерозглянутими. Було розглянуто по суті лише 15 заяв. За результатами розгляду у задоволенні 14 заяв відмовлено, 1 — залишено без розгляду.

Протягом 2012 р. у ВССУ перебувало на розгляді 3,4 тис. заяв про перегляд судового рішення у цивільних справах Верховним Судом України (ВСУ). За результатами розгляду лише у 182 заявах прийнято ухвалу про допуск справ до провадження. У 1,8 тис. заяв прийнято ухвали про відмову у допуску до провадження; 990 заяв повернуто з різних підстав; 148 — залишено без розгляду; 5 — відмовлено у прийнятті заяви та 4 — відмовлено у поновленні строку подання заяви.

У 2012 р. ВСУ, переглянувши судові рішення ВССУ, скасував 90 судових рішень у цивільних справах (77 повністю і 13 частково), що становить майже 3 % від загальної кількості заяв про перегляд судових рішень ВСУ, які надійшли до ВССУ для вирішення питання про допуск справи до провадження; із них скасовано лише 1 рішення у зв'язку з порушенням

Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, ухвалене ВССУ, усі інші — з підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що призвело до ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Крім того, у звітному періоді надійшло 64 клопотання про визначення підсудності (ч. 1 ст. 108 ЦПК), всі розглянуто.

Станом на 01 січня 2013 р. у складі судової палати у кримінальних справах ВССУ фактично здійснювали правосуддя 37 суддів.

Середньомісячне надходження на кожного фактично працюючого суддю судової палати у кримінальних справах у 2012 р. становило майже 60 справ і матеріалів (касаційних скарг, справ та заяв), що на 37,6 % більше порівняно з 2011 р. [43,6].

У провадженні ВССУ в порядку кримінального судочинства (із урахуванням залишків нерозглянутих скарг на початок звітному періоду) перебувало понад 17,8 тис. касаційних скарг, що на 26,8 % більше порівняно з 2011 р. Закінчено провадження у майже 17,4 тис. касаційних скарг (із урахуванням повернутих) або 97,5 % [97,8 %] від кількості тих, що перебували на розгляді. За результатами їх розгляду винесено 11,6 тис. постанов про відмову у витребуванні кримінальних справ та 5,8 тис. постанов про витребування або 33,4 % від кількості розглянутих касаційних скарг. Залишок нерозглянутих касаційних скарг, щодо яких не вирішено питання про витребування справ на кінець звітному періоду, становить 437.

Протягом 2012 р. до ВССУ надійшло понад 6 тис. кримінальних справ.

У касаційному порядку перевірено кримінальні справи за касаційними скаргами на судові рішення апеляційних судів стосовно 835 осіб; на судові рішення місцевих загальних судів — майже 6 тис. осіб.

За касаційними скаргами переглянуто вироків апеляційних судів стосовно 791 особи, вироків місцевих загальних судів — стосовно 4,8 тис. осіб, постанов (ухвал) апеляційних судів — стосовно 44 осіб, постанов (ухвал) місцевих загальних судів — стосовно 1,2 тис. осіб.

За результатами перевірки кримінальних справ ВССУ залишено без змін судових рішень майже щодо 4 тис. осіб, скасовано та змінено судових рішень стосовно 2,8 тис. осіб або 41,5 % від загальної кількості перевірених ВССУ.

Касаційне провадження закрито у зв'язку з відкликанням касаційної скарги у кримінальних справах стосовно 230 осіб.

Протягом звітному періоду ВССУ скасовано і змінено вироків стосовно 2,2 тис. осіб, із яких скасовано стосовно 1,6 тис. осіб або 28,8 % від загальної кількості перевірених ВССУ вироків та 5,6 % від кількості осіб, щодо яких переглянуто вироків за апеляційними скаргами.

Найчастіше за касаційними скаргами скасовувалися вироків, постановлені судами таких областей: Львівської — 42,7 % від кількості перевірених вироків, постановлених судами кожного окремого регіону (117 переглянуто,

50 скасовано), або 6,5 % від кількості переглянутих вироків за апеляційними скаргами (за кількістю осіб); Рівненської — 40,5 % (74 переглянуто, 30 скасовано) або 6 % відповідно; Івано-Франківської — 40,4 % (178 переглянуто, 72 скасовано) або 13,8 % відповідно.

У касаційному порядку скасовано вироків у кримінальних справах із направленням справи на нове розслідування стосовно 64 осіб або 4 % від кількості осіб, щодо яких вирок скасовано; із направленням справи на новий судовий розгляд — стосовно 762 осіб (47,5 %); із направленням справи на новий апеляційний розгляд — стосовно 676 осіб (42,1 %).

Кількість осіб, стосовно яких вирок скасовано із направленням справи на новий розгляд на підставі невідповідності призначеного покарання тяжкості злочину та особі засудженого, становить 367, з інших підстав — 1,1 тис. осіб.

Судовою палатою у кримінальних справах перевірено вироків у кримінальних справах стосовно 36 осіб, засуджених до довічного позбавлення волі за умисне вбивство при обтяжуючих обставинах. Стосовно 26 засуджених вироків залишено без зміни, скасовано — щодо 9 осіб. Довічне позбавлення волі замінено на позбавлення волі на певний строк без перекваліфікації злочину 1 особи.

Серед кримінальних справ, розглянутих у касаційному порядку, переважну більшість становлять справи про злочини проти власності (за КК в редакції 2001 р.) — 2,3 тис. осіб або 34,8 % від загальної кількості розглянутих кримінальних справ (за кількістю осіб). Крім того, в касаційному порядку розглянуто значну кількість справ проти життя та здоров'я особи (за КК в редакції 2001 р.), яка становить 1,1 тис. осіб або 16,9 % від загальної кількості розглянутих кримінальних справ (за кількістю осіб).

На кінець звітної періоду залишилися нерозглянутими 205 кримінальних справ та 437 касаційних скарг, за якими не вирішено питання про витребування справ, або 2,7 % від загальної кількості касаційних скарг та справ, які перебували на розгляді.

Необхідно зазначити, що протягом дії КПК до ВССУ надійшло лише 2 касаційні скарги, які підлягають розгляду в порядку, передбаченому положеннями КПК. За результатами розгляду зазначених касаційних скарг постановлено 2 ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження у зв'язку з тим, що касаційну скаргу подано на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в касаційному порядку.

У звітному періоді до ВССУ надійшло 4 заяви прокурорів про перегляд судових рішень у кримінальних справах, що набрали законної сили, за нововиявленими обставинами, із них 1 заяву повернуто, 1 — розглянуто із скасуванням судового рішення та направленням справи на нове розслідування, 1 — розглянуто із скасуванням судового рішення та направленням справи на новий апеляційний розгляд, 1 заява залишилася нерозглянутою.

Протягом 2012 р. на розгляді у ВССУ перебувала 361 заява про перегляд судових рішень у кримінальних справах ВСУ, із яких 119 заяв повернуто з різних підстав, 14 заяв залишено без розгляду, у 151 заяві прийнято судові рішення про відмову у допуску до провадження, постановлено 33 ухвали про допуск справи до провадження, у 17 заявах постановлено ухвали про відкриття провадження у справі, витребувано 17 справ та 25 заяв залишено нерозглянутими.

Слід зазначити, що до ВССУ надійшло 16 кримінальних справ, витребуваних при розгляді заяв про перегляд судових рішень у кримінальних справах ВСУ у зв'язку із встановленням міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, що є наслідком недотримання норм процесуального права. При перевірці 6 вироків у зазначених справах заяви задоволено; 4 — залишилися нерозглянутими.

У 2012 р. ВСУ, переглянувши судові рішення ВССУ у кримінальних справах, скасував 9 судових рішень (3 повністю і 6 частково), що становить 2,6 % від загальної кількості заяв про перегляд судових рішень у кримінальних справах ВСУ, які надійшли до ВССУ для вирішення питання про допуск справи до провадження.

Слід зазначити, що усі судові рішення ВССУ у кримінальних справах скасовано ВСУ з підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що призвело до ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Протягом 2012 р. до ВССУ надійшло та розглянуто 519 клопотань (подань) про направлення справ (кримінальних проваджень) з одного суду до іншого.

ВССУ протягом 2012 р. було забезпечено перевірку переважної більшості судових рішень у строки, передбачені процесуальним законодавством.

Однак є поодинокі випадки, коли кримінальні справи розглянуто понад строки, встановлені КПК (226 справ або лише 4 % від кількості кримінальних справ, у яких перевірено вирок, постанови, ухвали).

Проведений аналіз свідчить, що навантаження на суддів обох судових палат ВССУ у 2012 р. продовжує зростати, але цей показник жодним чином не перешкоджає ВССУ виконувати передбачені законом повноваження.

О. С. Ткачук

*кандидат юридичних наук, доцент, суддя,
вчений секретар Науково-консультативної ради
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ*

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВАЗАСТОСУВАННЯ

З часів Давнього Риму перевірка (перегляд) судових рішень судами вищої інстанції вважалась гарантією правильного розгляду та вирішення справи. До цього часу необхідність існування перегляду судових рішень ні в науці цивільного процесуального права, ні в судовій практиці сумніву не піддавалась.

Також слід зазначити, що перевірка ухвалених судових рішень судами вищої інстанції є гарантією права на судовий захист.

Але гарантії судового захисту будуть ефективними лише за умови законодавчого забезпечення можливості перегляду справи судом вищого рівня, існування зрозумілої й чіткої процедури (механізму) виправлення судових помилок.

Згідно з прецедентною практикою Європейського суду з прав людини та ряду міжнародно-правових документів, перш за все Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, як правило, функції верховних (вищих) судів держав полягають у забезпеченні однакового застосування матеріального та процесуального права, а також у забезпеченні єдності судової практики шляхом перегляду судових рішень судів нижчого рівня (як правило, шляхом касаційного провадження).

Разом із тим, щоб захистити осіб, які беруть участь у справі, та інших заінтересованих осіб від можливих судових помилок і одночасно забезпечи-

ти кожному конституційну гарантію захисту своїх прав, свобод чи інтересів за справедливою судовою процедурою у ЦПК передбачено систему перегляду судових рішень, зокрема Верховним Судом України, який не є судом касаційної інстанції (глава 3 розділу V ЦПК).

Ефективність перегляду судових рішень багато в чому залежить від інстанційної побудови судової системи, а її значення полягає у забезпеченні можливості послідовного переходу справи від суду нижчої інстанції до суду вищого рівня. Ухвалений у липні 2010 р. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» суттєво змінив інстанційну побудову судової системи.

Предметом цього дослідження є проблемні питання застосування норм ЦПК, що ними регулюється перегляд судових рішень Верховним Судом України, які виникли у автора цієї публікації під час розгляду цивільних справ. Зупинимось на найбільш суттєвих із них і запропонуємо своє бачення шляхів їх вирішення.

Отже, згідно з главою 3 розділу V ЦПК питання допуску цивільної справи до провадження Верховного Суду України вирішує Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Після цього найвищий судовий орган держави розглядає справу в межах передбаченої процедури і повноважень (цивільної процесуальної форми).

На відміну від ст. 353 ЦПК у редакції, що була чинною до 01 вересня 2005 р. і в якій було передбачено практично аналогічну стадію перегляду судових рішень – провадження у зв'язку з винятковими обставинами, у чинній редакції ст. 354 ЦПК не мають права на звернення до Верховного Суду України щодо перегляду судових рішень після їх перегляду в касаційному порядку особи, які не брали участі у справі, коли суд вирішив питання про їх права і обов'язки. Таким правом наділені лише сторони та інші особи, які брали участь у справі. Зазначене має надзвичайно важливе правове значення, оскільки суттєво впливає на конституційне право особи на судовий захист.

На наш погляд, у такій правовій конструкції з урахуванням системного тлумачення норм процесуального права міститься суттєва неузгодженість. Так, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права і обов'язки, мають право на апеляційне (ст. 292 ЦПК) та касаційне оскарження (ст. 324 ЦПК). Разом із тим аналіз процесуальних повноважень та порядку розгляду справ в апеляційному чи касаційному провадженнях свідчить про те, що суд апеляційної чи касаційної інстанції не має права на цих стадіях процесу залучати таких осіб до участі у справі, хоча й переглядає судові рішення за їхніми скаргами. Правом на залучення особи до участі у справі наділений лише суд першої інстанції.

Отже, перелік осіб, які беруть участь у справі, визначений у ст. 26 ЦПК, є незмінним: якщо суд першої інстанції у визначеному законом процесуальному порядку не залучить особу до участі у справі, то така особа не може

вважатись особою, яка бере участь у справі, а тому, за загальним правилом, не має права на звернення до Верховного Суду України із заявою про перегляд судового рішення.

Така правова регламентація права на судовий захист у зв'язку із заборонаю цим особам звертатися до Верховного Суду України є, на нашу думку, порушенням статей 55, 124 Конституції України. Навіть якщо суд касаційної інстанції, розглянувши касаційну скаргу такої особи, допустив неоднакове застосування одних і тих самих норм матеріального права, ця особа згідно з вимогами ЦПК позбавлена права на перегляд судового рішення Верховним Судом України. На нашу думку, законодавцю слід повернутись до конструкції правової норми, яка існувала раніше.

Разом із тим існуюча практика суду касаційної інстанції свідчить про те, що у разі, якщо касаційна скарга особи, яка не була залучена до участі у справі, була предметом розгляду суду касаційної інстанції, то заява такої особи про перегляд судового рішення Верховним Судом України перевіряється по суті за так званим правилом фактичної процесуальної діяльності, оскільки особа і фактично, і формально залучена у процес шляхом прийняття та розгляду по суті її касаційної скарги. Правовою проблемою залишається ситуація, коли така особа не була залучена до участі у справі, а суд касаційної інстанції розглянув справу за скаргою іншої особи, і незалучена до участі у справі особа вважає, що судовими рішеннями (зокрема суду касаційної інстанції) вирішено питання про її права та обов'язки і при цьому допущено неоднакове застосування судом касаційної інстанції однієї і тієї самої норми матеріального права.

Стаття 355 ЦПК передбачає лише дві підстави для подання заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України (так званий виключний перелік).

Перша підстава – це неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах. З урахуванням імперативно-диспозитивного методу регулювання цивільного процесу така детально виписана конструкція норми, що містить кілька умов, виявилась доволі складною як для Вищого спеціалізованого суду при вирішенні питання про допуск заяви, так і для Верховного Суду при розгляді заяви в разі її допуску. Для дискурсу зазначимо, що раніше в ст. 354 ЦПК містилось доволі зрозуміле положення: неоднакове застосування одного і того самого положення закону.

Отже, для допуску справи до провадження Верховного Суду України необхідною є сукупність таких умов: 1) неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права (при розгляді двох і більше справ); 2) правовідносини мають бути подібними; 3) мають бути ухвалені різні за змістом судові рішення. У зв'язку з дово-

лі складною гіпотезою правової норми на практиці виникають питання про те, чи включає в себе неоднакове застосування норми права також і незастосування норми права, яка підлягала застосуванню у спірних правовідносинах (як наслідок, чи будуть в такому разі правовідносини подібними, що є необхідною умовою перегляду), оскільки ці питання виявилися дискусійними і при розгляді справ Верховним Судом.

Термін «подібність правовідносин» також має важливе юридичне значення, оскільки, як відомо, на відносини впливає дія норми права, яка застосована судом (чи не застосована судом, але мала бути застосована). При цьому в доктрині теорії держави і права існує поділ правовідносин на галузеві: скільки галузей вітчизняного права, стільки й видів правовідносин, а також на абсолютні, відносні, загальні та конкретні тощо. Проте немає такого юридичного терміна, як «подібні правовідносини». У зв'язку із цим виникає питання дотримання юридичної техніки при творенні закону, яка визначає основні способи й прийоми формування змісту нормативних актів. Також виникають певні питання щодо терміна «різні за змістом судові рішення», зокрема, чи означає це відсилання до норм процесуального права, які регулюють зміст судового рішення суду касаційної інстанції (статті 345, 346 ЦПК), чи по суті цей термін означає лише відмінність у матеріально-правових результатах судового розгляду, що, напевно, є правильним, і саме це законодавець мав на увазі.

Друга підстава для подання заяви про перегляд судових рішень до Верховного Суду України – це встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом. Зазначена підстава для перегляду судових рішень, як правило, не викликає жодних зауважень, оскільки є наслідком реалізації ч. 1 ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, згідно з якою держави – учасниці цієї Конвенції зобов'язуються виконувати остаточні рішення Європейського суду з прав людини у будь-яких справах, в яких держава є стороною.

Доволі позивним є встановлення у п. 4 ч. 2 ст. 357 ЦПК вимоги про необхідність обґрунтування заяви про перегляд судових рішень із такої підстави, оскільки відповідно до раніше чинної норми закону такої вимоги до змісту скарги не було. У зв'язку із цим Верховний Суд України вимушений був допускати скаргу, а потім відмовляти в її задоволенні, оскільки скарга мотивована порушенням судами України ч. 1 ст. 6 Конвенції щодо недотримання вимог «розумного строку», проте при цьому нерідко рішенням Європейського суду з прав людини судові рішення не визнавалися такими, що порушують міжнародні зобов'язання України і що потребують відновлення попереднього юридичного стану заявника.

На наш погляд, відмова в допуску заяви із цих підстав є обґрунтованою. Адже, з урахуванням повноважень Верховного Суду України, при скасуван-

ні судового рішення суду касаційної інстанції справа може бути направлена лише на новий розгляд до суду касаційної інстанції, що є недоцільним, тому що розумні строки розгляду справи знову буде порушено, оскільки вони обчислюються з дня подання заяви до ухвалення кінцевого рішення, яке має бути виконаним, а порушень норм матеріального права у такому випадку не встановлено.

Разом із тим слід зазначити, що стосовно другої підстави перегляду судових рішень Верховним Судом України теж існує проблема – розмежування галузей матеріального та процесуального права при зверненні до Верховного Суду України. Так, відповідно до ч. 4 ст. 360 ЦПК, якщо за результатами розгляду питання про допуск справи до провадження із підстави встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, буде встановлено, що порушення Україною міжнародних зобов'язань є наслідком недотримання норм процесуального права, розгляд такої справи здійснює не Верховний Суд України, а Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Відповідно, якщо зазначене вище порушення є наслідком недотримання норм матеріального права, справа розглядається Верховним Судом України. Проте невирішеним залишається питання про те, який судовий орган є повноважним переглядати судові рішення з цієї підстави, якщо міжнародною судовою установою встановлено порушення норм і матеріального, і процесуального права (наприклад, нерідко Європейський суд з прав людини ухвалює рішення, в якому зазначає про порушення Україною ст. 6 Конвенції (процесуальні порушення права на справедливий судовий розгляд) і одночасно ст. 8 Конвенції (право на приватне і сімейне життя), або ст. 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів). З огляду на це законодавцю, мабуть, доцільно уніфікувати процедуру перегляду судових рішень із наведеної вище підстави.

Порядок (процедура) розгляду заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України, перевірку якої згідно з вимогами ЦПК здійснює Вищий спеціалізований суд, на нашу думку, на жаль, виписаний не зовсім чітко, що, як показує судова практика, призводить до різних правових наслідків.

Як відомо, правосуддя у цивільних справах здійснюється у визначеній законом процесуальній формі, яка полягає у поступовому, встановленому нормами цивільного процесуального права порядку розгляду цивільної справи. При цьому процесуальні дії також вчиняються в порядку і в суворій послідовності, встановленій законом. Дотримання цивільної процесуальної форми – неодмінна умова законності судових рішень.

Невизначеним у законі є положення про те, чи можна посилатись як на підставу неоднакового застосування судом касаційної інстанції норм матері-

ального права на судові рішення касаційного суду, якими справу направлено на новий судовий розгляд, оскільки ч. 3 ст. 354 ЦПК передбачає лише неможливість у такому разі скаржитися про перегляд цього судового рішення. Всі вищі спеціалізовані суди у своїх постановках пленуму щодо процедури допуску справи до провадження Верховного Суду України рекомендують судам не посилатись на такі судові рішення як на підставу неоднакового застосування норм матеріального права. Водночас деякі судові колегії Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ такі заяви задовольняють, і Верховний Суд України вже неодноразово висловлював свою позицію у цих справах. Так, у постанові Верховного Суду України від 16 травня 2012 р. (справа № 6-42цс12) зазначено, що якщо в ухвалі суду касаційної інстанції при скасуванні судових рішень з направленням справи на новий розгляд викладена правова позиція про те, яким саме чином має бути застосована норма матеріального права або про те, яка норма права регулює спірні правовідносини тощо, то підстав не приймати її до уваги немає. І навпаки, у постанові Верховного Суду України від 31 жовтня 2012 р. (справа № 6-66цс12) зазначено, що в ухвалі суду касаційної інстанції, якою справу направлено на новий розгляд, не міститься правової позиції щодо спірних правовідносин, а вказується лише на порушення норм процесуального права.

На жаль, не всі можливі ситуації для повернення заяви заявнику передбачено у ч. 4 ст. 359 ЦПК. Зокрема, не передбачено повернення заяви у разі оскарження процесуальної ухвали, яка взагалі не підлягає допуску до провадження Верховного Суду України, наприклад, ухвали про залишення касаційної скарги без руху або про її повернення тощо. У такому разі суд касаційної інстанції вимушений вчиняти всі процесуальні дії для перевірки відповідності заяви вимогам закону, заявник має сплатити судовий збір, знаючи при цьому що у допуску заяви до провадження буде відмовлено.

У ч. 3 ст. 354 ЦПК визначено, що не може бути подана заява про перегляд ухвал суду касаційної інстанції, які не перешкоджають провадженню у справі. Отже, якщо суд касаційної інстанції скасував ухвалені у справі судові рішення з направленням справи на новий розгляд, така ухвала не перешкоджає провадженню у справі, і лише при ухваленні остаточного судового рішення касаційним судом таке рішення може бути предметом допуску до провадження Верховного Суду України. Проте у ч. 4 ст. 359 ЦПК зазначена правова ситуація теж не передбачена як підстава для повернення заяви заявникові.

Доволі складними у правозастосуванні є п. 4 ч. 4 та ч. 5 ст. 359 ЦПК, якими передбачено, що ухвала про відмову в допуску справи до провадження Верховного Суду України, прийнята з аналогічних підстав, є підставою для повернення заяви заявнику. Проте підстави для подання заяви про перегляд судових рішень передбачені в ст. 355 ЦПК, і вони наведені вище. Разом

із тим нерідко заявники посилаються не на іншу підставу неоднакового застосування норм матеріального права, а лише на інше судове рішення касаційної інстанції, яке ними, як правило, «вихоплено» з мережі Інтернет. Повторні заяви такі заявники подають майже одразу після відмови у допуску. На нашу думку, тут мають місце інші мотиви для перегляду судових рішень, що не передбачено ст. 359 ЦПК, в якій йдеться про інші підстави, а не мотиви. Практика свідчить про те, що деякі заявники подають заяву про перегляд одного й того самого судового рішення суду касаційної інстанції по три-чотири рази, надаючи кожного разу інші судові рішення для порівняння, що значно впливає на дотримання принципу правової визначеності як одного з фундаментальних аспектів верховенства права.

Одним із найбільш проблемних і неоднозначних є питання про те, що повноваження Верховного Суду України при розгляді справ у разі допуску до провадження врегульовані відповідними нормами ЦПК, які мають імперативний характер. У зв'язку з відсутністю аналогії у цивільному процесі (існує лише матеріально-правова аналогія – ст. 8 ЦПК) виникають процесуальні ситуації, які впливають на справедливість судових процедур, і необхідність застосування фактичної процесуальної діяльності, що Верховним Судом України й застосовується. На жаль, у ЦПК не зазначено, що при розгляді справи Верховним Судом України діють загальні правила, встановлені для суду першої інстанції, за винятками і доповненнями, встановленими відповідною главою, як це зазначено, наприклад, щодо апеляційного провадження (ч. 1 ст. 304 ЦПК). Це стосується таких правових ситуацій: можливість залишення заяви без руху; повернення заяви до суду касаційної інстанції, наприклад, у разі невідповідності заяви за формою і змістом чи несплати судового збору; залишення заяви без розгляду; закриття провадження у справі у разі відмови від заяви, виправлення описки тощо.

Такі процесуальні дії Верховним Судом України вчиняються (повернення заяви – постанова у справі № 6-5цс11; залишення заяви без розгляду – постанова у справі № 6-152цс12; закриття провадження, усунення описки тощо). Разом із тим така фактична процесуальна діяльність суду, хоча вона є правильною і впливає із логіки праворозуміння, має бути законодавчо врегульована. Тому законодавцю слід внести відповідні зміни та доповнення до процесуальних кодексів.

Неоднозначними в судовій практиці є вирішення питання про перегляд рішення Верховним Судом України поза межами тих судових рішень, про які зазначив суд касаційної інстанції. Наприклад, в ухвалі про допуск справи до провадження Верховного Суду України зазначено, які судові рішення є прикладами неоднакового застосування норми матеріального права, а які не є такими. Адже визначення підстав для допуску справи до провадження є виключною компетенцією суду касаційної інстанції. Проте постає питання про те, чи має право Верховний Суд України при розгляді справи взяти до

уваги судові рішення, які відхилені судом касаційної інстанції. Постає й інше питання, щодо якого серед суддів Верховного Суду України немає єдності, зокрема про те, чи може заявник після постановлення судом касаційної інстанції ухвали про допуск справи до провадження надати вже безпосередньо Верховному Суду України зовсім інші (нові) судові рішення як приклад неоднакового застосування судом касаційної інстанції норми матеріального права. Наприклад, Верховний Суд України при розгляді справи № 6-59цс12 прийняв нові судові рішення безпосередньо від заявника та своєю постановою від 04 липня 2012 р. скасував ухвалу суду касаційної інстанції. Проте у справі постановлена окрема думка деяких суддів Верховного Суду України, які заперечували проти такого права Верховного Суду України.

Нерідко в судових рішеннях Верховного Суду України простежуються мотиви, які не впливають на правильне застосування норми матеріального права, а вказують на процесуальні підстави для скасування, наприклад, у разі недоведення позовних вимог. Так, у постанові від 24 жовтня 2012 р. (справа № 6-119цс12) підставою для скасування ухвали суду касаційної інстанції стало те, що суди не перевірили і не дослідили вину сторони у справі щодо виконання попереднього договору. Оскільки неоднакового застосування норми матеріального права не було, а виникли питання щодо доведення позовних вимог, що є питанням процесуального права, то, на нашу думку, слід було відмовити у задоволенні заяви (ст. 360-5 ЦПК). При цьому в іншій аналогічній справі (щодо доведення позовних вимог) Верховний Суд України постановою від 12 лютого 2012 р. відмовив у задоволенні заяви (справа № 6-102цс11). Також у постанові Верховного Суду України від 06 лютого 2013 р. (справа № 6-154цс12) у справі, що стосується поділу спільного майна подружжя, зазначено, що недотримання порядку визначення вартості майна не може бути підставою для задоволення заяви, оскільки визначення його вартості судами здійснено на підставі ст. 146 ЦПК з посиланням на перешкоди відповідачів у проведенні експертизи, а така підстава для перегляду судових рішень Верховним Судом України, як неоднакове застосування судом касаційної інстанції норм процесуального права ЦПК не передбачена. Тут потрібно згадати і про те, що постанови Верховного Суду України мають обов'язковий характер і для самого Верховного Суду також.

Вище вже зазначалось, що сфера застосування норм процесуального права на сьогодні не належить до повноважень Верховного Суду України щодо забезпечення однакового застосування законодавства судами касаційної інстанції. Натомість найбільше питань до України від Європейського суду з прав людини стосується забезпечення справедливого судочинства відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, тобто дотримання саме процесуальних норм. Як правило, це стосу-

ється питання розмежування юрисдикцій між спеціалізованими судами і в контексті ст. 55 Конституції України, статей 15, 16 ЦК стосується права особи на захист свого цивільного права (матеріального права).

Так, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ допустив до провадження Верховного Суду України заяву К. на ухвалу суду касаційної інстанції від 22 липня 2011 р., якою залишено без змін судові рішення судів нижчих інстанцій про закриття провадження у справі за позовом К. до ПП «Альстар» про стягнення суми з тієї підстави, що справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (п. 1 ч. 1 ст. 205 ЦПК). Підставою допуску до провадження було те, що ухвалою Вищого господарського суду України від 08 вересня 2011 р. господарські суди зробили протилежний висновок про те, що позов К. не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства. Верховний Суд України у своїй постанові від 30 травня 2012 р. (справа № 6-45цс12) зазначену вище ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ скасував з посиланням на те, що кожна особа має право на захист свого цивільного права.

Проте Верховний Суд України не завжди дотримується цієї правової позиції. Так, своєю постановою від 17 жовтня 2012 р. у справі № 6-84цс12 відмовив ТОВ «Канком» у задоволенні заяви про перегляд ухвали суду касаційної інстанції від 28 березня 2012 р., якою залишено без змін ухвалу суду апеляційної інстанції про закриття провадження у справі за скаргою заявника на дії державного виконавця про скасування його постанови про стягнення з нього виконавчого збору з посиланням на те, що справа підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства. Незважаючи на положення статей 7, 8, 82 Закону України «Про виконавче провадження» та те, що виник спір між цивільними і адміністративними судами щодо юрисдикції таких спорів, Верховний Суд України зазначив, що наведена вище норма закону має процесуальний характер, оскільки передбачає визначені законодавством процедури оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб державної виконавчої служби. При цьому жодного посилання чи врахування положень ст. 55 Конституції України чи інших норм закону, які передбачають право на судовий захист свого права, у постанові немає.

Разом із тим наведені вище та інші проблемні питання правозастосування нової процедури перегляду судових рішень Верховним Судом України, які взагалі не коментуються науковцями, негативно впливають на розумність та справедливість судових процедур, у зв'язку із чим потребують негайного вирішення законодавцем, по-перше, з метою забезпечення гарантованого їй справедливого судового захисту, а по-друге, — усунення причин для звернення до Європейського суду з прав людини.

Ткачук О. С. Перегляд судових рішень Верховним Судом України: проблемні питання правозастосування

Анотація. У статті висвітлюються теоретичні та практичні аспекти застосування Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ процедури допуску цивільної справи до перегляду Верховним Судом України з підстав неоднакового застосування касаційними судами норм матеріального права. Автор досліджує чинне законодавство, судові рішення та пропонує шляхи вдосконалення судочинства у цьому напрямі.

Ключові слова: перегляд судових рішень, допуск цивільної справи до провадження, судові рішення у подібних правовідносинах.

Ткачук О. С. Пересмотр судебных решений Верховным Судом Украины: проблемные вопросы правоприменения

Аннотация. В статье освещаются теоретические и практические аспекты применения Высшим специализированным судом Украины по рассмотрению гражданских и уголовных дел процедуры допуска гражданского дела к пересмотру Верховным Судом Украины на основании неодинакового применения кассационными судами норм материального права. Автор исследует действующее законодательство, судебные решения и предлагает пути совершенствования судопроизводства в этом направлении.

Ключевые слова: пересмотр судебных решений, допуск гражданского дела к производству, судебные решения в подобных правоотношениях.

Tkachuk O. Judgements Review by Supreme Court of Ukraine: Problem Issues of Law Application

Summary. The article deals with theoretical and practical aspects of application by the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases of procedure of a civil case admission to the review by the Supreme Court of Ukraine on the basis of unequal application of substantial law norms by cassation courts. The author investigates current legislation, judgements and suggests ways to improve judiciary in this direction.

Key words: judgements review, civil case admission to proceedings, judgements in similar legal relations.

Р. Ш. Бабанли

*кандидат юридичних наук,
науковий консультант
Вищого спеціалізованого
суду України з розгляду цивільних
і кримінальних справ*

О. М. Оніщук

*приватний нотаріус Київського
міського нотаріального округу*

СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНУ, ЯКИЙ ПОЛЯГАЄ У ЗЛОВЖИВАННІ НОТАРІУСОМ СВОЇМИ ПОВНОВАЖЕННЯМИ (СТ. 365-2 КК)

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07 квітня 2011 р. № 3207-VI внесено зміни до КК, зокрема, доповнено ст. 365-2 «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги». Внаслідок внесення зазначених змін Закон України про кримінальну відповідальність вперше визначив у диспозиції злочину, віднесеного до службового, нотаріуса як суб'єкта злочину.

Так, згідно з ч. 1 ст. 365-2 КК кримінально караним є зловживання своїми повноваженнями аудитором, *нотаріусом*, оцінювачем, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), з метою отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб (курсив авторів).

Згідно з ч. 2 ст. 18 КК спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідаль-

ність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа. Виходячи із цієї легальної дефініції, можна констатувати, що нотаріус є спеціальним суб'єктом злочину.

У зв'язку з тим, що встановлення відповідальності нотаріуса із прямою вказівкою на цього суб'єкта злочину у диспозиції статті КК є новелою вітчизняного законодавства, відповідні зміни потребують детального аналізу в контексті визначення особливостей об'єктивних та суб'єктивних ознак злочинів, які встановлюють кримінальну відповідальність за діяння, вчинені нотаріусом як спеціальним суб'єктом злочину. В межах пропонованої статті увагу буде приділено саме суб'єктивним ознакам, які характеризують кримінально каране зловживання нотаріусом своїми повноваженнями.

В контексті аналізу нотаріуса як спеціального суб'єкта злочину варто звернути увагу на те, що питання кримінальної відповідальності нотаріуса за зловживання своїми повноваженнями до доповнення КК ст. 365-2 було дискусійним в науці кримінального права. Підходи до вирішення цього питання були діаметрально протилежними.

Так, згідно з одним із таких підходів, діяльність нотаріуса (як державного, так і приватного) пов'язана з реалізацією повноважень на вчинення юридично значущих дій, здатних породжувати, змінювати або припиняти правовідносини, з видачею документів, які надають права або звільняють від обов'язків. Відтак, О. О. Дудоров констатував, що врешті-решт діяльність нотаріуса має організаційно-розпорядчий характер, а тому він є службовою особою в кримінально-правовому значенні цього поняття [1, с. 662].

З другого боку, позиція щодо помилковості віднесення нотаріуса до службових осіб та, відповідно, притягнення нотаріуса до кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем обґрунтовувалась тим, що «нотаріальна діяльність, тобто діяльність із посвідчення прав та фактів, що мають юридичне значення, з виконання нотаріальних дій з метою надання їм юридичної вірогідності не підпадає під поняття здійснення функцій представника влади та під поняття здійснення на підприємстві, в установі чи організації організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій постійно, тимчасово чи за разовим спеціальним повноваженням» [2]. На підставі такої аргументації, а саме невідповідності нотаріуса ознакам, за допомогою яких у КК було визначено службову особу, обґрунтовувався висновок про те, що приватний нотаріус за своїм правовим статусом не відповідає вимогам, що в розумінні ст. 364 КК вичерпно передбачені для службової особи як спеціального суб'єкта [2].

Таким чином, особливий правовий статус нотаріуса не дозволяв беззастережно відносити його до службових осіб, що унеможливило висновок щодо правомірності притягнення його до відповідальності за зловживання владою або службовим становищем. Однак у зв'язку з тим, що нотарі-

ус наділяється суттєвими у правовому розумінні повноваженнями щодо посвідчення прав та фактів, що мають юридичне значення, з виконання нотаріальних дій з метою надання їм юридичної вірогідності обумовлювало те, що реагування на зловживання такими повноваженнями повинно виявлятися не лише у дисциплінарній, але й у кримінальній відповідальності для такого роду уповноважених суб'єктів.

У результаті безпосередня вказівка на нотаріуса як на спеціального суб'єкта злочину, відповідальність за який встановлена у ст. 365-2 КК, припиняє наукові дискусії щодо визнання нотаріуса службовою особою та спрямовує їх (дискусії) у площину наукового аналізу об'єктивних та суб'єктивних ознак цього складу злочину, у тому числі нотаріуса як спеціального суб'єкта злочину.

Варто звернути увагу на те, що законодавцем у ст. 365-2 КК використано узагальнене поняття «нотаріус». Відповідно до ст. 1 Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон), вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси).

Відповідно до ст. 3 Закону нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

При цьому варто враховувати, що згідно з Законом момент фактичного початку нотаріусом нотаріальної діяльності щодо вчинення нотаріальних дій, тобто реалізації його повноважень, пов'язується не лише з одержанням свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю, але і з призначенням на посаду державного нотаріуса і завідуючого державною нотаріальною конторою, яке здійснюється Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі (це стосується будь-якого державного нотаріуса), та з реєстрацією приватної нотаріальної діяльності, яка провадиться Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі і виданням на підставі реєстрації реєстраційного посвідчення приватному нотаріусу (це стосується будь-якого приватного нотаріуса).

Таким чином, хоча й у Законі поняття «нотаріус» не пов'язується із призначенням його на посаду або одержанням реєстраційного посвідчення, без цього факту нотаріус фактично не може реалізовувати свої повноваження, а отже, і не може ними зловживати.

Закон містить винятки із правила про те, що вчинення нотаріальних дій покладається на нотаріусів, а саме: 1) у населених пунктах, де немає нотаріусів, нотаріальні дії, передбачені ст. 37 Закону, вчиняються уповноваженими на це посадовими особами органів місцевого самоврядування; 2) вчинення нотаріальних дій за кордоном покладається на консульські установи України, а у випадках, передбачених чинним законодавством, — на дипломатичні представництва України (види нотаріальних дій, які вчиняються консульськими установами, визначені у ст. 38 Закону).

Однак варто зауважити, що такі особи (посадові особи органів місцевого самоврядування та працівники консульських установ, дипломатичних представництв) не можуть бути охоплені поняттям «нотаріус», а тому вони не можуть бути визнані суб'єктом злочину, відповідальність за який встановлена у ст. 365-2 КК, оскільки у цій статті суб'єктом злочину визнано нотаріуса, а не особу, уповноважену вчиняти нотаріальні дії. До такого висновку зобов'язує і ч. 4 ст. 3 КК, яка встановлює, що застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено. Така недопустима аналогія матиме місце, якщо посадову особу органу місцевого самоврядування чи працівника консульської установи, дипломатичного представництва за аналогією із нотаріусом буде притягнуто до відповідальності за ст. 365-2 КК.

Таким чином, поняття «нотаріус» не підлягає розширеному тлумаченню, оскільки чітке його визначення, яке міститься у ст. 3 Закону, не передбачає (крім нотаріусів) інших осіб, які згідно з Законом уповноважені вчиняти нотаріальні дії.

Крім того, варто звернути увагу на те, що Закон містить таке поняття, як «заповіти (крім секретних) і довіреності, прирівнювані до нотаріально посвідчених». Так, Закон допускає, що заповіти або довіреності, за певних умов посвідчені іншими, аніж нотаріус (чи посадова особа органу місцевого самоврядування, працівник консульської установи, дипломатичного представництва), особами, прирівнюються до нотаріальних. Суб'єктами, які можуть посвідчити такі заповіти або довіреності, згідно зі ст. 40 Закону є: головні лікарі, їх заступники з медичної частини або чергові лікарі цих лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я, а також начальники госпіталів, директори або головні лікарі будинків для осіб похилого віку та інвалідів; капітани суден під час плавання на морських, річкових суднах, що ходять під прапором України; начальники пошукових або інших експедицій; командири (начальники) частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів; начальники установ виконання покарань; начальники слідчих ізоляторів.

Ці особи, які уповноважені посвідчувати заповіти і довіреності, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, також не охоплюються поняттям «нотаріус» як спеціальний суб'єкт злочину, передбаченого ст. 365-2 КК.

Таким чином, суб'єкт злочину, який полягає у зловживанні нотаріусом своїми повноваженнями, — спеціальний. При вирішенні питання щодо визначення цього суб'єкта слід керуватися поняттям «нотаріус», яке міститься у ст. 3 Закону та не підлягає розширеному тлумаченню, зокрема віднесенню до цього поняття інших осіб, уповноважених вчиняти нотаріальні дії чи посвідчувати заповіти або довіреності, які прирівнюються до нотаріальних. Дії таких осіб за наявності інших ознак можуть бути кваліфіковані за ст. 364 КК як зловживання владою або службовим становищем.

До суб'єктивних ознак складу злочину, крім суб'єкта, відноситься і суб'єктивна сторона складу злочину. В науці кримінального права прийнято визначати суб'єктивну сторону як внутрішню сторону злочину, оскільки вона включає ті психічні процеси, що характеризують свідомість і волю особи в момент вчинення злочину. Ознаками суб'єктивної сторони як елемента складу злочину є вина, мотив і мета злочину. Залежно від їхньої ролі в характеристиці загального поняття складу злочину ці ознаки поділяються на обов'язкові і факультативні. Обов'язковими є ті ознаки, які притаманні будь-якому складу злочину, без яких взагалі немає складу злочину. Факультативними визнаються ті ознаки, що не є обов'язковими для всіх складів злочинів і в різних складах можуть відігравати різну роль [3, с. 94].

В аналізованому складі злочину, поряд із виною, обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є мета зловживання — отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. Цілком обґрунтовано О. В. Авраменко зазначає, що передбачення мотиву або мети як обов'язкових ознак складу злочину певного виду свідчить про підвищену суспільну небезпечність діяння, поєданого саме з таким мотивом або метою [4, с. 7].

В контексті аналізу вини як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони слід зазначити, що відповідно до ст. 23 КК виною є психічне ставлення особи до вчиненої дії чи бездіяльності, передбаченої КК, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності. Враховуючи те, що зловживання визначено законодавцем як умисний злочин, слід встановити, який із різновидів умислу (прямий чи непрямий) є характерним для такого злочину.

Вирішення цього питання передбачає як встановлення інтелектуального моменту діяння (усвідомлення суспільно небезпечного характеру діяння, передбачення суспільно небезпечних наслідків), так і його вольового моменту (бажання настання суспільно небезпечних наслідків).

У контексті інтелектуального моменту злочин, який полягає у зловживанні нотаріусом своїми повноваженнями, характеризується усвідомленням нотаріусом того, що своїми діями при використанні своїх повноважень він не дотримується (у широкому розумінні цього поняття) тих вимог, які встановлені законодавством (Законом, Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України) до тієї чи іншої нотаріальної дії та передбачає суспільно небезпечні наслідки таких дій.

Крім того, в науці кримінального права існує думка, згідно з якою при вчиненні злочину із матеріальним складом винний усвідомлює у загальних рисах наявність причинного зв'язку між діями, що вчиняються, і злочинним наслідком, що настане [5, с. 200]. Наприклад, нотаріус усвідомлює, що, посвідчуючи заповіт без встановлення особи заповідача, він зловживає своїми повноваженнями, оскільки належне їх виконання передбачає обов'язкове встановлення особи заповідача (ч. 1 глави 3 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України). Натомість слід зазначити, що зловживання не матиме місця у тому випадку, коли нотаріус встановив особу та вчинив нотаріальну дію на підставі підробленого документа, якщо цього факту він не усвідомлював.

Таким чином, під час зловживання нотаріус усвідомлює той факт, що його дії суперечать вимогам, які встановлені законодавством до вчинення тієї чи іншої нотаріальної дії. У цьому контексті слід зробити застереження, що не будь-яке порушення (недотримання) вимог закону може бути оцінено як зловживання. Так, неусвідомлене недотримання вимог законодавства, яке сталось внаслідок неухважності, не може бути розцінено як кримінально каране зловживання (наприклад, нотаріус не помітив, що строк документа, на підставі якого вчиняється нотаріальна дія, закінчився). У свою чергу зловживанням слід визнати такі дії, за яких нотаріус усвідомлює, що строк дії певного документа закінчився, однак з метою отримання неправомірної вигоди він все ж вчиняє нотаріальну дію на підставі такого документа.

Глумачний словник української мови містить таке визначення: зловживати — вживати, використовувати що-небудь на зло чи шкоду комусь [6, с. 598]. Варто акцентувати на тому, що зловживання передбачає використання наданих особі законодавством повноважень. Повноваження щодо вчинення нотаріальних дій визначені розділом II Закону. Аналіз цього розділу дозволяє констатувати, що тими повноваженнями, зловживання якими є кримінально караним згідно зі ст. 365-2 КК, є нотаріальні дії, види та порядок вчинення яких встановлені зазначеним законом і порядком. Крім того, нотаріус повинен усвідомлювати, що він вчиняє нотаріальні дії неправомірно, оскільки правомірне вчинення нотаріальних дій не є суспільно небезпечним.

Іншими словами, будь-яке зловживання пов'язане з усвідомленням нотаріусом того, що він, вчиняючи нотаріальну дію, допускає порушення вимог законодавства щодо їх вчинення. Однак кримінально караним є не будь-яке порушення вимог, а лише те, яке вчиняється з метою отримання неправомірної вигоди, оскільки така мета дозволяє відмежувати злочинне діяння від незлочинного.

Окрім інтелектуального, умисел характеризується і вольовим моментом, який відображає вольове ставлення нотаріуса (бажання чи небажання) до настання суспільно небезпечних наслідків.

Слід погодитись із Д. Г. Михайленком у тому, що в ст. 24 КК поняття умислу визначено з урахуванням ознак матеріального складу злочину [7, с. 129]. Такий висновок випливає із того, що як встановлення прямого, так і встановлення непрямого умислу здійснюється на підставі аналізу вольового ставлення особи до наслідків суспільно небезпечного діяння, яке нею вчиняється. При прямому умислі особа передбачає суспільно небезпечні наслідки і бажає їх настання, а при непрямому — передбачає суспільно небезпечні наслідки і хоча й не бажає, але свідомо припускає їх настання. Встановлення вольового моменту діяння дозволяє віднести його до діянь, які вчиняються із прямим або, навпаки, із непрямим умислом, оскільки інтелектуальний момент як прямого, так і непрямого умислу означає усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння та передбачення суспільно небезпечних наслідків.

Саме до злочинів із матеріальним складом відноситься і зловживання нотаріусом своїми повноваженнями, оскільки відповідальність за цей злочин настає лише у випадку, якщо таке зловживання завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб (відповідно до п. 3 примітки до ст. 364 КК істотною шкодою, якщо вона полягає у завданні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян).

Для того щоб встановити вольовий момент конкретного діяння, слід проаналізувати усі суб'єктивні ознаки, які його характеризують, аби визначити, що є для злочинця першочерговим, а що — другорядним.

Як зазначає А. І. Рарог, на відміну від небажання — активного вольового процесу, пов'язаного зі ставленням до суспільно небезпечних наслідків, свідоме допущення є активним переживанням, пов'язаним з позитивним вольовим ставленням до наслідків, при якому винний заздалегідь погоджується з настанням суспільно небезпечних наслідків, готовий прийняти їх як плату за досягнення кінцевої мети діяння. Зміст волі, акцентує вчений, який виявляється у свідомому допущенні, є доволі близьким за своїм психологічним змістом до бажання. Слід погодитись із тим, що визначене законодавцем небажання заподіяти шкідливі наслідки означає лише відсутність прямої зацікавленості у їх настанні, його не можна розуміти як небажання таких наслідків, прагнення їх уникнути (активне небажання) [8, с. 196].

Поняттям непрямого умислу охоплюється і байдуже ставлення до наслідків, при якому суб'єкт заподіює шкоду суспільним відносинам, не замислюючись над наслідками вчиненого діяння, хоча можливість їх заподіяння видається йому цілком реальною [5, с. 194].

Виходячи з викладеного вище, слід зазначити, що в контексті ст. 365-2 КК першочерговою ознакою суб'єктивної сторони, яка характеризує це діяння, на наш погляд, є мета — зловживання здійснюється з метою отримання

неправомірної вигоди. Однак така ознака суб'єктивної сторони є не єдиною, оскільки кримінально-правовій оцінці підлягає і вольове ставлення особи до наслідків, які настають в результаті такого зловживання, вчиненого з відповідною метою. На нашу думку, на практиці таке відношення може характеризуватись як бажанням настання суспільно небезпечних наслідків, так і небажанням, однак свідомим допущенням їх настання, або байдужим до них ставленням. Таким чином, зловживання нотаріусом своїми повноваженнями може бути вчинено як з прямим, так і з непрямим умислом. При цьому вольовий аспект непрямого умислу можна визначити як відсутність прямої зацікавленості у настанні наслідків, передбачених відповідною нормою КК, оскільки пряма зацікавленість у винній особі при вчиненні такого злочину спрямована безпосередньо на отримання неправомірної вигоди при повному усвідомленні суспільно небезпечного характеру свого діяння та свідомому допущенні того, що в результаті таких дій буде заподіяно істотну шкоду.

Таке розуміння вини аналізованого посягання відповідатиме доктрині кримінального права, оскільки, як правильно зазначав О. Я. Светлов, не може бути умислу стосовно дій (або бездіяльності) і необережності стосовно наслідків, оскільки поняття вини єдине, і один і той самий злочин не може бути одночасно і умисним, і необережним [9, с. 69].

Натомість суперечливим, на наш погляд, є твердження, що «концепція «подвійної» вини для характеристики суб'єктивної сторони зловживання владою або службовим становищем є цілком прийнятною, оскільки вона дозволяє більш детально конкретизувати напрямок умислу винної особи в кожному окремому випадку, серед різноманітних проявів цього злочину та спрощує процес доведення винності службових осіб в ході розслідування цього злочину» [7, с. 127]. Підхід щодо визнання умисного ставлення до діяння при одночасному необережному ставленні до його наслідків дійсно обґрунтовується у науці кримінального права, однак ми вважаємо, що він суперечить законодавчому визначенню вини, згідно з яким дія або бездіяльність виражаються у формі умислу або необережності.

Таким чином, аналіз умислу злочину, який полягає у зловживанні нотаріусом своїми повноваженнями, дозволяє дійти висновку про те, що нотаріус або бажає (прямий умисел), або хоча й не бажає, але свідомо припускає те, що внаслідок зловживання з метою отримання неправомірної вигоди буде заподіяно істотну шкоду, визначену у ст. 365-2 КК.

Що стосується мети як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони аналізованого складу злочину, слід зазначити таке.

Чинним законодавством України передбачено, що за вчинення нотаріальних дій нотаріуси стягують відповідну плату. Згідно зі ст. 31 Закону приватні нотаріуси за вчинення нотаріальних дій справляють плату, розмір якої визначається за домовленістю між нотаріусом та громадянином або юридичною особою. Водночас варто згадати, що Указом Президента України

«Про впорядкування справляння плати за вчинення нотаріальних дій» від 10 липня 1998 р. № 762/98 встановлено, що розмір плати, яка справляється за вчинення нотаріальних дій приватними нотаріусами, не може бути меншим від розміру ставок державного мита, яке справляється державними нотаріусами за аналогічні нотаріальні дії. Таким чином, законодавством визначено мінімальні розміри оплати нотаріальних послуг. Натомість максимальні розміри плати за нотаріальні послуги не встановлено жодним нормативно-правовим актом. У зв'язку з цим питання про кримінальну відповідальність за одержання нотаріусом неправомірної вигоди ускладнюється.

Таким чином, мету одержання правомірної вигоди слід відмежовувати від мети одержання неправомірної вигоди, яку без законних на те підстав прагне одержати нотаріус і для цього зловживає своїми повноваженнями. При вирішенні питання про неправомірну вигоду слід керуватись приміткою до ст. 364-1 КК, відповідно до якої під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти, інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

Отже, можна констатувати, що зловживання нотаріусом повноваженнями, яке вчиняється без мети отримання визначеної вище неправомірної вигоди, не містить усіх обов'язкових ознак складу злочину, наявність яких є підставою кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. *Дудоров О. О.* Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика : монографія. — К., 2003. — 924 с.
2. Висновки науково-правової експертизи щодо неправомірності визнання приватного нотаріуса спеціальним суб'єктом злочинів у сфері службової діяльності, проведеної у відповідності із Законом України «Про наукову і науково-технічну експертизу» на запит приватного нотаріуса Ровенського міського нотаріального округу Кострикіна В. І., затверджений Радою науково-правових експертиз при Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України 31 жовтня 2005 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.yurradnik.com.ua/docs/_clerk_norm_baza/visnovok_31.10.05+_1.doc
3. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К., 2005. — 480 с.
4. *Авраменко О. В.* Ознаки суб'єктивної сторони складу злочину, що обтяжують відповідальність за КК України // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення : тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародного симпозиуму, 21–22 вересня 2012 р. — Л., 2012 — С. 5–9.
5. *Вереша Р. В.* Проблеми вини в теорії кримінального права : навч. посіб. — К., 2005. — 464 с.
6. Словник української мови [В 11 т.]. Т. 3. — К., 1972. — 744 с.
7. *Михайленко Д. Г.* Підстави кримінальної відповідальності за хабарництво (давання та одержання хабара) : дис. ... канд. юрид. наук. — Одеса, 2009. — 272 с.

8. Уголовное право Российской Федерации : Общая часть : учебник / под ред. А. И. Рарога. — Изд-е 2-е, перераб. и доп. — М., 2004. — 480 с.

9. Светлов А. Я. Ответственность за должностные преступления. — К., 1978. — 303 с.

Бабанли Р. Ш., Оніщук О. М. Суб'єктивні ознаки злочину, який полягає у зловживанні нотаріусом своїми повноваженнями (ст. 365-2 КК)

Анотація. У статті досліджуються суб'єктивні ознаки злочину, що полягає у зловживанні нотаріусом своїми повноваженнями, в яких нотаріус визначений як спеціальний суб'єкт. Проведене дослідження дозволило встановити особливості інтелектуального та волевого моментів умислу цього злочину та дійти висновку, що він може бути вчинений як з прямим, так і з непрямым умислом. На підставі аналізу нотаріуса як спеціального суб'єкта цього злочину встановлено, що поняття «нотаріус», використане в КК, не підлягає розширеному тлумаченню, зокрема віднесенню до цього поняття інших осіб, уповноважених вчиняти нотаріальні дії чи посвідчувати заповіти або довіреності, які прирівнюються до нотаріальних.

Ключові слова: нотаріус, неправомірна вигода, спеціальний суб'єкт злочину, кримінальна відповідальність.

Бабанли Р. Ш., Оніщук О. Н. Субъективные признаки преступления, которое заключается в злоупотреблении нотариусом своими полномочиями (ст. 365-2 УК)

Аннотация. В статье исследуются субъективные признаки преступления, которое заключается в злоупотреблении нотариусом своими полномочиями, в которых нотариус определён как специальный субъект. Проведенное исследование позволило определить особенности интеллектуального и волевого моментов умысла этого преступления и сделать вывод, что оно может быть совершено как с прямым, так и с непрямым умыслом. На основании анализа нотариуса как специального субъекта этого преступления установлено, что понятие «нотариус», использованное в УК, не подлежит расширенному толкованию, в частности путём отнесения к этому понятию других лиц, уполномоченных совершать нотариальные действия или удостоверить завещания или доверенности, которые приравниваются к нотариальным.

Ключевые слова: нотариус, неправомерная выгода, специальный субъект преступления, уголовная ответственность.

Babanly R., Onishchuk O. Subjective Elements of Authority Abuse Committed by Notary Officer (art. 365-2 of Criminal Code of Ukraine)

Summary. The article investigates the subjective elements of the crime which consists of a notary officer's authority, where the notary officer is defined as a special subject. The research allowed to determine the features of the intellectual and volitional aspects of the intention of the crime and stated that it could be committed with a direct or an indirect intent. On the basis of the analysis of the notary officer as a special subject of this offense it was stated that the term «notary officer» which is used in the Criminal Code of Ukraine is not subject to broad interpretation, in particular by referring to this notion other persons authorized to perform notarial acts or certify wills or letters of authority, which are equated to notarial ones.

Key words: notary officer, undue advantage, special subject of a crime, criminal liability.

С. Р. Тагієв
кандидат юридичних наук,
голова Апеляційного суду
Чернігівської області

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ПРИ НЕГЛАСНОМУ ОБСТЕЖЕННІ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

Уявляється, що найбільш необхідна людина може у своєму будинку не підкорятися навіть всій королівській владі. Будинок може бути хитким, його дах може бути ненадійним, його може продувати вітер, всередину може увірватися буря, може забивати дощ, — але Король Англії не може туди увійти, усі його повноваження не дають йому права переступати поріг халупи, що розвалюється.

*Вільям Пітт, прем'єр-міністр Великобританії
(1783–1801)*

Конституційне право на недоторканність житла покликане забезпечувати свободу особи від незаконних вторгнень будь-яких суб'єктів до її житла, сфери особистого життя і гарантується особі незалежно від того, є вона громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства.

Розглядаючи клопотання слідчого або прокурора при проведенні такої негласної слідчої (розшукової) дії, як негласне обстеження житла чи іншого володіння особи, слідчий суддя повинен у край серйозно підходити до його розгляду, враховуючи особливості цієї слідчої дії, практику Європейського суду з прав людини, керуватися принципом верховенства права і методом жорсткої «фільтрації», але дотримуючись балансу між громадськими інтересами та правами і свободами людини. Враховуючи, що інститут негласних слідчих (розшукових) дій запроваджується вперше, а законодавцем не враховано всі обставини таємного вторгнення у приватне життя людини, важливе значення має судовий контроль з подальшою судовою правотворчістю, з відповідною судовою практикою, яка мала б креативне значення.

Метою статті є висвітлення проблемних питань судового контролю при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи згідно з нормами глави 21 КПК.

Дослідженню різних аспектів забезпечення права особи на недоторканність житла приділено значну увагу в науковій літературі, зокрема у роботах О. В. Биваліна О. В. Бикова, В. Ф. Бойко, В. Д. Бринцева, Л. Д. Воєводіна, Л. В. Головка, І. В. Гришина, Ю. М. Грошевого, В. Є. Коновалової, В. Т. Матяренка, А. Ю. Олійника, І. Л. Петрухіна, Ф. М. Рудинського, В. Н. Шелестюкова, В. Ю. Шепітька, В. І. Чорнобука та ін.

У Конституції України повною мірою закріплено особливий статус суду, що дозволяє говорити про його вагоме значення у сфері охорони прав та свобод людини і громадянина. Законодавчі ініціативи в царині прав людини, запровадження елементів змагальності, судового контролю та інших інститутів свідчать про прагнення законодавця побудувати нову модель кримінального процесу.

Житло, житлове середовище людини на всіх історико-культурних періодах розвитку людства відігравали роль психологічної «ніші», що дозволяє досягти максимального відособлення та індивідуалізації. Ця роль має особливе значення в сучасних умовах урбанізації та інтенсифікації людської життєдіяльності.

Дім — це місце, в якому реалізується гуманістичний принцип існування людини у світі, простір стає населеним світом, гуманізація світу (перетворення його на населений) відбувається через думку-рефлексію про світ і про себе в світі як в єдиному можливому місці і способі існування, через вибудовування будинку як тіла, результату акту мислення — образу світу [2, с. 206].

З розвитком людства з'являлися норми права, які забезпечували недоторканність житла. Так, у Київській Русі таке право було закріплено в текстах Руської правди [3, с. 202–205]. На думку В. М. Шелестюкова, «непряма згадка про таке право в Руській правді може свідчити про досить тривалу історію його законодавчої регламентації» [4, с. 18].

Починаючи з епохи буржуазних революцій (XVIII ст.), другим після права людини на особисту недоторканність проголошувалося право на недоторканність житла, і проблеми його забезпечення почали стрімко вирішуватися після судової реформи 1864 р.

На межі XIX–XX століть у Російській імперії, до складу якої входила і Україна, існувала теорія кримінального процесу, яка розглядалася як система гарантій прав особи, в тому числі й права на недоторканність житла. Вчені П. Люблінський та І. Михайловський, за визначенням М. Чельцова-Бебутова, розвинули зазначену теорію: її сутність полягала у визнанні за судом ролі охоронця прав та інтересів особи (навіть від зазіхань самої державної влади) [5, с. 16].

У 1907 р. було прийнято законопроект «Про недоторканність особи», статті 15, 16 та 17 якого стосувалися недоторканності житла [6]. Разом із ними норми Статуту кримінального судочинства 1864 р. та Уложення про покарання кримінальні та виправні визначили загальні гарантії недоторкан-

ності житла від «незаконних та невірних зазіхань» з боку адміністративної влади.

Заслуговують на увагу дослідження виняткових підстав проведення огляду, освідкування та обшуку у царській Росії. За загальним правилом, встановленим ст. 105 Статуту кримінального судочинства, зазначені процесуальні дії зобов'язані були проводити судді (судові слідчі прирівнювалися до них) особисто. Рішення судді про особисте проведення слідчих дій не вимагало складання відповідного процесуального документа, тому що за своїм змістом було юридичною підставою. Суспільство на той час ставилося до суду як до «фортеці громадянської свободи» [5].

Найбільш широке коло каральних дій, що порушують право на недоторканність житла («домовое право»), охоплювало Кримінальне Уложення 1903 р. В кінці ХХ ст. у всіх республіках СРСР норми кримінального законодавства певною мірою захищали недоторканність житла.

Міжнародно-правові акти у сфері прав людини проголошують серед основоположних прав право на житло та його недоторканність. Так, у ст. 12 Загальної декларації прав людини зазначається: «Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції» [7, с. 4]. Аналогічні права проголошені і в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ст. 17) [8, с. 124] та в Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 8) [9, с. 9].

Конституція України гарантує недоторканність житла (ст. 30). Згідно з положенням цієї статті забороняється проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. Насамперед зазначається, що можливий інший, встановлений законом порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину [10, с. 9].

КК (ст. 162) встановлено відповідальність за дії, пов'язані з незаконним проникненням в житло чи інше володіння особи, проведенням в них огляду чи обшуку, а так само з незаконним виселенням, чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян [11, с. 57].

Однією із загальних засад кримінального провадження є недоторканність житла чи іншого володіння особи (п. 6 ч. 1 ст. 7 КПК) [12, с. 7].

Згідно зі ст. 13 КПК не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених цим кодексом [12, с. 10]. Отже, все, що відбувається в житлі, не може бути розголошене без згоди зацікавлених осіб. Доступ до житла сторонніх осіб можливий лише за чітко вираженої згоди громадян, які проживають у ньому.

Законодавець вперше в КПК визначив житло як будь-яке приміщення, що знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом (ч. 2 ст. 233 КПК) [12, с. 124]. Але, на нашу думку, приміщення для тривалих побачень у місцях позбавлення волі підпадають під поняття «житло». Щодо визначення поняття «інше володіння особи», необхідно зазначити, що окремі громадяни сьогодні мають на праві приватної власності крамниці, ресторани, кафе, бари, їдальні, майстерні, заводи і фабрики та багато інших приміщень, які також є «іншим володінням особи». Цивільне законодавство дає особі безліч інших можливостей для реалізації права на володіння.

Щоб судова практика була сталою і визначеною, в КПК також вперше визначено поняття «інше володіння особи» (ч. 2 ст. 233 КПК), під яким розуміють транспортний засіб, земельну ділянку, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи [12, с. 125]. Водночас і конституційна норма, і наведені норми КПК дещо відрізняються від формули, передбаченої ч. 2 ст. 8 Європейської конвенції з прав людини. В ній не йдеться про інше володіння особи. Тобто Україна, передбачаючи недоторканність не тільки житла, а й іншого володіння особи, встановлює більш широкі права особи, ніж це передбачено Європейською конвенцією, і цим створює для своїх правоохоронних структур складніші умови діяльності, ніж у країнах Європи.

Належний судовий контроль, об'єктивне й незалежне досудове слідство, на наше переконання, неможливі без наявності слідчого судді як об'єктивного і незалежного дослідника обставин вчиненого злочину. Поява у вітчизняному кримінальному процесі інституту слідчого судді — це правильний шлях до вирішення низки проблем на стадії досудового розслідування. З його запровадженням відпаде частина невластивих як слідчому, так і прокуророві функцій, а чіткий розподіл останніх на стадії досудового розслідування служитиме гарантією реалізації принципу змагальності.

Що стосується негласного обстеження житла чи іншого володіння особи, то слід врахувати, що така негласна слідча дія проводиться у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів (ст. 267 КПК).

Негласні слідчі дії — «це не судовий розгляд і навіть не підготовчі дії до судового засідання. У цих правовідносинах ще немає сторін, що характерно для кримінального процесу. У процедурі, в якій вноситься подання про судовий дозвіл, особа, яка перевіряється, не учасник процесу і знати про нього не повинна. Відкритості, гласності і змагальності сторін в цьому процесі бути не може» [13].

За загальними положеннями про негласні слідчі (розшукові) дії така процедура проводиться за ухвалою слідчого судді. В іншому випадку ця негласна слідча (розшукова) дія можна провести відповідно до ст. 250 КПК у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201, 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини КК до постановлення ухвали судді [12, с. 116–117].

У випадках коли державні органи мають право проводити обшуки без відповідної постанови судової влади, внутрішнє законодавство має передбачати «дуже жорсткі обмеження таких повноважень, щоб не допустити випадків порушення положень, що містяться у ст. 8 Європейської конвенції з прав людини» [14].

Таким чином, судовий контроль визнається найважливішим атрибутом при проведенні зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії. Відповідно до ч. 1 ст. 250 КПК прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді, який або виносить ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, або відмовляє в наданні такого дозволу з наступними наслідками. Слід було б у цій статті конкретно зазначити строки звернення прокурора до суду, які, на нашу думку, не повинні перевищувати 18 годин.

Виконання будь-яких дій з проведення негласної слідчої (розшукової) дії має бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на його проведення. Отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація має бути знищена в порядку, передбаченому ст. 255 цього Кодексу.

Враховуючи, що ч. 1 ст. 253 КПК передбачає письмове повідомлення підозрюваного та його захисника про обмеження конституційних прав, то, на наше переконання, доцільно повідомляти про дату знищення отриманої інформації. Такий підхід повністю відповідав би практиці Європейського суду з прав людини і духу Конвенції.

Згідно з ч. 1 ст. 267 КПК обстеження житла чи іншого володіння особи може бути проведено слідчим на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором (ч. 3 ст. 246 КПК), з метою:

- 1) виявлення і фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування;
- 2) виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів;
- 3) виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- 4) виявлення осіб, які розшукуються;
- 5) встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи.

Аналіз зазначених цілей дозволяє дійти висновку, що при проведенні такої негласної слідчої (розшукової) дії самі носії сліду, речі, документи вилученню не підлягають.

Також слід мати на увазі, що слідчий, прокурор при внесенні клопотання про дозвіл на проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії повинен керуватись загальними положеннями про негласні (розшукові) дії, передбаченими § 1 глави 21 КПК.

Слідчим суддею в цьому випадку відповідно до ст. 247 КПК є голова апеляційного суду або за його визначенням інший суддя апеляційного суду АРК, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування. Згідно з ч. 2 ст. 20 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» голова апеляційного суду, його заступники призначаються на посади строком на п'ять років із числа суддів цього суду та звільняються з посад Вищою радою юстиції за поданням відповідної ради суддів.

Призначення судді на адміністративну посаду без додержання вимог цього Закону не допускається (ч. 4 ст. 20 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Звідси випливає, що судді, які виконують обов'язки голови апеляційного суду, не мають права виконувати функції слідчого судді, передбачені КПК, а також призначати їх своїми наказами.

Закон зобов'язує слідчого суддю розглянути клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії протягом шести годин з моменту його отримання. Основний критерій, якому повинна відповідати умова невідкладності, — це заснована на доказах переконаність слідчого у тому, що при непроведенні негласного проникнення в житло докази, які мають бути отримані, буде знищено, зіпсовано, вони змінять свої властивості або зникнуть.

При розгляді клопотання слідчий суддя повинен акцентувати на таких моментах:

- законність ініціювання та процесуальна необхідність проведення негласної слідчої (розшукової) дії;
- гарантії невтручання у приватне життя інших осіб, які мешкають з особою, стосовно якої буде проводитись негласні слідчі (розшукові) дії;
- збалансованість обсягу проведення негласної слідчої (розшукової) дії з урахуванням вчиненого і можливість отримання та використання інших доказів;
- упевненість у тому, що інформацію буде отримано стосовно конкретної особи.

Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що:

— вчинено злочин відповідної тяжкості (п. 1 ч. 3 ст. 248 КПК). Слід розуміти, що правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (частини статті) КК відповідає тяжкому або особливо тяжкому злочину;

— під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин (п. 2 ч. 3 ст. 248 КПК).

Зокрема, має бути зазначено цілі, що переслідуються (ч. 1 ст. 267 КПК). Проведення інших заходів, не передбачених ч. 1 ст. 267 КПК, заборонено. Одночасно можуть переслідуватись одна або декілька цілей, згаданих у ч. 3 ст. 246 КПК.

Слідчий суддя повинен бути досвідченим фахівцем у галузі криміналістики та оперативної техніки для того, щоб повністю розуміти суть криміналістичних методів, роботи оперативно-криміналістичної техніки та методики їх застосування.

Здійснюючи судовий контроль, слідчий суддя повинен переконатися в тому, що у відомостях про житло чи інше володіння особи відображено дані про власника (власників), орендарів тощо, надано копії документа, що встановлює право, зазначено точну юридичну адресу і місце розташування володіння, а в деяких випадках — точні географічні координати (з використанням GPRS). Не слід забувати, що, вивчаючи відомості про особу (п. 4 ч. 2, п. 3 ч. 4 ст. 248 КПК), необхідно враховувати і статус тих, хто наділений імунітетом (дипломати, народні депутати, судді тощо), при цьому керуватися спеціальними законами, які гарантують недоторканність їх житла та володіння.

Поняття речових доказів та документів наведено у статтях 98, 99 КПК. Зокрема, проникаючи у володіння особи з метою виявлення, фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, виготовлення копій чи зразків речей та документів та їх вилучення для дослідження (пункти 1–3 ч. 1 ст. 267 КПК), слідчий суддя повинен мати повне уявлення про ці об'єкти, вичерпну інформацію про те, якими криміналістичними методами виявлятимуться, фіксуватимуться і вилучатимуться сліди скоєних злочинів, а також копії речей та документів.

Виконання такої негласної слідчої (розшукової) дії без обґрунтування можливості отримання під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії конкретних доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили, недопустимо. Інакше це нагадуватиме «риболовлю», де, можливо, «виловлять» докази або відомості, що цікавлять.

На нашу думку, законодавцеві доцільно пункти 1–3 ч. 1 ст. 267 КПК об'єднати в один пункт, оскільки всі переслідувані цілі, які стосуються виявлення, фіксації, виготовлення копій слідів, речей, документів та вилучення

цих копій та зразків, зосереджені довкола речових доказів — пересвідчення у їх наявності та виконання зазначених вище процесуальних дій. Вилучення оригіналів документів, будь-яких предметів зі слідами тощо ця негласна слідча (розшукова) дія не передбачає.

Однією з цілей проникнення та обстеження житла чи іншого володіння особи є виявлення осіб, які розшуковуються в кримінальному провадженні. Відповідно до ст. 276 КПК повідомлення про підозру тягне за собою визнання особи підозрюваною. Одночасно слідчий, прокурор зобов'язані виконати в повному обсязі вимоги статей 277, 278 КПК.

Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук (ч. 1 ст. 281 КПК). Про оголошення розшуку виноситься окрема постанова, інформація про що в обов'язковому порядку вноситься до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі — ЄРДР) (ч. 4 ст. 280 та ч. 2 ст. 281 КПК), і тільки після цього підозрюваний вважається особою, яка розшукується.

Слідчий суддя, розглядаючи подання про проведення негласної слідчої (розшукової) дії з метою виявлення осіб, які розшукуються, повинен врахувати, що разом із поданням слідчого, прокурора має бути надано:

— витяг з ЄРДР із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину (п. 5 ч. 5 ст. 214 КПК);

— витяг з цього реєстру про оголошення розшуку підозрюваного (ч. 2 ст. 281 КПК) або про зупинення досудового розслідування за п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК;

— копію постанови про оголошення підозрюваного в розшук (ч. 2 ст. 281 КПК);

— копію постанови про зупинення досудового розслідування у випадку переховування підозрюваного від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності (п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК);

— копію письмового повідомлення про підозру у скоєнні тяжкого або особливо тяжкого злочину (ст. 277 КПК);

— відомості про вручення повідомлення про підозру, або про спосіб вручення, передбачені цим Кодексом для вручення повідомлень (ч. 1 ст. 278 КПК), а також витяг з ЄРДР про дату та час повідомлення про підозру (ч. 4 ст. 278 КПК).

Слідчий суддя також повинен бути переконаний, що в період досудового розслідування було вжито всіх дозволених законом інших можливостей для встановлення місцезнаходження підозрюваного саме в конкретному житлі чи іншому володінні особи.

Майже кожна людина хоч раз у житті підозрювала, що за нею здійснюється спостереження або прослуховування її розмов у приміщеннях або в телефонному режимі.

Наявність у законі (п. 5 ч. 1 ст. 267 КПК) підстав для встановлення технічних засобів аудіо- та відеоконтролю особи в житлі або іншому її володінні може підсилити ці сумніви. Але чітка регламентація закону, його виконання лише у випадках, передбачених ним, надасть упевненість про гарантії дотримання прав і свобод кожного. Аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК) і спостереження за особою (ст. 269 КПК) є самостійними негласними слідчими (розшуковими) діями і можуть бути проведені в публічно доступних місцях.

Пункт 5 ч. 1 ст. 267 КПК передбачає аудіо-, відеоконтроль у житлі чи іншому володінні особи шляхом встановлення технічних засобів після таємного проникнення і має певні цілі. При проведенні такої негласної слідчої (розшукової) дії слід врахувати, що одночасно має місце як таємне проникнення, так і проведення конкретної дії — встановлення спецтехніки для аудіо- і відеоконтролю за особою. Найбільший ризик порушення прав особи може виникати при проведенні його у житлі. Тому при санкціонуванні цієї негласної слідчої (розшукової) дії слідчий суддя повинен враховувати, що:

- житло — це простір, у якому реалізуються всі елементи приватного життя, у якому людина, перебуваючи наодинці, максимально відчуває себе вільною;

- у житлі можуть проживати інші особи, не причетні до злочину, який розслідується.

Таким чином, узагальнюючи викладене вище, слід наголосити, що забезпечення дієвого судового контролю при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи вимагає законодавчого врегулювання ряду норм глави 21 КПК.

Так, після проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді, що передбачено ч. 1 ст. 250 КПК, прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з клопотанням до слідчого судді. Доцільно після слова «невідкладно» доповнити статтю словами «але не пізніше 18 годин».

У п. 5 ч. 1 ст. 267 КПК варто передбачити цілі, яких необхідно досягти при встановленні технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи, а в клопотанні прокурора і слідчого, в ухвалі судді вони мають бути конкретно деталізовані. Крім того, на рівні Кабінету Міністрів України нормативно слід визначитися з переліком такої апаратури та порядком її сертифікації.

Забезпечуючи принцип пропорційності, слід вжити заходів, щоб негласні слідчі (розшукові) дії відразу ж були припинені, якщо в них зникає нагальна потреба. Прокурор повинен (а не має право) «прийняти рішення про припинення проведення негласних слідчих (розшукових) дій, якщо в таких діях більше немає потреби» [15].

Список використаних джерел

1. Свобода інформації та право на приватність в Україні. — Х., 2004. — Т. 2. — С. 11.
2. *Разова Е. Л.* Дом. Экзистенциальное пространство человека // Альманах молодых философов. — 2002. — Вып. 1. — С. 206–220.
3. Хрестоматия по истории СССР с древнейших времен до конца XV века ; под ред. М. И. Тихомирова. — М., 1960.
4. *Шелестюков В. Н.* Уголовно-правовые средства обеспечения неприкосновенности жилища : автореф. дис. канд. юрид. наук. — Красноярск, 2006.
5. *Люблинский П. И.* Этическое начало и свобода личности в уголовном процессе : речи перед диспутом // Право. — 1907. — № 50. — С. 3217.
6. *Гессен В.* Законопроект о неприкосновенности личности, внесенный министерством внутренних дел во вторую государственную думу // Право. — 1907. — № 51. — С. 3291.
7. Загальна декларація прав людини. — К., 1995. — С. 4.
8. Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 г. (Извлечение) // Международное право в документах : учеб. пособие / сост. : Н. Т. Балатова, Г. М. Мелков. — 3-е изд., перераб. и доп. — М., 2002. — 824 с.
9. Европейская конвенция о защите прав человека и основополагающих свобод от 4 ноября 1950 г. (Извлечение) // Международное право в документах : учеб. пособие / сост. : Н. Т. Балатова, Г. М. Мелков. — 3-е изд., перераб. и доп. — М., 2002. — 824 с.
10. Конституція України (із змінами і доповненнями). — К., 2006. — С. 9.
11. Кримінальний кодекс України. — К., 2009 — С. 57.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України : офіц. вид. — К., 2012. — 356 с.
13. Определение Конституционного Суда РФ от 14.07.1998 г. № 86-0 «По делу о проверке конституционности отдельных положений Федерального Закона «Про оперативно-розыскную деятельность» по жалобе гражданки И. М. Черновой» // СЗ РФ. — 1998. — № 34. — Ст. 4368.
14. Рішення ЄСПЛ *Samenzind v. Switzerland*, December 16, 1997, RJD,1997-VIII, No. 61, para. 45.
15. Висновок щодо проекту Кримінального процесуального кодексу України. DG-I(2011) 16, (Страсбург, 02 листопада 2011 р, 91 С., п. 199).

Тагієв С. Р. Судовий контроль при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи

Анотація. У статті автор розглядає деякі питання судового контролю при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи за новим Кримінальним процесуальним кодексом України.

Ключові слова: судовий контроль, негласне обстеження, житло, інше володіння, особа.

Тагиев С. Р. Судебный контроль при негласном обследовании жилища или иного владения лица

Аннотация. В статье автор рассматривает некоторые вопросы судебного контроля в процессе негласного обследования жилья или другого владения личности по новому криминальному процессуальному кодексу.

Ключевые слова: судебный контроль, негласное обследование, жилье, другое владение, личность.

Tahiev S. Judicial Control while Covered Investigation of Dwelling Place or Other Private Ownership

Summary. Some issues of judicial control while covered investigation of a person's dwelling place or other private ownership according to the new Criminal Procedure Code are reviewed by the author in the article.

Key words: judicial control, covered investigation, dwelling place, other private ownership, person.

С. А. Буткевич

*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
майор міліції, начальник
Кримського факультету
Одеського державного
університету внутрішніх справ*

СТАТТЯ 306 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР

Актуальність проблеми запобігання та протидії розповсюдженню наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні сьогодні ні в кого не викликає сумнівів. Вона обумовлена цілою низкою чинників — географічних, соціальних, економічних, психологічних тощо. Крім того, спостерігається стрімке поширення наркоманії, яка останніми роками набуває характеру епідемії, особливо в південних і західних регіонах держави, і, що викликає особливе занепокоєння, утворення кримінального ринку наркотиків на рівні організованих груп і злочинних організацій. Водночас прибутки від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів настільки великі, що епізодичне вилучення працівниками правоохоронних органів їх окремих партій суттєво не впливає на загальні обсяги наркотрафіку.

Доходи, отримані в результаті злочинної діяльності, становлять основу життєдіяльності організованих груп і злочинних організацій. Саме тому отримані надприбутки, насамперед від збуту «важких» наркотичних засобів і психотропних речовин, у вигляді грошових коштів та іншого майна кримінальні структури прагнуть легалізувати («відмити») за допомогою різноманітних схем і типологій з метою приховування (маскування) джерел їх справжнього походження. За рахунок таких капіталів формуються фонди, з яких фінансується злочинна діяльність, у тому числі для подальшого виготовлення, забезпечення пропозиції і збуту наркотичних засобів і психотропних речовин, а також сплати хабарів, розширення діяльності, освоєння нових ринків збуту тощо [1, с. 229].

Однак для безпечного використання своїх капіталів наркоділки повинні їх легалізувати, представивши незаконно отриманий прибуток як законний, тобто «відмити» гроші. У зв'язку з цим особливу роль у запобіганні та протидії використанню коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, відіграють координованість, цілеспрямованість, узгодженість, ефективність і своєчасність заходів, що вживаються правоохоронними та іншими державними органами в цьому напрямі.

Окремі питання протидії наркоманії та наркобізнесу розглядалися у наукових працях Г. А. Алієва, О. М. Бандурки, С. О. Бандурки, А. М. Волощука, С. П. Гарницького, О. М. Джужі, О. М. Костенка, А. А. Музики, Д. Й. Никифорчука, В. П. Петкова, І. П. Руценка, С. В. Слинька та інших вчених, а також практикуючими юристами: М. М. Андрєєвим, А. В. Науменком, А. Г. Скибінським, В. А. Тимошенком тощо. Втім, незважаючи на вагомий доробок науковців, значний практичний інтерес до цієї проблематики, високий динамізм так званого «антилегалізаційного законодавства» протягом 2010–2012 років зумовлює необхідність розроблення оновленого науково-практичного коментаря до ст. 306 КК.

Отже, метою статті є розроблення науково-практичного коментаря до ст. 306 КК, що сприятиме усуненню проблемних питань визначення складу передбаченого цією статтею злочину.

Наркоманія завдає значної шкоди не тільки здоров'ю населення та генофонду нації, але є також реальною та серйозною загрозою національній безпеці будь-якої держави. Згідно зі ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» на сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві є: можливість незаконного ввезення в країну наркотичних засобів (сфера державної безпеки); поширення наркоманії (соціальна та гуманітарна сфери) та ін. Відповідно, основними напрямками державної політики з питань національної безпеки України є: зосередження ресурсів і посилення координації діяльності правоохоронних, розвідувальних і контррозвідувальних органів України для боротьби з організованою злочинністю та наркобізнесом; участь України в міжнародному співробітництві у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, тероризмом і наркобізнесом; створення ефективної системи ліквідації наркоманії тощо [2].

Нині, окрім наочного зрощування українського криміналітету зі світовою системою наркобізнесу, відбувається новий для України, але вже достатньо помітний процес активного проникнення національного наркобізнесу до транснаціональної системи легалізації («відмивання») коштів, отриманих від наркотрафіку [3, с. 16–18]. Це, у свою чергу, свідчить не тільки про загострення цієї проблеми для нашої держави, але й є доказом того,

що діяльність світового наркобізнесу становить реальну та безпосередню загрозу добробуту, генофонду та здоров'ю нації, а також національній безпеці загалом. Таким чином, стратегічним напрямом у боротьбі з незаконним обігом наркотиків мають бути підриєв економічного підґрунтя наркобізнесу, створення та реалізація комплексної системи організаційних, адміністративно-правових, кримінально-процесуальних, кримінологічних, оперативно-розшукових та інших заходів щодо виявлення і ліквідації каналів легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Уперше кримінальну відповідальність за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, було встановлено Законом України від 15 лютого 1995 р. № 64/95-ВР, який доповнив КК УРСР 1960 р. відповідною нормою (ст. 229-12) [4]. Остання з деякими змінами та доповненнями була включена до нового КК 2001 р. у вигляді ст. 306 (диспозицію було доповнено словосполученнями «розміщення коштів... в установах, організаціях», «використання таких коштів для придбання... майна»; санкцію ч. 1 змінено з «від трьох до десяти років» на «від п'яти до дванадцяти років»; санкцію ч. 2 щодо позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю зменшено з п'яти до трьох років) [5].

В останній редакції від 04 листопада 2011 р. ст. 306 КК передбачає відповідальність за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів [5].

Аналіз практики виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних із легалізацією коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин і лікарських засобів, а також власний досвід роботи в підрозділах боротьби з незаконним обігом наркотиків ГУМВС України в Автономній Республіці Крим свідчать про серйозні наміри вітчизняних наркоділків щодо подальшого використання «брудних» коштів як у злочинному, так і легальному бізнесі, коли такі доходи шляхом різних маніпуляцій набувають статусу законних. За допомогою складних операцій із коштами злочинці маскують справжні джерела походження своїх доходів. Саме тому виявлення та вилучення незаконних коштів, накопичених наркоділками, недопущення їх подальшої легалізації є однією з умов ефективної протидії транснаціональній злочинності, насамперед у банківській і кредитно-фінансовій сферах.

Підкреслимо, що склад злочину, передбаченого ст. 306, є спеціальним стосовно складу злочину, передбаченого ст. 209 КК. Відмінність між ними полягає, зокрема, у джерелах надходження доходів, деяких ознаках об'єктивної сторони. У низці випадків легалізація певних коштів вимагає кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених статтями 209 і 306 КК.

На думку І. Г. Поплавського, об'єктом цього злочину є здоров'я населення, а також установлений порядок законного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Суспільна небезпечність цього злочину, на нашу думку, полягає в підриві економіки, оскільки фактично його сутність — легалізація («відмивання») доходів, отриманих злочинним шляхом [6, с. 558]. Однак ми погоджуємося із думкою А. А. Музики і В. О. Навроцького, які вважають, що об'єктом цього злочину є порядок здійснення підприємницької та іншої господарської діяльності, встановлений з метою протидії залученню в економіку «брудних» грошових коштів і виконання Україною взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань [7, с. 835].

Предметом злочину є кошти, здобуті від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

При цьому під незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів слід розуміти види діяльності з культивування рослин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [8], розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, пересилання, придбання, реалізації (випуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, транзиту через територію України, використання, знищення наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [8], що дозволяються і контролюються згідно із Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [9].

Що стосується незаконного обігу отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, то в чинному законодавстві зазначене поняття не знайшло належного відображення та закріплення. Так, у Законі України «Про лікарські засоби» лише зазначається, що отруйними (сильнодіючими) лікарськими засобами є лікарські засоби, віднесені до отруйних (сильнодіючих) центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [10]. Їх перелік затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 серпня 2007 р. № 490 [11]. В одному із законопроектів пропонувалося визначити незаконний обіг отруйних і сильнодіючих лікарських засобів як діяння, пов'язані з розробленням, виробництвом, відпуском, виготовленням, зберіганням, розподілом, торгівлею, використанням, переміщенням на території України та за її межі цієї категорії лікарських засобів з порушенням вимог Закону України «Про лікарські засоби» [12]. Але така законодавча ініціатива не отримала належної підтримки та подальшого розвитку.

Отже, зміст незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів переважно становлять злочинні дії (предикатні злочини), в результаті яких особа отримує «брудні» гроші. Якщо кошти, що легалізуються, були здобуті від іншої злочинної діяльності, відповідальність настає за ст. 209 КК.

Об'єктивна сторона злочину характеризується такими діями:

1) розміщення коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, у банках, на підприємствах, в установах, організаціях та їх підрозділах.

Під розміщенням таких коштів слід розуміти відкриття від імені фізичної або юридичної особи рахунку в банку або додатковий внесок грошових коштів на наявний рахунок, переказ з іншого рахунку, вкладення коштів у фонди різних підприємств, установ або організацій, які мають самостійний баланс, або в їх філії, та інші схожі дії, пов'язані з передачею коштів, отриманих у результаті незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, у легальні (законні) структури. Місцем їх розміщення можуть бути комерційні або інші банки, підприємства, установи або організації [6, с. 558];

2) використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, для придбання об'єктів, майна, що підлягають приватизації, чи обладнання для виробничих чи інших потреб.

Придбання за такі кошти об'єктів приватизації може здійснюватися різним шляхом, наприклад, шляхом викупу на аукціоні. Придбання обладнання — це придбання механізмів, апаратури та інших предметів для виробничих або інших потреб [6, с. 558];

3) використання таких доходів (коштів і майна) з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Використання коштів і майна з метою продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів полягає у використанні таких доходів для подальшого культивування наркомістких рослин, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, транспортування, придбання, реалізації (випуску) та інших дій із зазначеними засобами та речовинами.

При цьому моментом закінчення злочину є вчинення однієї із зазначених дій [6, с. 558].

Якщо використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, поєднано із вчиненням інших незаконних дій — виробництвом, збутом, вимаганням тощо цих засобів або речовин, скоєне слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 306 і, зокрема, статтями 307, 308, 309, 311, 312 та іншими статтями КК.

Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку. Тобто суб'єкт злочину є загальним, який згідно з положеннями цивільного і фінансового права може укласти договори купівлі-продажу, інші правочини і нести відповідальність за них.

Водночас погоджуємося з В. А. Журавлем, який стверджує, що незважаючи на те, що суб'єкт цього злочину є загальним, він все ж таки має індивідуальні ознаки та особливості, які обумовлені специфікою злочинної діяльності, а саме: необхідністю здійснення винною особою фінансових операцій, укладання цивільно-правових правочинів, а також реалізації права на набуття, володіння або використання майна та (або) грошових коштів. Відповідно, суб'єктом легалізації майна або грошових коштів, одержаних злочинним шляхом, може бути не будь-яка фізична особа — громадянин України, іноземець чи особа без громадянства, а лише така, яка набула цивільної дієздатності у повному обсязі, не обмежена в ній або не позбавлена дієздатності судом. Якщо винна особа не матиме таких ознак, то можна говорити про порушення основних положень цивільного законодавства з регламентування порядку укладання правочинів, а також набуття, володіння або використання майна чи коштів. А тому правочини або фінансові операції з майном чи коштами, вчинені особою, яка не має на це права, визнаються недійсними, а отже про легалізацію не йдеться [13, с. 55–56].

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом, тобто винна особа повинна усвідомлювати незаконне походження коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Мета — обов'язкова ознака суб'єктивної сторони злочину у третій його формі. Нею є продовження незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів.

Кваліфікуючими ознаками розглянутого складу злочину за ч. 2 є:

— повторність (ст. 32 КК) [5]. При цьому основним у встановленні повторності таких дій є не множинність предикатних злочинів, а неодноразовість операцій з коштами, здобутими від незаконного обігу наркотич-

них засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Будь-яке інше діяння, наприклад, придбання об'єкта приватизації за грошові кошти, одержані від оптової реалізації наркотичних засобів, після розміщення частини цих коштів у банку визнається повторним;

— попередня змова групи осіб (ч. 2 ст. 28 КК) [5]. Слід мати на увазі, що попередня змова за цією кваліфікуючою ознакою має бути обов'язковою. Однак домовленість щодо використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків, може вчинитись як задовго до відповідних дій, пов'язаних із розміщенням коштів, так і безпосередньо перед їх початком. Вчинення легалізації (використання) кримінальних доходів співучасниками кваліфікується з посиланням на відповідні частини ст. 27 КК [14, с. 13];

— великий розмір (під великим розміром, як зазначено у примітці до цієї статті, слід розуміти кошти, сума яких становить двісті та більше неоподаткованих мінімумів доходів громадян [5]). Якщо вартісну межу великого розміру перевищує сума кількарізових дій, злочин кваліфікується за ознакою повторності. А у випадках неодноразового використання коштів, коли їх вартість у сукупності становить суму, зазначену у примітці до ст. 306 КК, дії особи слід кваліфікувати за ч. 2 цієї статті одночасно за ознаками повторності та великого розміру.

Таким чином, у зв'язку з постійним оновленням окремих положень національного антинаркотичного й антилегалізаційного законодавства можна говорити про завершену концепцію кримінально-правової відповідальності за наркозлочини, яка забезпечуватиме належну організацію правоохоронної і правозастосовної діяльності у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Розроблення та застосування науково-практичного коментаря до ст. 306 КК сприятиме подальшому розвитку законодавства про кримінальну відповідальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Буткевич С. А.* Запобігання та протидія використанню коштів, здобутих від наркобізнесу // *Юридична Україна*. — 2009. — № 11–12 (83–84). — С. 228–233.
2. Про основи національної безпеки : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // *Відомості Верховної Ради України*. — 2003. — № 39. — Ст. 351.
3. *Буткевич С. А.* Фінансовий моніторинг в Україні (організаційно-правові аспекти) : монографія. — Сімферополь, 2010. — 286 с.
4. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. № // *Відомості Верховної Ради УРСР*. — 1961. — № 2. — Ст. 14.
5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III // *Відомості Верховної Ради України*. — 2001. — № 25–26. — Ст. 131.
6. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. коментар. — Вид. шосте, переробл. та допов. / відп. ред. Є. Л. Стрельцов. — Х., 2009. — 816 с.
7. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Украины от 05.04.2001 / [под ред. Н. И. Мельника, Н. И. Хавронюка]. — К., 2002. — 1216 с.

8. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 06 травня 2000 р. № 770 // Офіційний вісник України. — 2000. — № 19. — Ст. 789.

9. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 10. — Ст. 60.

10. Про лікарські засоби : Закон України від 04 квітня 1996 р. № 123/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 22. — Ст. 86.

11. Про затвердження Переліків отруйних та сильнодіючих лікарських засобів : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 серпня 2007 р. № 490 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 67. — Ст. 2594.

12. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, отруйних і сильнодіючих лікарських засобів та зловживанню ними : проект Закону України, внесений народним депутатом України Г. Г. Москалем [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2139&skl=7

13. *Журавель В. А.* Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : наук.-практ. посібник. — Х., 2005. — 312 с.

14. Документування та розслідування злочинів, пов'язаних з використанням коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків : методичні рекомендації / за заг. ред. М. М. Андрєєва. — К., 2008. — 24 с.

Буткевич С. А. Стаття 306 Кримінального кодексу України: науково-практичний коментар

Анотація. Розроблено науково-практичний коментар до ст. 306 Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність за використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин і лікарських засобів.

Ключові слова: відповідальність, Кримінальний кодекс України, незаконний обіг, наркотичні засоби, психотропні речовини, склад злочину.

Буткевич С. А. Статья 306 Уголовного кодекса Украины: научно-практический комментарий

Аннотация. Разработан научно-практический комментарий к ст. 306 Уголовного кодекса Украины, которая предусматривает ответственность за использование средств, полученных от незаконного оборота наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров, ядовитых или сильнодействующих веществ и лекарственных средств.

Ключевые слова: ответственность, Уголовный кодекс Украины, незаконный оборот, наркотические средства, психотропные вещества, состав преступления.

Butkevych S. A. Article 306 of the Criminal Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary

Summary. There was developed scientific and practical commentary to Article 306 of the of the Criminal Code of Ukraine, which foresees liability for use of funds derived from illegal traffic of drug, psychotropic substances, their analogues, precursors, toxic or hard substances and medicines.

Key words: liability, the Criminal Code of Ukraine, illegal traffic, drugs, psychotropic substances, elements of offense.

В. А. Капустинський

*кандидат юридичних наук,
керівник апарату Вищого
спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних
справ, заслужений юрист України*

І. С. Салійчук

*начальник фінансово-економічного
управління Вищого спеціалізованого
суду України з розгляду цивільних
і кримінальних справ,
заслужений економіст України*

СТРАТЕГІЯ АДМІНІСТРУВАННЯ АПАРАТУ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ У СФЕРІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА 2013–2015 РОКИ

Адміністрування апарату ВССУ у сфері фінансово-економічного забезпечення на 2013–2015 роки передбачає врахування положень, закріплених у Основних принципах незалежності судових органів, схвалених резолюціями Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (ООН) від 29 листопада та 13 грудня 1985 р. [1]. Цими принципами передбачено, що кожна держава-учасниця повинна надавати відповідні засоби, які давали б змогу судовим органам належним чином виконувати свої функції. Підґрунтям для їх реалізації є алгоритми та процедури, передбачені Резолюцією 15-го пленарного засідання Економічної і Соціальної Ради ООН «Процедури ефективного здійснення Основних принципів незалежності судових органів» від 24 травня 1989 р., згідно з якими при реалізації

цих принципів державам слід приділяти особливу увагу необхідності виділення відповідних ресурсів для функціонування судової системи [2]. Крім того, зазначені підходи у фінансово-економічному забезпеченні судових органів схвалені положеннями Віденської декларації та Програмою дій, прийнятою на Всесвітній конференції з прав людини 25 червня 1993 р., згідно з положеннями якої кожній державі необхідно належним чином фінансувати установи, зайняті у відправленні правосуддя [3]. Подальшого уточнення зазначені міжнародні норми зазнали у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Незалежність, дієвість та роль суддів» від 13 жовтня 1994 р., згідно з якою для створення відповідних умов праці для ефективною праці необхідно укомплектувати штати судових органів достатньою кількістю суддів, а також надати суддям допоміжний персонал та відповідне обладнання, зокрема засоби для діловодства, щоб вони могли діяти ефективно та без невинуватених затримок. Зрозуміло, що зазначені положення потребують відповідного фінансово-економічного забезпечення та регулювання у національному законодавстві [4].

Відповідно до ст. 130 Конституції України держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів [5]. У Державному бюджеті України щорічно окремим рядком визначаються видатки на утримання судів. Ця конституційна норма отримала подальший розвиток у статтях 1, 2 Закону України «Про джерела фінансування органів державної влади» від 30 червня 1999 р. № 783-XIV, якими передбачено здійснення органами державної влади своєї діяльності винятково за рахунок бюджетного фінансування в межах, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік, а кошти на їх фінансування, у тому числі на фінансове забезпечення діяльності судів в Україні, передбачаються у Державному бюджеті України [6].

Здійснення відповідних напрямів фінансово-економічної діяльності забезпечується апаратом Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – Апарат ВССУ) відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» від 06 грудня 2012 р. № 5515-VI [7] та Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07 квітня 2011 р. № 3206-VI [8].

З метою оптимізації напрямів фінансово-економічного забезпечення діяльності ВССУ, реалізації відповідних норм законодавства України, впровадження міжнародного досвіду в цій сфері та забезпечення відповідності найсучаснішим потребам та вимогам судової системи України керівництвом Апарату ВССУ спільно з відповідним структурним підрозділом розроблено стратегію адміністрування Апарату ВССУ у сфері фінансово-економічного забезпечення на 2013–2015 рр., якою, серед іншого, передбачено:

1. Здійснення систематизації основних напрямів фінансово-економічного забезпечення діяльності ВССУ за п'ятьма основними групами:

1.1. Планування основних напрямів фінансово-економічного забезпечення діяльності ВССУ, в тому числі:

1.1.1. Розроблення плану діяльності на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди;

1.1.2. Організація та забезпечення на підставі плану діяльності та індикативних показників бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди складання проекту кошторису та бюджетного запиту;

1.1.3. Розробка та затвердження паспорта бюджетної програми і складання звіту про його виконання, здійснення аналізу показників виконання бюджетної програми;

1.1.4. Здійснення управління бюджетними коштами у межах встановлених бюджетних повноважень, організація та координація роботи одержувачів бюджетних коштів у бюджетному процесі;

1.1.5. Ведення бухгалтерського обліку відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку, в тому числі з використанням уніфікованої автоматизованої системи бухгалтерського обліку та звітності.

1.2. Поточна робота, що передбачає:

1.2.1. Формування та використання фінансових ресурсів загального та спеціального фондів для забезпечення діяльності ВССУ з урахуванням рівня витрат, який забезпечує можливість повного і незалежного здійснення правосуддя відповідно до законодавства;

1.2.2. Складання кошторисів ВССУ за загальним та спеціальним фондами, які містять обсяг надходжень із загального і спеціального фондів бюджету, та розподіл видатків за повною економічною класифікацією видатків на виконання основних функцій Апарату ВССУ;

1.2.3. Розробка планів асигнувань за загальним та спеціальним фондами помісячного розподілу бюджетних асигнувань, затверджених у кошторисі, за скороченою формою економічної класифікації видатків, який регламентує протягом року взяття бюджетних зобов'язань і здійснення платежів;

1.2.4. Формування в установленому порядку паспорта бюджетної програми;

1.2.5. Ведення бухгалтерського обліку господарсько-фінансової діяльності за такими напрямками: фінансове забезпечення, облік і контроль, грошові розрахунки, фінансова та бюджетна звітність, а також державна статистична, зведена та інша звітність (декларації) в порядку, встановленому законодавством;

1.2.6. Ведення обліку об'єктів державної власності, які належать до сфери управління ВССУ та підлягають внесенню до Єдиного реєстру об'єктів державної власності;

1.2.7. Відображення в документах достовірної та повної інформації про господарські операції і результати діяльності, необхідної для оперативного управління бюджетними призначеннями (асигнуваннями) та фінансовими і матеріальними (нематеріальними) ресурсами;

1.2.8. Забезпечення контролю за наявністю та рухом майна, використанням фінансових і матеріальних (нематеріальних) ресурсів відповідно до затверджених нормативів і кошторисів;

1.2.9. Здійснення заходів щодо належної організації приймання і зберігання матеріалів та інших цінностей;

1.2.10. Забезпечення своєчасної виплати і нарахування заробітної плати та прирівняних до неї платежів, оформлення платіжних документів, своєчасне і повне перерахування податків та відрахувань, контроль за дотриманням платіжної дисципліни;

1.2.11. Здійснення контролю за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань відповідно до бюджетних асигнувань, зокрема розміщенням замовлення, укладенням договорів, придбанням товарів, послуг, чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду;

1.2.12. Забезпечення надання публічної інформації про діяльність ВССУ запитувачам інформації, а також її передачі для розміщення на офіційному веб-сайті ВССУ, інформаційних стендах ВССУ за напрямками діяльності управління в межах компетенції відповідно до Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у ВССУ;

1.2.13. Підготовка проектів відповідей на заяви і звернення з питань, що належать до сфери фінансово-економічного забезпечення.

1.3. Взаємодія з іншими державними органами та структурними підрозділами Апарату ВССУ:

1.3.1. Визначення основних організаційно-методичних засад бюджетного планування для використання структурними підрозділами під час підготовки пропозицій до бюджетного запиту ВССУ;

1.3.2. Забезпечення управління бюджетними призначеннями, визначеними розписом Державного бюджету України, затвердженого Міністерством фінансів України;

1.3.3. Розміщення замовлення, укладення договорів, придбання товарів, послуг чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду відповідно до порядку здійснення реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань, визначеного Державною казначейською службою України, погодженого Міністерством фінансів України;

1.3.4. Ведення бухгалтерського обліку відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що затверджуються Міністерством фінансів України, а також інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку;

1.3.5. Надання структурним підрозділам даних бухгалтерського обліку та звітності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, визначення можливих ризиків фінансово-господарської діяльності;

1.3.6. Встановлення обґрунтованих вимог до порядку оформлення і подання до відповідного управління структурними підрозділами первинних документів для їх відображення у бухгалтерському обліку, а також здійснення контролю за їх дотриманням.

1.4. Нормативна робота у сфері фінансово-економічного забезпечення діяльності ВССУ:

1.4.1. Визначення організаційно-методичних засад бюджетного планування для використання структурними підрозділами під час підготовки пропозицій до бюджетного запиту, розпису, кошторису витрат, паспорта бюджетної програми і звіту про його виконання, річного плану закупівель та додатка до нього;

1.4.2. Моніторинг проектів розпорядчих документів ВССУ з метою: упередження випадків перевищення затверджених бюджетних призначень; забезпечення взяття бюджетних зобов'язань за спеціальним фондом у межах відповідних фактичних надходжень спеціального фонду бюджету;

1.4.3. Забезпечення дотримання бюджетного законодавства при взятті бюджетних зобов'язань, своєчасного подання їх на реєстрацію, здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань, достовірного та у повному обсязі відображення операцій у бухгалтерському обліку і звітності;

1.4.4. Внесення пропозицій щодо удосконалення порядку ведення бухгалтерського обліку, складання звітності, здійснення поточного контролю, провадження фінансово-господарської діяльності;

1.4.5. Визначення облікової політики, зміна обраної облікової політики з урахуванням особливостей діяльності ВССУ і технології оброблення облікових даних, у тому числі системи та форм внутрішньогосподарського (управлінського) обліку та правил документообігу, додаткової системи рахунків і реєстрів аналітичного обліку, звітності та контролю за господарськими операціями.

1.5. Здійснення контрольних функцій у сфері фінансово-економічного забезпечення ВССУ:

1.5.1. Здійснення контролю і комплексного економічного аналізу стану поточного фінансування та видатків ВССУ; використання бюджетних коштів винятково на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями;

1.5.2. Дотримання бюджетного законодавства при взятті бюджетних зобов'язань, їх реєстрації в органах казначейства та здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань;

1.5.3. Контроль за дотриманням лімітів чисельності, встановлення посадових окладів суддям і працівникам Апарату ВССУ;

1.5.4. Контроль за дотриманням норм законодавства України щодо умов оплати праці суддів та працівників Апарату ВССУ;

1.5.5. Контроль за повнотою фінансових та статистичних даних та їх відповідності встановленим вимогам. Забезпечення накопичення, аналізу, поповнення, зберігання і захисту відповідних даних;

1.5.6. Контроль за дотриманням установлених правил оформлення, приймання та видачі товарно-матеріальних цінностей, за наявністю і рухом майна, використанням фінансових і матеріальних (нематеріальних) ресурсів відповідно до затверджених нормативів і кошторисів.

2. Активізація впровадження прогресивних форм і методів бухгалтерського обліку, комплексних комп'ютерних програм автоматизації процесів у сфері фінансово-економічного забезпечення Апарату ВССУ.

3. Забезпечення ефективного використання державних коштів, їх збереження, правильна організація бухгалтерського обліку та контролю, зокрема перегляду завищених чи застарілих норм витрат матеріалів, затрат праці тощо.

4. Зосередження особливої уваги на напрямках фінансового прогнозування у сфері фінансово-економічного забезпечення діяльності Апарату ВССУ в аспектах:

4.1. Наукового аналізу соціальних, економічних і науково-технічних процесів і тенденцій, об'єктивних причинно-наслідкових зв'язків соціально-економічних явищ господарського розвитку в сучасних умовах функціонування ВССУ і виявлення наявних проблем господарського розвитку;

4.2. Оцінки дії тенденцій, зазначених у підпункті 4.1, у перспективі та передбачення нових умов і проблем, що потребуватимуть вирішення у подальшому;

4.3. Прогнозування альтернатив розвитку, накопичення аналітичного матеріалу для обґрунтованого вибору тієї чи іншої можливості розвитку фінансово-економічного забезпечення ВССУ і прийняття оптимального планового рішення, що забезпечить його послідовний подальший розвиток; застосування методології економічного аналізу (використання системи абсолютних і відносних показників; порівняльний аналіз; метод групування; індексні розрахунки; економіко-математичні методи; балансовий метод).

5. Забезпечення поступального розвитку міжнародної співпраці з відповідними програмами, організаціями та установами, метою якого є покращення фінансово-економічного забезпечення діяльності ВССУ шляхом використання запропонованих інновацій.

Таким чином, стратегією адміністрування Апарату ВССУ у сфері фінансово-економічного забезпечення на 2013–2015 рр. передбачено систематизацію відповідних напрямів діяльності Апарату ВССУ за п'ятьма основними групами: планування основних напрямів фінансово-економічного забезпечення діяльності ВССУ; поточна робота; взаємодія з іншими державними органами та структурними підрозділами Апарату ВССУ; нормативна робота

у сфері фінансово-економічного забезпечення діяльності ВССУ; контроль у сфері фінансово-економічного забезпечення ВССУ. Пріоритетами у сфері фінансово-економічного забезпечення діяльності Апарату ВССУ визначено активізацію напрямів упровадження прогресивних форм і методів бухгалтерського обліку, комплексних комп'ютерних програм та автоматизацію процесів; ефективне використання державних коштів, їх збереження, забезпечення правильної організації бухгалтерського обліку та контролю; посилення напряму фінансового прогнозування та забезпечення поступального розвитку міжнародної співпраці з відповідними програмами, організаціями та установами з метою покращення результатів окремих напрямів фінансово-економічного забезпечення діяльності ВССУ.

Список використаних джерел

1. Основні принципи незалежності судових органів. Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_201
2. Резолюція 1989/60 15-го пленарного засідання Економічної та Соціальної Ради ООН «Процедури ефективного здійснення Основних принципів незалежності судових органів» від 24 травня 1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_827
3. Віденська декларація від 25 червня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_189
4. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 13 жовтня 1994 р. № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_323
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
6. Про джерела фінансування органів державної влади : Закон України від 30 червня 1999 р. № 783-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 34. – Ст. 274.
7. Про Державний бюджет України на 2013 рік : Закон України від 06 грудня 2012 р. № 5515-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>
8. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07 квітня 2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.

Капустинський В. А., Салійчук І. С. Стратегія адміністрування апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у сфері фінансово-економічного забезпечення на 2013–2015 роки

Анотація. У статті проаналізовано і систематизовано окремі напрями фінансово-економічного забезпечення діяльності Апарату ВССУ. На основі положень міжнародних нормативно-правових актів запропоновано принципи взаємодії із структурними підрозділами Апарату та визначено пріоритети у зазначеній сфері адміністрування.

Ключові слова: фінансово-економічне забезпечення, адміністрування, бухгалтерський облік, паспорт бюджетної програми, бюджетні зобов'язання, державні кошти.

Капустинский В. А., Салийчук И. С. Стратегия администрирования аппарата Высшего специализированного суда Украины по рассмотрению гражданских и уголовных дел в сфере финансово-экономического обеспечения на 2013–2015 года

Аннотация. В статье проанализированы и систематизированы отдельные направления финансово-экономического обеспечения деятельности Аппарата ВССУ. На основе положений международных нормативно-правовых актов предложены принципы взаимодействия со структурными подразделениями Аппарата и определены приоритеты в указанной сфере администрирования.

Ключевые слова: финансово-экономическое обеспечение, администрирование, бухгалтерский учет, паспорт бюджетной программы, бюджетные обязательства, государственные средства.

Kapustynskiy V., Saliichuk I. High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases Staff Administering Strategy in Sphere of Financial and Economic Provision in 2013–2015

Summary. Separate directions of financial and economic provision of the HSCU Staff's activity were analyzed and systematized in the article. On the basis of provisions of international and legal acts of interaction with structural subdivisions of the staff were suggested, priorities in the noted administrating sphere were determined.

Key words: financial and economic provision, administering, bookkeeping, passport of budget programme, budget commitments, public funds.

ВІДОМОСТІ, ЗАЗНАЧЕНІ У ДЕКЛАРАЦІЯХ ПРО МАЙНО, ДОХОДИ, ВИТРАТИ І ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ФІНАНСОВОГО ХАРАКТЕРУ СУДДІВ ВССУ ЗА 2012 РІК

Прізвище, ім'я, по батькові: **Амелін Вячеслав Іванович**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 916 384,33 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 243 278,33 грн; матеріальна допомога — 10 301 грн; дарунки, призи, виграші — 662 805 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,1282 га; 1/3 частина квартири загальною площею 49,7 кв. м, квартира загальною площею 162,4 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 230 кв. м; гаражі загальною площею 24 та 40 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 20 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Міцубісі Аутлендер XL з об'ємом двигуна 2400 куб. см, 2008 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Британчук Володимир Васильович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Тихонович О. О., син — Британчук М. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 431 863 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 300 791 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 120 000 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 424 187 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 93 213 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 138 474 грн; дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності — 192 500 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 36,8 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 210 кв. м; житловий будинок загальною площею 47,8 кв. м; квартири загальною площею 62,4 та 134,1 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 60,7 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Nissan X-Trail з об'ємом двигуна 2500 куб. см, 2011 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Nissan Qashqai з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2008 р. в. та Nissan Qashqai з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2012 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 252 150 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 5 500 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Висоцька Валентина Степанівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Висоцький М. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 311 190 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 293 746 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 6 865 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 56 831 грн, у тому числі: страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 18 886 грн; інші види доходів — 37 945 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 750 кв. м та квартира загальною площею 22,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 22,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: Тойота Venza легковий універсал — В з об'ємом двигуна 2672 куб. см, 2012 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Вільгушинський Михайло Йосипович**

Посада: заступник Голови ВССУ

Члени сім'ї: мати — Вільгушинська А. Л.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 446 470,61 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 435 891,61 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 25 000 грн, у тому числі: інші види доходів — 25 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 3000 кв. м; житловий будинок загальною площею 90 кв. м; квартира загальною площею 82 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 2000 кв. м; житловий будинок загальною площею 50 кв. м.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Гвоздик Павло Олександрович**

Посада: заступник Голови ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 368 983 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 355 364 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 2 110 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 930 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,06 та 0,1 га; 1/3 частина квартири загальною площею 154 кв. м, квартира загальною площею 42,7 кв. м; гаражі загальною площею 28,5 та 43,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Toureg з об'ємом двигуна 2967 куб. см, 2009 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 170 000 грн. Номінальна вартість цінних паперів декларанта склала 250 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 50 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Гончар Віталій Петрович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Гончар Т. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 355 554 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 344 705 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 270 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 961 885 грн, у тому числі: дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності — 927 885 грн; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 34 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,12 га; житловий будинок загальною площею 180 кв. м; квартира загальною площею 87,6 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,07, 0,06 та 0,096 га; житловий будинок загальною площею 389,1 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 68 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 640 та 100 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Фольксваген Туарег з об'ємом двигуна 3000 куб. см, 2006 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Тойота Камрі з об'ємом двигуна 2400 куб. см, 2007 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 37 832 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 232 207 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 21 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Горелкіна Наталя Андріївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Горелкін Г. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 627 964 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 346 030 грн; дивіденди, проценти — 91 940 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; дарунки, призи, виграші — 750 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 59 603 грн; інші види доходів — 119 139 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 29 304 грн, у тому числі: інші види доходів — 29 304 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 76,7 кв. м та 1/2 частина квартири загальною площею 47,3 кв. м; два машиномісця загальною площею 15,3 та 16,2 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: 1/2 частина квартири загальною площею 47,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Фольксваген Тігуан з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 357 780 грн.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 815 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Григор'єва Ірина Вікторівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Григор'єв О. І.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 382 711,80 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 372 132,80 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 62 800,88 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 60 226,88 грн; матеріальна допомога — 2 574 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 900 кв. м; квартири загальною площею 110 та 56,6 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 200 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 900 кв. м; квартири загальною площею 110 та 56,6 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 200 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі Mercedes Benz з об'ємом двигуна 2987 куб. см, 2009 р. в.; Seat Altea з об'ємом двигуна 1968 куб. см, 2008 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Mercedes Benz з об'ємом двигуна 2987 куб. см, 2009 р. в.; Seat Altea з об'ємом двигуна 1968 куб. см, 2008 р. в.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: погашення основної суми за договором лізингу — 20 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Гримич Майя Костянтинівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Гримич С. В., син — Гримич М. С., син — Гримич А. С.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 188 110 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 174 325 грн; матеріальна допомога — 13 770 грн; дарунки, призи, виграші — 45 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 2 595 400 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 2 449 750 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 120 000 грн; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 25 650 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 3200 кв. м; житловий будинок загальною площею 399 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 140 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 90 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Мазда CX-9 з об'ємом двигуна 3500 куб. см, 2008 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Хонда Пілот з об'ємом двигуна 3495 куб. см, 2008 р. в. та БМВ Х-5 з об'ємом двигуна 3000 куб. см, 2012 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 628 900 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 780 000 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 25 700 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: добровільне страхування — 75 450 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Гулько Борис Іванович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: спільно проживає із Крижанівською Т. М., донька — Гулько Д. Б.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 286 406 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 275 425 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 402 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: 1/4 частина квартири загальною площею 45,80 кв. м, 1/4 частина квартири загальною площею 103,45 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 1800 кв. м; житловий будинок загальною площею 55,2 кв. м; квартири загальною площею 50,5 та 37,2 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Honda CRV з об'ємом двигуна 2354 куб. см, 2007 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 10 400 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 8 200 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Дембовський Сергій Георгійович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Дембовська О. В., дочка — Дембовська О. С.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 367 952,02 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 367 572,02 грн; інші види доходів — 380 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 84,1 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,446 га; житловий будинок загальною площею 68,6 кв. м; квартира загальною площею 43,6 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Тойота з об'ємом двигуна 3956 куб. см, 2008 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Ніссан з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2005 р. в.; інший транспортний засіб Хонда з об'ємом двигуна 0,800 куб. см, 2006 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 50 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Дем'яносів Микола Власович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Дем'яносова Г. А., донька — Дем'яносова Д. М., син — Демянос Д. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 328 795 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 278 493 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн; інші види доходів — 32 012 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 41 000 грн, у тому числі: дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності — 41 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 2000 та 77 500 кв. м; житловий будинок загальною площею 85,6 кв. м; квартири загальною площею 96,3 та 108,3 кв. м; гараж загальною площею — 20 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельні ділянки загальною площею 655 та 648 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Фольксваген Кросс-туран з об'ємом двигуна 1400 куб. см, 2008 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Дербенцева Тетяна Пилипівна**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 446 096,85 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 386 953,85 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 48 564 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 54 кв. м.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 19 000 грн, у тому числі: вкладених у звітному році — 19 000 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 7 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Диба Василь Гурійович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Диба Т. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 354 658 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 190 077 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; дарунки, призи, виграші — 540 грн; інші види доходів — 153 575 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 14 400 грн, у тому числі: інші види доходів — 14 400 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,0993 та 0,0555 га; житловий будинок загальною площею 332,8 кв. м; квартира загальною площею 79,2 кв. м; гараж загальною площею — 55,6 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,2 га; житловий будинок загальною площею 82 кв. м;

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: автомобілі вантажні (спеціальні) ЗІЛ-130 з об'ємом двигуна 6000 куб. см, 1985 р. в., ГАЗ-52 з об'ємом двигуна 4000 куб. см, 1981 р. в.; інші транспортні засоби: причіп ММЗ довжиною 3 000 см, 1990 р. в., причіп ПІ-021 довжиною 4 800 см, 2010 р. в., причіп довжиною 3 900 см, 2011 р. в., причіп до грузового автомобіля, 1995 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Санг Йонг з об'ємом двигуна 2900 куб. см, 2010 р. в.; автомобіль вантажний (спеціальний) ЗІЛ-130 з об'ємом двигуна 6000 куб. см, 1985 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 21 000 грн; утримання майна — 43 000 грн; інші витрати — 18 000 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 2 400 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Дьоміна Ольга Олександрівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Дьомін Ю. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 426 219,15 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені)

декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 376 102,33 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 4 000 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 35 537,82 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 737 520,17 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 457 046,17 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 8 058 грн; інші види доходів — 272 416 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1200 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 443 кв. м; квартири загальною площею 97,4 та 73,1 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 197,5 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Volkswagen Touareg з об'ємом двигуна 3600 куб. см, 2008 р. в.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 35 810,81 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Євграфова Єлизавета Павлівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Стефанович О. О., син — Євграфов П. Р., донька — Нестеренко А. О., донька — Стефанович О. О., донька — Стефанович Є. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 293 620,57 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 243 833,93 грн; дивіденди, проценти — 1 519,61 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; аліменти — 22 196,25 грн; інші види доходів — 15 568,78 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 182 760,90 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 29 110 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 153 650,90 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 92 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 21 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Тойота LC Prado з об'ємом двигуна 4000 куб. см, 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 664 760 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль BMW 735 з об'ємом двигуна 3470 куб. см, 1984 р. в.; інший транспортний засіб мотоцикл BMW K1600GTL з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 2012 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 14 515,84 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 7 000 грн. Номінальна вартість цінних паперів декларанта склала 2 250 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 22 000 грн; утримання майна — 9 000 грн; погашення основної суми позики (кредиту) — 84 000 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: добровільне страхування — 13 967 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Євтушенко Олена Іванівна**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 457 119,4 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 382 964,4 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 777,9 грн; матеріальна допомога — 10 733 грн; інші види доходів — 62 644,1 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 4248, 2276, 600 та 500 кв. м; житловий будинок загальною площею 50 кв. м; квартири загальною площею 22, 64,8 та 105 кв. м; садові (дачні) будинки загальною площею 60 та 50 кв. м; гараж загальною площею 24 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Шкода Фабія з об'ємом двигуна 1397 куб. см, 2004 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 32 500 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 25 700 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 27 640 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Єленіна Жанна Миколаївна**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 308 918,85 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 297 699,84 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 640 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Єлфімов Олександр Васильович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Єлфімова О. О., син — Єлфімов О. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 850 967,73 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 389 258,22 грн; дивіденди, проценти — 8 170,02 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 570 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 31 500 грн; інші види доходів — 410 890,49 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 266 648,74 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 95 671,06 грн; дивіденди, проценти — 57 647,3 грн; матеріальна допомога — 10 801,46 грн; дарунки, призи, виграші — 184,84 грн; допомога по безробіттю — 6 394,08 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 95 950 грн;

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 77,9 кв. м; гараж загальною площею 32 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі Honda Civic з об'ємом двигуна 1799 куб. см, 2008 р. в., Toyota Land Cruiser 150 Prado з об'ємом двигуна 3956 куб. см, 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 538 370 грн.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 281 750 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 281 750 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 725 649,22 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Животов Геннадій Олексійович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Животова Р. І.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 369 138 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 358 559 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 15 855 грн, у тому числі: інші види доходів — 15 855 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1803 кв. м; житловий будинок загальною площею 92,6 кв. м, сума витрат на придбання у власність, якого склала 390 700 грн; квартира загальною площею 69 кв. м; гараж загальною площею 24 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 69 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі Мерседес Е-300 з об'ємом двигуна 2996 куб. см, 2010 р. в., Деу-Нексія з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 1995 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Ниссан Х-Trail з об'ємом двигуна 1997 куб. см, 2012 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 5 500 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 1 500 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Журавель Валентина Іванівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Журавель В. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 309 102,31 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 296 586,23 грн; дивіденди, проценти — 1 557,08 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 490 228,16 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 168 285,58 грн; дивіденди, проценти — 15 001,09 грн; матеріальна допомога — 8 752 грн; дарунки, призи, виграші — 289,85 грн; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 974 грн; інші види доходів — 296 925,64 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 8570 кв. м; житловий будинок загальною площею 212 кв. м, квартира загальною площею 96 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 28200 кв. м; квартири загальною площею 50,8, 16,9, 56,3 та 96 кв. м; гараж загальною площею 16,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Мазда СХ-7 з об'ємом двигуна 2261 куб. см, 2011 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Хонда CRV з об'ємом двигуна 2354 куб. см, 2008 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 45 139,87 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 133 990,79 грн. Номінальна вартість цінних паперів членів сім'ї декларанта склала 5 000 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 16 109,85 грн; утримання майна — 2 532,5 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: добровільне страхування — 11 800 грн; утримання майна — 5 720,11 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Завгородня Ірина Миколаївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Завгородній С. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 262 991,28 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 252 412,28 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 2 198 075 грн, у тому числі: дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 2 198 075 грн. Доходи, одержані (нараховані) з джерел за межами України членами сім'ї декларанта, склали 1 620 000 руб. (432 000 грн).

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,1517 га; житловий будинок загальною площею 210,8 кв. м, сума витрат на придбання у власність якого склала 1 500 000 грн; квартира загальною площею 40,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Сузукі Гранд Вітара з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2007 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Ленд Ровер Евок з об'ємом двигуна 2179 куб. см, 2012 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Закропивний Олександр Васильович**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 190 732 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 180 108 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 45 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Зубар Валентин Васильович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Зубар Н. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 353 578,1 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 297 329,5 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 9 346 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 8 263,5 грн; інші види доходів — 27 790,14 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 149 638 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1900 кв. м; житловий будинок загальною площею 200 кв. м; квартира загальною площею 84 кв. м; гараж загальною площею 35 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельні ділянки загальною площею 1500 та 1500 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 94 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Ssang Yong RX 270 XD з об'ємом двигуна 2700 куб. см, 2007 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Subaru Impreza з об'ємом двигуна 1500 куб. см, 2007 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 6 511 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: погашення основної суми позики (кредиту) — 120 288,51 грн; погашення суми процентів за позикою (кредитом) — 5 512,92 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Іваненко Юлія Геннадіївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: донька — Фролькіс Н. С.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 211 706 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 201 105 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 23 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,1 га; садовий (дачний) будинок загальною площею 240 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 69 кв. м.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Ізмайлова Тетяна Леонідівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Ізмайлов О. Л.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 250 436 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 239 857 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 54 998 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 50 878 грн; матеріальна допомога — 4 120 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,101 га; житловий будинок загальною площею 90,1 кв. м; квартира загальною площею 78,95 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 78,95 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Volkswagen Golf з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 2006 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 5 102 грн; утримання майна — 13 955 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 13 955 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Кадетова Олена Веніамінівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Фітерман Є. П., син — Фітерман Д. Є., син — Фітерман А. Є.

Загальна сума сукупного доходу декларанта складала 237 104,99 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 202 987,16 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 23 493,37 грн; інші види доходів — 45,46 грн.

Доходи, одержані (нараховані) з джерел за межами України членами сім'ї декларанта, склали 113 730,64 \$ (921 218,18 грн).

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 130 кв. м та 1/4 частина квартири загальною площею 15,75 кв. м; гараж загальною площею 24 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,0276 га; квартира загальною площею 130 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 35,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Тойота RAV4 з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2004 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Мерседес ML 350 з об'ємом двигуна 3500 куб. см, 2009 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 27 833,52 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Карпенко Світлана Олексіївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Богомаз Г. Л., дочка — Карпенко К. Ю.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 279 055 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 268 169 грн; матеріальна допомога — 10 886 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 667 540 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 67 540 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 600 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 120 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Асуга RDX з об'ємом двигуна 2300 куб. см, 2007 р. в.

Розмір внесків членів сім'ї декларанта до статутного (складеного) капіталу товариства, підприємства, організації склала 549 654 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Касьян Олексій Петрович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Касьян М. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 845 739 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 337 405 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 15 099 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 482 276 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 28 721 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 8 513 грн; допомога по безробіттю — 20 208 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 200, 75115 та 1200 кв. м; житловий будинок загальною площею 73,8 кв. м; квартира загальною площею 45,6 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 165,4 кв. м; гараж загальною площею 20 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 1200 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 234,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Мерседес ML 280 CDI з об'ємом двигуна 2987 куб. см, 2008 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Кафідова Олена Василівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Кафідов В. В., син — Кафідов В. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 280 603,95 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 263 794,95 грн; дивіденди, проценти — 5 850 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 196 000 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 196 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 20,5 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 136 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Джип Вранглер з об'ємом двигуна 2776 куб. см, 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 270 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Пежо 206 з об'ємом двигуна 1985 куб. см, 2007 р. в. та Ніссан з об'ємом двигуна 2985 куб. см, 2007 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 184 000 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 170 000 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 9 800 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: добровільне страхування — 26 800 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Квасневська Наталя Дмитрівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Квасневський О. С.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 358 034 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 242 185 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 105 000 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 13 177 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 13 177 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: житловий будинок загальною площею 60 кв. м; квартира загальною площею 50 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобілі ВАЗ 2163 з об'ємом двигуна 1300 куб. см, 1987 р. в. та Тойота Самру 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 336 682 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: погашення основної суми позики (кредиту) — 226 000 грн; погашення суми процентів за позикою (кредитом) — 5 573 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Колодійчук Віктор Миколайович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Колодійчук Т. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 345 879,69 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 334 760,69 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 540 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 12 000 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 12 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 67 кв. м; гараж загальною площею 18 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,13 га; квартира загальною площею 67 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Мазда 6 з об'ємом двигуна 1788 куб. см, 2011 р. в.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 27 000 дол. США.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 4 894 грн; погашення основної суми позики (кредиту) — 80 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Коротун Вадим Михайлович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Коротун О. М., син — Коротун М. В., син — Коротун В. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 222 060 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 211 188 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 293 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 210 569 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 186 848 грн; матеріальна допомога — 9 698 грн; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 3 600 грн; інші види доходів — 10 423 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 2000 кв. м; квартира загальною площею 61,5 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 2001 кв. м; незавершений житловий будинок; квартири загальною площею 17,85 кв. м, 61,5 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 13,1 кв. м.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 349 грн. Номінальна вартість цінних паперів декларанта склала 795 379 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 967 грн. Номінальна вартість цінних паперів членів сім'ї декларанта склала 25 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 4 858 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Кравченко Станіслав Іванович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Кравченко І. О., дочка — Кравченко К. С.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 300 371 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 274 853 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 14 636 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; інші види доходів — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 77 007 грн, у тому числі: дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності — 77 007 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: житловий будинок загальною площею 110 кв. м; квартира загальною площею 96 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,12 та 0,1 га; квартира загальною площею 54 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Акура MDX з об'ємом двигуна 3700 куб. см, 2008 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 20 000 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 1 000 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 5 000 грн; оплата за навчання — 30 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Крещенко Анатолій Миколайович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Крещенко В. М., донька — Крещенко В. А., донька — Крещенко М. А.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 383 049 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 371 613 грн; матеріальна допомога — 10 733 грн; дарунки, призи, виграші — 703 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 20 510 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 20 510 грн;

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 108 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 65 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль KIA RIO з об'ємом двигуна 1400 куб. см, 2006 р. в.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 5 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Крижановський Валентин Якович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Крижановська Т. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 305 940,44 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 294 418,71 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 942,73 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 19 370,7 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 2 600 грн; дивіденди, проценти — 614,7 грн; інші види доходів — 16 156 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1500 кв. м; житловий будинок

загальною площею 84 кв. м; квартири загальною площею 62,35 та 24,42 кв. м; інше нерухоме майно — 13,7 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: житловий будинок загальною площею 137,8 кв. м; квартира загальною площею 12,21 кв. м; гараж загальною площею 45,2 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі Toyota Karina 2 з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 1991 р. в., Skoda Super B з об'ємом двигуна 1900 куб. см, 2002 р. в., Mitsubishi Galant з об'ємом двигуна 2378 куб. см, 2008 р. в.; водний транспортний засіб човен гумовий довжиною 4200 см.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 103 599 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 42 696 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 4 285 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Кузнецов Віктор Олексійович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Кузнецова Ж. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 398 645 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 398 265 грн; інші види доходів — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 19 643 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 19 643 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 64,1 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль KIA Маджентіс з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2006 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 38 750 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 12 925 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Кульбаба Василь Миколайович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Кульбаба Л. І.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 266 088 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені)

декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 255 046 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; дарунки, призи, виграші — 540 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 28 800 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 28 800 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1000 кв. м; квартири загальною площею 98,2 та 20 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 1050 кв. м; квартири загальною площею 98,2 та 20 кв. м; інше нерухоме майно — 20,75 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі Форд Мондео з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 2011 р. в., Хюндай Соната з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2008 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Лагнюк Микола Михайлович**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 399 224,01 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 388 729,01 грн; дивіденди, проценти — 48 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 2800 кв. м; житловий будинок загальною площею 324 кв. м; квартира загальною площею 61,59 кв. м.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 54 079,1 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 34 079,01 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Леванчук Андрій Олексійович**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 528 750,81 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 253 791,81 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 264 000 грн; інші види доходів — 380 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1000 кв. м; квартири загальною площею 150 та 61 кв. м; гараж загальною площею 30 кв. м.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Лесько Алла Олексіївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: син — Розман П. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 1 053 213,36 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 262 757,08 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 375,28 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 779 122 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартири загальною площею 21,87 кв. м, 78,6 кв. м, сума витрат на придбання у власність якої склала 1 278 400 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 21,87 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль VW Tiguan з об'ємом двигуна 1984 куб. см, 2011 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 36 000 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 32 800 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Литвинов Олександр Миколайович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Литвинова Л. О., син — Литвинов О. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 288 484,52 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 273 399,52 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 4 236 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 11 249 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 11 249 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 600 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 25 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Сузукі Гранд Вітара з об'ємом двигуна 2700 куб. см, 2007 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: погашення основної суми позики (кредиту) — 20 727,08 грн; погашення суми процентів за позикою (кредитом) — 4 504,28 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Луспенник Дмитро Дмитрович**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 401 070 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 390 221 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартири загальною площею 117,5 кв. м.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 2 125 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 18 345 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Мазур Лідія Михайлівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Мазур Ю. С.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 266 846,63 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 255 587,63 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 680 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 33 920 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 33 920 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: житловий будинок загальною площею 32,5 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: житловий будинок загальною площею 72,6 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Мерседес Бенц ML 350 2007 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Макарчук Михайло Андрійович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Макарчук Н. М., мати — Макарчук К. В., батько дружини — Черевченко М. І., мати дружини — Черевченко М. І.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 374 337,32 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 346 517,72 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 16 860,6 грн; інші види доходів — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 46 035 грн, у тому числі: дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 4 840 грн; інші види доходів — 41 195 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 24 кв. м; житловий будинок загальною площею 49,9 кв. м; квартира загальною площею 51,8 кв. м; гараж загальною площею 24 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельні ділянки загальною площею 6,43 та 6,65 га; житловий будинок загальною площею 56 кв. м;

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобілі Mitsubishi Outlander з об'ємом двигуна 2998 куб. см, 2007 р. в. та ЗАЗ Ланос з об'ємом двигуна 1498 куб. см, 2005 р. в.; водний транспортний засіб Казанка 5МЗ довжиною 4,5 м, 1990 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль ІЖ 21251 1987 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 260 300 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 120 500 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Маляренко Артем Васильович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Маляренко С. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 195 498 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 183 967 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 330 грн; матеріальна допомога — 10 886 грн; інші види доходів — 315 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 102 750 грн, у тому числі: дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності — 102 750 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 44 та 8 сот.; квартира загальною площею 90 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 200 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 60 кв. м;

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Nissan Murano з об'ємом двигуна 3498 куб. см, 2008 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Мартинюк Володимир Іванович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Мартинюк Л. А., син — Мартинюк С. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 343 075 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 261 445 грн; дивіденди, проценти — 1 741 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 69 040 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 292 500 грн, у тому числі: дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 61 000 грн; інші види доходів — 231 500 грн. Доходи, одержані (нараховані) з джерел за межами України членами сім'ї декларанта, склали 360 000 руб. (96 000 грн).

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,1112 га, 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,1864 га, 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,125 га, 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,2837 га; 1/2 частина житлового будинку загальною площею 104 кв. м; 1/4 частина квартири загальною площею 69 кв. м та квартира загальною площею 91,3 кв. м; 1/2 частина гаражу загальною площею 48 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,1864 га, 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,125 га, 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,2837 га; 1/2 частина житлового будинку загальною площею 104 кв. м; 2/4 частини квартири загальною площею 69 кв. м; 1/2 частина гаражу загальною площею 48 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі Honda CRV з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2003 р. в. та Тойота Venza з об'ємом двигуна 2700 куб. см, 2011 р. в., сума коштів на придбання у власність, якої склала 295 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Honda CRV з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2003 р. в. та Тойота Venza з об'ємом двигуна 2700 куб. см, 2011 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 23 345 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 18 000 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 91 325 грн. Номінальна вартість цінних паперів членів сім'ї декларанта склала 25 075 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 14 750 грн; інші витрати — 104 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Марчук Наталія Олегівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Марчук В. А., донька — Марчук І. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 285 679 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 269 233 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 5 564 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 33 229 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 22 612 грн; матеріальна допомога — 1 900 грн; інші види доходів — 8 717 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,985 га; житловий будинок загальною площею 56,9 кв. м; квартира загальною площею 23,8 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,3 га; житловий будинок загальною площею 27 кв. м; квартира загальною площею 67,6 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Ніссан Тііда з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 2008 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Мітсубісі Аутлендер ХЛ з об'ємом двигуна 2400 куб. см, 2009 р. в. та ЛУАЗ з об'ємом двигуна 1190 куб. см, 1991 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 5 072 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 5 072 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: погашення основної суми позики (кредиту) — 31 844 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Матвєєва Олена Анатоліївна**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 250 707 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 203 797 грн; матеріальна допомога — 10 301 грн; інші види доходів — 36 609 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 673 кв. м; житловий будинок загальною площею 232,2 кв. м; квартира загальною площею 48 кв. м. та 1/2 частина квартири загальною площею 15 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі Пежо з об'ємом двигуна 1988 куб. см, 2006 р. в. та Хонда Сівік з об'ємом двигуна 1798 куб. см, 2012 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Матієк Тетяна Василівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Молчанов Є. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 349 401 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 338 452 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 370 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 253 553 грн, у тому числі: дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності — 253 553 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: житловий будинок загальною площею 67 кв. м; гараж загальною площею 16,5 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,0591 га; квартира загальною площею 27 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 525,04 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Тойота РАВ-4 з об'ємом двигуна 1998 куб. см, 2005 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Хюндай Н-1 з об'ємом двигуна 2500 куб. см, 2002 р. в.; вантажний (спеціальний) автомобіль ГАГ-69 з об'ємом двигуна 2400 куб. см, 1953 р. в.; водний транспортний засіб катер Казанка 5МЗ, 1990 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Міщенко Станіслав Миколайович**

Посада: заступник Голови ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Міщенко С. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 529 396,02 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 487 438,81 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 31 066,06 грн; дивіденди, проценти — 312,15 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 81 237,04 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 81 237,04 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 10000 та 15000 кв. м; квартира загальною площею 26,22 кв. м; гараж загальною площею 47,4 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 16,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 24000 кв. м; квартира загальною площею 26,22 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Тойота Ленд Крузер Прадо з об'ємом двигуна

3956 куб. см, 2007 р. в.; водний транспортний засіб човен резиновий надувний з двигуном, 2012 р. в.; інший транспортний засіб причіп автомобільний, 2011 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Фольксваген Polo з об'ємом двигуна 1390 куб. см, 2012 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 4 412,09 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна – 21 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Мороз Микола Андрійович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дочка – Мороз М. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 412 808,72 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору – 402 229,72 грн; матеріальна допомога – 10 579 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,1 га; квартира загальною площею 80,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 80,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобілі Мерседес – Е 200, 2000 р. в. та Мерседес Benz CLK 300 4 Матіс, 2010 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Фольксваген Гольф, 2012 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Мостова Галина Іванівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: син – Литвин М. Р.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 238 279 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору – 227 507 грн; матеріальна допомога – 10 502 грн; інші види доходів – 270 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 83 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартири загальною площею 83,5 та 76,06 кв. м.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 20 000 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 20 000 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 678 грн; погашення суми процентів за позикою (кредитом) — 70 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Нагорняк Володимир Анатолійович**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 330 493 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 319 543 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 380 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 33,3 кв. м.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Наставний Вячеслав Володимирович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Наставна Л. В., син — Наставний І. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 281 298,36 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 270 368,3 грн; дивіденди, проценти — 81,06 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 84 251,84 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 81 937,16 грн; матеріальна допомога — 2 314,68 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 94,7 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Honda CR-V з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2007 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 209 339,7 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 42 532,64 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 3 859,13 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Наумчук Микола Ілліч**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Наумчук Г. Є., син — Наумчук М. М., син — Наумчук Д. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 373 263,38 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 362 715,92 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; дарунки, призи, виграші — 45,46 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 108 586,07 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 53 447,56 грн; дивіденди, проценти — 5 057,21 грн; матеріальна допомога — 40 971,26 грн; інші види доходів — 9 110,04 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,17 га та 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,1077 га; 1/2 частина квартири загальною площею 98,5 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,2095 га та 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,1077 га; 1/2 частина квартири загальною площею 98,5 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: 1/2 частина легкового автомобіля Тойота Хайлендер з об'ємом двигуна 3500 куб. см, 2011 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: 1/2 частина легкового автомобіля Тойота Хайлендер з об'ємом двигуна 3500 куб. см, 2011 р. в.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 12 262,24 €

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 25 000 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: добровільне страхування — 7 525,15 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Олійник Алла Сергіївна**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 315 340,34 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 248 986,96 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 47 074,08 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн; інші види доходів — 8 430,3 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 44,5 кв. м.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Орлова Світлана Олександрівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Орлов П. І.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 528 349 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені)

декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 421 266 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 96 504 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 190 656 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 103 738 грн; інші види доходів — 86 917 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,36, 0,18 та 0,1 га; житловий будинок загальною площею 350 кв. м; квартира загальною площею 90,9 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 80 кв. м; гаражі загальною площею 18 та 20 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 120,3 кв. м; інше нерухоме майно 374,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Тойота Раф-4 з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2006 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Волга-21 з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 1960 р. в.; водний транспортний засіб катер моторний Д 242, 2011 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: утримання майна — 20 000 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 7 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Орлянська Валентина Іванівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Орлянський В. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 428 011 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 358 282 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 59 150 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 13 653 грн, у тому числі: дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 2 745 грн; інші види доходів — 10 908 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартири загальною площею 83, 17,67, 91 та 114 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 1200 кв. м; квартира загальною площею 17,67 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 100 кв. м; гаражі загальною площею 24 та 24 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Міцубісі Галант з об'ємом двигуна 2400 куб. см, 2008 р. в. та Хюндай і20 з об'ємом двигуна 1400 куб. см, 2012 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Остапчук Дмитро Олексійович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: син — Остапчук В. Д.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 298 106,31 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 287 256,51 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 126 001,93 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 111 636,77 грн; матеріальна допомога — 14 365 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,15 га; 1/2 частина квартири загальною площею 42,8 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: 1/2 частина квартири загальною площею 48,2 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Тойота Раф-4 з об'ємом двигуна 2400 куб. см, 2007 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Писана Таміла Олександрівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Писаний В. Г., син — Писаний Р. В., син — Писаний М. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 268 106,62 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 255 016,69 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 22,73 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу, — 2 218,2 грн; інші види доходів — 270 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 600 кв. м; гараж загальною площею 10 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Honda CR-V з об'ємом двигуна 2354 куб. см, 2008 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 930 грн; погашення основної суми позики (кредиту) — 375 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Пойда Микола Федорович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Пойда Л. Ф.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 407 540 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 392 501 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 4 460 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 13 275 грн, у тому числі: інші види доходів — 13 275 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Попович Олена Вікторівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Пилипчук П. П., донька — Пилипчук О. П.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 301 555 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 301 285 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 270 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 573 193 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 447 464 грн; авторська винагорода, інші доходи від реалізації майнових прав інтелектуальної власності — 35 877 грн; матеріальна допомога — 11 461 грн; інші види доходів — 89 852 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 130 кв. м, сума витрат на оренду чи інше право користування якої склала 5 203 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 1000 кв. м; квартира загальною площею 82 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль VW ТИГУАН з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2010 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 14 087 грн; утримання майна — 5 203 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 3 281 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Пузиревський Євген Борисович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Пузиревська Т. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 676 752 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 368 625 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 238 грн; дивіденди, проценти — 39 029 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 3 400 грн; інші види доходів — 254 881 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 27 740 грн, у тому числі: дивіденди, проценти — 27 740 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 5,23 га; квартири загальною площею 87,8, 51,2 та 54,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 75,6 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Мазда CX-9 з об'ємом двигуна 3500 куб. см, 2007 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобілі Деу-Ланос з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 2008 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 727 718 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 497 711 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 447 678 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Романець Лоліта Анатоліївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Коновалов В. М., дочка — Коновалова М. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 380 962 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 306 889 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 41 267 грн; інші види доходів — 22 227 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 210 840 грн, у тому числі: інші види доходів — 210 840 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартири загальною площею 31,7 та 58,6 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,1 га; квартира загальною площею 63,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Subaru Forester з об'ємом двигуна 1994 куб. см, 2010 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 17 714 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 14 560 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Савченко Валентина Олександрівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Хохлов Ю. М., донька — Хохлова М. Ю.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 356 178 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 264 239 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 11 980 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 69 000 грн; інші види доходів — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 103 506 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 27 000 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 5 330 грн; інші види доходів — 7 900 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира; садовий (дачний) будинок загальною площею 64,8 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 53,2 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 64,8 кв. м; гараж загальною площею 24 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобілі Санг Йонг Кайрон з об'ємом двигуна 2300 куб. см, 2010 р. в., Citroen C4 з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 202 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: вантажні (спеціальні) автомобілі ЗАЗ Славута з об'ємом двигуна 1200 куб. см, 2004 р. в. та ЗАЗ Славута з об'ємом двигуна 1200 куб. см, 2006 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 16 900 грн; погашення основної суми позики (кредити-

ту) — 58 605 грн; погашення суми процентів за позикою (кредитом) — 18 095 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: погашення основної суми позики (кредиту) — 1 500 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Сахно Роман Іванович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Сахно Л. С., син — Сахно С. Р., син — Сахно О. Р.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 657 483 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 292 789 грн; дивіденди, проценти — 280 008 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 402,73 грн; інші види доходів — 73 704 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 31 037 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 31 037 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1500 кв. м; квартира загальною площею 108 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 71 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Мерседес з об'ємом двигуна 3200 куб. см, 2008 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 400 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Пежо 308 з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 2008 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 1 600 000 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: погашення основної суми позики (кредиту) — 200 000 грн; погашення суми процентів за позикою (кредитом) — 2 590,17 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Ситнік Олена Миколаївна**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 327 958 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 259 888 грн; дивіденди, проценти — 874 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 2 145 грн; інші види доходів — 54 092 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 48437 кв. м; квартира загальною площею 60,9 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Nissan Note з об'ємом двигуна 1598 куб. см, 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 143 905 грн.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 31 938 грн. Номінальна вартість цінних паперів декларанта склала 80 грн. Розмір внесків декларанта до статутного (складеного) капіталу товариства, підприємства, організації склав 90 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 8 508 грн; погашення основної суми позики (кредиту) — 11 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Сімоненко Валентина Миколаївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Сімоненко С. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 288 003,44 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 277 231,44 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; інші види доходів — 270 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 605 280 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 65 280 грн; дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності — 540 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1000 кв. м; 1/2 частина квартири загальною площею 52 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельні ділянки загальною площею 333 та 800 кв. м; 1/25 частина квартири загальною площею 16 кв. м; квартира загальною площею 32,55 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі: Ford Guga з об'ємом двигуна 1997 куб. см, 2012 р. в., сума коштів на придбання у власність якого склала 304 900 грн, Mercedes E 200 з об'ємом двигуна 1998 куб. см, 2002 р. в., Mercedes ML 320 з об'ємом двигуна 3196 куб. см, 2002 р. в., вантажний (спеціальний) автомобіль Ford E 150 з об'ємом двигуна 5400 куб. см, 2004 р. в.; водний транспортний засіб човен довжиною 4580 см.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі: Ford Guga з об'ємом двигуна 1997 куб. см, 2012 р. в., Mercedes E 200 з об'ємом двигуна 1998 куб. см, 2002 р. в., Mercedes

ML 320 з об'ємом двигуна 3196 куб. см, 2002 р. в., вантажний (спеціальний) автомобіль Ford E 150 з об'ємом двигуна 5400 куб. см, 2004 р. в.; водний транспортний засіб човен, довжиною 4580 см.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 70 000 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 49 000 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 13,71 грн. Розмір внесків членів сім'ї декларанта до статутного (складеного) капіталу товариства, підприємства, організації склала 1 799 411 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 16 860 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Слинько Сергій Станіславович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Слинько Т. М., син — Слинько І. С., син — Слинько Н. С.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 351 792 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 338 194 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 2 974 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 45 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1000 кв. м; квартира загальною площею 109 кв. м; гаражі загальною площею 35 та 22 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 18,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 600 кв. м; квартира загальною площею 53,72 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 18,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Nissan Qashqai з об'ємом двигуна 1997 куб. см, 2010 р. в., Toyota Land Cruiser 150 Prado з об'ємом двигуна 3956 куб. см, 2011 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 15 357 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 15 357 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 991 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: добровільне страхування — 620 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Ступак Ольга В'ячеславівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Ступак Ю. В., син — Ступак Б. Ю., донька — Ступак Д. Ю., донька — Ступак С. Ю.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 165 751,85 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 138 586,48 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; інші види доходів — 16 663,37 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 150 623,52 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 128 019,42 грн; матеріальна допомога — 22 604,1 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 108 кв. м, сума витрат на оренду чи на інше право користування якої склала 1 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Toyota Land Cruiser з об'ємом двигуна 4000 куб. см, 2010 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Toyota Avensis з об'ємом двигуна 1800 куб. см, 2010 р. в.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 150 000 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 20 000 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: добровільне страхування — 10 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Суржок Анатолій Васильович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Суржок Т. П., дочка — Суржок К. А., теща — Тимчук Н. П.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 375 553 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 364 973 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 300 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 83 676 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 78 247 грн; матеріальна допомога — 5 429 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: гараж загальною площею 28 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 600 кв. м; житловий будинок загальною площею 230 кв. м; квартири загальною площею 38 та 60 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Пежо 607 з об'ємом двигуна 3000 куб. см, 2003 р. в. та Ніссан Ноте з об'ємом двигуна 2000 куб. см, 2011 р. в

Прізвище, ім'я, по батькові: **Тельнікова Ірина Георгіївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Вербилюк С. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 366 818,89 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 349 068,7 грн; дивіденди, проценти — 3 039,44 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 57 369 грн, у тому числі: дивіденди, проценти — 5 413,8 грн; інші види доходів — 51 955,2 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,12 га та 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,07155 га; 1/2 частина житлового будинку загальною площею 104,9 кв. м; 1/4 частина квартири загальною площею 30,925 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,1496, 0,57, 0,12 га та 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 0,07155 га; житловий будинок загальною площею 49,4 кв. м та 1/2 частина житлового будинку загальною площею 109,4 кв. м; 1/4 частина квартири загальною площею 30,925 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Nissan Qashqai з об'ємом двигуна 1997 куб. см, 2008 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Hyundai Santa Fe з об'ємом двигуна 2188 куб. см, 2009 р. в.; інший транспортний засіб причеп до легкового автомобіля 2007 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 29 033,2 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 12 000 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 57 369 грн.

Фінансові зобов'язання членів сім'ї декларанта склали: утримання майна — 2 400 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Ткачук Олег Степанович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Соловійова М. В., дочка — Ткачук А. О., дочка — Ткачук В. О., дочка — Ткачук А. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 533 146,77 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору —

522 247,04 грн; дивіденди, проценти — 25 200 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 320,73 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 65 529,7 грн, у тому числі: дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності — 56 654,7 грн; інші види доходів — 8 875 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 108,4 кв. м, сума витрат на оренду чи на інше право користування якої склала 1 470 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 108,4 кв. м.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 757 497 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 161 428 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Умнова Олена Володимирівна**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 270 520 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 245 247 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 14 201 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; інші види доходів — 570 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,1577 та 0,17 га; квартири загальною площею 54, 56,8, 70,8 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 300,3 кв. м; гаражі загальною площею 18 та 18 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобілі Акура МДХ з об'ємом двигуна 3664 куб. см, 2007 р. в. та Ауді Q7 з об'ємом двигуна 2967 куб. см, 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 841 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Фаловська Ірина Миколаївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Фаловський О. Г., дочка — Фаловська А. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 281 314,52 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 270 032,79 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграти — 22,73 грн; інші види доходів — 680 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 100 675,35 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 37 811,35 грн; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 62 864 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: житловий будинок загальною площею 43 кв. м; квартира загальною площею 80 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельні ділянки загальною площею 0,7 та 0,134 га; квартири загальною площею 80 та 81,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль БМВ-325 з об'ємом двигуна 2500 куб. см, 2006 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Тойота Прадо з об'ємом двигуна 2700 куб. см, 2006 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: погашення основної суми позики (кредиту) — 74 433,8 грн; погашення суми процентів за позикою (кредитом) — 22 509,2 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Франтовська Тетяна Іванівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Франтовський М. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 300 400,54 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 289 898,54 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 807 562,63 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 627 562,63 грн; інші види доходів — 180 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,25 га; житловий будинок загальною площею 198,3 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Мерседес S-500 з об'ємом двигуна 4900 куб. см, 2003 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 70 009,62 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Фурик Юрій Петрович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: мати — Фурик М. П., син — Фурик В. Ю., дружина — Фурик В. Б., син дружини — Ткаченко М. С.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 308 501 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору —

268 116 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 29 403 грн; інші види доходів — 403 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 346 940 грн, у тому числі: дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 287 640 грн; інші види доходів — 59 300 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартири загальною площею 80 та 108 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: інший транспортний засіб мопед Мустанг 48, 2008 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Тойота Камрі з об'ємом двигуна 2400 куб. см, 2003 р. в. та Дайхатсу Теріос з об'ємом двигуна 1500 куб. см, 2011 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 10 176 грн.

Сума коштів членів сім'ї декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 10 500 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Хопта Сергій Федорович**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дружина — Хопта Л. Г.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 397 733 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 397 733 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 55 311 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 55 311 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 3179,73 кв. м; житловий будинок загальною площею 36,1 кв. м; квартира загальною площею 141,8 кв. м; гараж загальною площею 40,9 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 17,7 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 178,9 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легкові автомобілі Москвич-2140, 1987 р. в. та Опель Астра, 2001 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Червинська Марина Євгенівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: дочка — Гасан М. О.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 365 316 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплаче-

ні) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 256 072 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 88 000 грн; інші види доходів — 10 665 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 157 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 157 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобілі Ford Fusion з об'ємом двигуна 1600 куб. см, 2010 р. в. та Volkswagen Tiguan, 2012 р. в., сума витрат на придбання у власність якого склала 169 600 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: погашення основної суми позики (кредиту) — 81 702 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Черненко Віра Анатоліївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Педенко В. Л.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 362 841,42 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 278 308,68 грн; дивіденди, проценти — 1 683,74 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 72 000 грн; інші види доходів — 270 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 258 066,72 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 13 066,72 грн; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна — 245 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельні ділянки загальною площею 1500, 2400 та 2500 кв. м; житловий будинок загальною площею 56,3 кв. м; квартира загальною площею 62 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 600 кв. м; 1/2 частина квартири загальною площею 26,5 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 42 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Ланд Ровер Фріландер з об'ємом двигуна 2179 куб. см, 2012 р. в., сума коштів на придбання у власність якого склала 397 466 грн.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 77 574,05 грн.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 18 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Чуйко Олена Георгіївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Хабанець В. П., дочка — Чуйко А. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 314 942,54 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 303 983,54 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 380 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,63 га; квартира загальною площею 85 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: квартира загальною площею 34,7 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Фольксваген з об'ємом двигуна 1400 куб. см, 2007 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 60 000 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 33 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Швец Валерій Анатолійович**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 397 839 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 386 880 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 380 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: 1/2 частина земельної ділянки загальною площею 1534 кв. м; 1/2 частина квартири загальною площею 28,35 кв. м; 1/2 частина садового (дачного) будинку загальною площею 430 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Деу Ланос з об'ємом двигуна 1598 куб. см, 2005 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 45 500 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Шибко Людмила Володимирівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Венедіктов В. І.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 335 607,01 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (випла-

чені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 324 648,01 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; інші види доходів — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 36 000 грн, у тому числі: інші види доходів — 36 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 59 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Міцубісі Лансер з об'ємом двигуна 1999 куб. см, 2009 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Шилова Тетяна Семенівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Шилов В. Д., дочка — Шилова К. В.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 361 583 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 350 624 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 380 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 664 983 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 406 900 грн; матеріальна допомога — 13 422 грн; інші види доходів — 244 661 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 1200 кв. м; квартира загальною площею 90,8 кв. м; гараж загальною площею 20 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 1803 кв. м; житловий будинок загальною площею 255 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Субару Легасі, 2004 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легкові автомобілі Volkswagen Polo, 2010 р. в. та Toyota Land Cruiser Prado 1, 2012 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Широян Тетяна Анатоліївна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Широян В. П.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 186 864,34 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 178 438,75 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; страхові виплати, страхові

відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 26 765 грн; інші види доходів — 370 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 26 660,12 грн, у тому числі: інші види доходів — 26 660,12 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: 1/4 частина квартири загальною площею 76 кв. м, сума витрат на оренду чи на інше право користування якої склала 4 380 грн; гараж загальною площею 24 кв. м, сума витрат на оренду чи на інше право користування якого склала 200 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: 1/4 частина квартири загальною площею 76 кв. м та 2/3 частини квартири загальною площею 48 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Сітроен Джампі з об'ємом двигуна 1999 куб. см, 2003 р. в.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Штелик Світлана Павлівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Штелик В. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 291 309,74 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 280 730,74 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 701 830,13 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 578 824,04 грн; дивіденди, проценти — 3 227,57 грн; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна — 119 778,52 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,14 га; житловий будинок загальною площею 188,4 кв. м; 1/3 частина квартири загальною площею 22,13 кв. м та квартира загальною площею 138 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 214,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,14 га; житловий будинок загальною площею 188,4 кв. м; 1/3 частина квартири загальною площею 22,13 кв. м та квартира загальною площею 138 кв. м; інше нерухоме майно загальною площею 214,4 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Тойота Венза з об'ємом двигуна 2694 куб. см, 2010 р. в.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобілі Тойота Хайлендер з об'ємом двигуна 3456 куб. см, 2011 р. в., Субару Форестер з об'ємом двигуна 2499 куб. см, 2008 р. в., Москвич 2140 з об'ємом двигуна 1479 куб. см, 1986 р. в.

Фінансові зобов'язання декларанта та інші його витрати склали: добровільне страхування — 11 840 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Щепоткіна Валентина Володимирівна**

Посада: суддя ВССУ

Члени сім'ї: чоловік — Дубина В. М.

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 280 698 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 256 200 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 13 649 грн; матеріальна допомога — 10 579 грн; дарунки, призи, виграші — 270 грн.

Загальна сума сукупного доходу членів сім'ї декларанта склала 177 408 грн, у тому числі: допомога по безробіттю — 28 800 грн; інші види доходів — 148 608 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: квартира загальною площею 26 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: земельна ділянка загальною площею 25 кв. м; садовий (дачний) будинок загальною площею 45 кв. м; гараж загальною площею 70,9 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування членів сім'ї декларанта: легковий автомобіль Ленд Крузер Прадо з об'ємом двигуна 2700 куб. см, 2011 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 32 000 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 32 000 грн.

Прізвище, ім'я, по батькові: **Юровська Галина Валентинівна**

Посада: суддя ВССУ

Загальна сума сукупного доходу декларанта склала 316 916,11 грн, у тому числі: заробітна плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору — 299 757,17 грн; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту — 2 373,6 грн; дивіденди, проценти — 283,34 грн; матеріальна допомога — 10 502 грн; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу — 4 000 грн.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: земельна ділянка загальною площею 0,12 га; квартира загальною площею 127,8 кв. м.

Перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта: легковий автомобіль Mitsubishi Outlander з об'ємом двигуна 2400 куб. см, 2004 р. в.

Сума коштів декларанта на рахунках у банках та інших фінансових установах склала 16 269,35 грн, у тому числі: вкладених у звітному році 16 269,35 грн.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АРК	– Автономна Республіка Крим
ВАТ	– відкрите акціонерне товариство
ВССУ	– Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ВСУ	– Верховний Суд України
ГК	– Господарський кодекс України
ГПК	– Господарський процесуальний кодекс України
ДП	– державне підприємство
ДПІ	– Державна податкова інспекція
ЗАТ	– закрите акціонерне товариство
ЗК	– Земельний кодекс України
КАС	– Кодекс адміністративного судочинства України
КЗпП	– Кодекс законів про працю України
КК	– Кримінальний кодекс України
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КПК 1960 р.	– Кримінально-процесуальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
МАК	– Морська арбітражна комісія
МКАС	– Міжнародний комерційний арбітражний суд
МК	– Митний кодекс України
НБУ	– Національний банк України
ПДВ	– податок на додану вартість
ПП	– приватне підприємство
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ТПП	– Торгово-промислова палата України
СК	– Сімейний кодекс України
ЦК	– Цивільний кодекс України
ЦК УРСР	– Цивільний кодекс Української РСР
ЦПК	– Цивільний процесуальний кодекс України

ДО УВАГИ ШАНОВНИХ АВТОРІВ ТА ЧИТАЧІВ!

Науково-практичний юридичний журнал «Часопис цивільного і кримінального судочинства» є офіційним друкованим органом Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Редакційна колегія «Часопису» запрошує до співпраці науковців, практикуючих юристів, здобувачів наукових ступенів з метою опублікування наукових статей, науково-практичних коментарів, оглядів цивільного та кримінального законодавства.

Редакція встановлює такі вимоги щодо оформлення авторських матеріалів, які подаються до опублікування:

1. До друку в журналі надсилаються наукові статті, які раніше не були опубліковані в інших виданнях.
2. Наукові статті повинні містити (без виділення у тексті) такі елементи:
  - постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
  - аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми і на які спирається автор, виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
  - формулювання мети дослідження (постановка завдань);
  - виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
  - висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.
3. Загальний обсяг публікації (відомості про автора, назва статті, текст статті, використані матеріали, анотації, ключові слова) не повинен перевищувати 20 тис. знаків (з урахуванням пробілів) або 12 сторінок машинописного тексту.
4. Тексти статей подаються українською мовою на паперових носіях та в електронному вигляді.
5. У статті інформація подається українською мовою у такій послідовності:
  - курсивом подаються ініціали та прізвище автора статті, науковий ступінь, вчене звання, посада автора (із вирівнюванням по правому краю);
  - назва статті напівжирним шрифтом великими літерами (з вирівнюванням по центру сторінки).
6. Електронний варіант статті має відповідати таким вимогам: вирівнювання тексту по ширині сторінки з абзацним відступом від лівого краю – 0,95 см (абзац робиться не пробілами (*space*) чи табуляцією (*Tab*), а лише функцією: ФОРМАТ / АБЗАЦ / ОТСТУП / СЛЕВА / Первая строка); поля: верхнє, нижнє – 2 см, ліве – 3 см, праве – 1,5 см; шрифт: *Times New Roman*, розмір шрифту (кегель) – 14, міжрядковий інтервал – 1.5, формат текстового файлу *.rtf* або *.doc*.
В електронному варіанті статті сторінки не нумеруються, також не повинно бути переносу слів та макросів. Лапки у статті подаються лише в такому вигляді: « ».
7. Список використаних джерел подається в кінці тексту у порядку згадування по тексту статті (без повторів). Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Цифрові посилання у статті [у квадратних дужках] обов'язково повинні збігатися з відповідними номерами у списку використаних джерел і містити номер сторінки, на яку посилається автор (напр. [1, с. 10]). Кількість джерел у використаних матеріалах не повинна перевищувати 15.
У списку використаних джерел зазначається:
  - для періодичних видань: прізвище та ініціали автора статті, її назва, найменування та рік видання, номер, сторінки;
  - для книг: прізвище та ініціали автора, назва книги, місто та рік її видання, загальна кількість сторінок.
8. Після списку використаних джерел подаються анотації та ключові слова трьома мовами (українською, російською та англійською із зазначенням прізвища та ініціалів

автора та назви статті відповідними мовами) з дотриманням таких вимог: з абзацного відступу курсивом подаються прізвище, ініціали автора й назва статті (одним рядком напівжирним шрифтом) українською мовою, коротка анотація українською мовою курсивом (до 400 друкованих знаків) та з абзацного відступу ключові слова (курсивом) українською мовою. Та сама інформація у такому ж вигляді подається російською та англійською мовами.

9. При посиланні у тексті статті на нормативно-правовий акт зазначається його повна назва, дата прийняття, номер.

10. До статей аспірантів, ад'юнктів і здобувачів наукового ступеня додається витяг з протоколу засідання кафедри про рекомендацію статті до друку, засвідчений належним чином.

11. До матеріалів додається:

- електронний варіант статті у форматі *Word*;
- інформаційна довідка про автора: прізвище, ім'я, по батькові (повністю), науковий ступінь, вчене звання, місце роботи і посада, поштова адреса, контактний телефон;
- фото автора у форматі *Jpg*.

12. Оригінали статей обов'язково підписуються автором (усіма співавторами).

13. Якщо статтю або окремі її фрагменти (цитати, епіграф тощо) перекладено українською мовою з російської, англійської або іншої іноземної мови, необхідно подавати ксерокопію оригіналу.

14. Стаття, подана без дотримання зазначених вимог, опублікуванню не підлягає. Редакція залишає за собою право редагувати рукопис, скорочувати його, змінювати назву статті. Подані матеріали (рукописи) й електронні носії (на CD) редакція не повертає.

15. Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданих матеріалів, а також правильність перекладу. Гонорар за публікацію не сплачується.

Матеріали надсилайте за адресою:

01043, м. Київ, вул. Пилипа Орлика, 4а, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, редакційна колегія «Часопису цивільного і кримінального судочинства».

Тел.: 363-41-77.

E-mail: zuy@sc.gov.ua

Відповідальний за випуск *І. В. Волкова*
Редагування і коректура *А. Ю. Зайцевої, Ю. О. Печенюк*
Комп'ютерна верстка *Т. Р. Михайленко*
Обкладинка художника *В. С. Жиборовського*
Переклад англійською *А. Ф. Ніколаєнко*

Підп. до друку 18.04.2013. Формат 70x108 1/16. Папір офс. Друк офс.
Ум. друк. арк. 18,2. Обл.-вид. арк. 12,8. Зам. № 13-341.
Тираж 610. Ціна договірна.

ТОВ «Видавничий Дім «Ін Юре»
04107, м. Київ, вул. Багговутівська, 17–21.
Тел.: 0(44) 537-51-11, 537-51-00
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції,
серія ДК № 2191 від 20.05.2005

Віддруковано у **ПАТ «ВПОЛ»**
Україна, 03151, м. Київ, вул. Волинська, 60.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції,
серія ДК № 752 від 27.12.2001